

1 / 2018

ACTA MISSIOLOGICA

ISSN: 2453-7160 (online) | ISSN: 1337-7515 (tlačené vydanie) | Ročník 12 | Číslo 1

Tematické zameranie vydania: / Thematic focus of this issue:

prínos pre kresťanskú misiu, misiológiu/teológiu z aspektu iných vedných disciplín a prínos misiológie pre ďalšie skúmanie teoretikov a praktikov z daného odboru, ako aj pre prax v pomáhajúcich profesiách

contribution to Christian mission, missiology/theology from the perspective of other scientific disciplines and missiology's contribution to further theoretical and practical research and practice in helping professions

AKADEMICKÝ ČASOPIS INŠTITÚTU MISIJNEJ PRÁCE
A TROPICKÉHO ZDRAVOTNÍCTVA SV. JÁNA PAVLA II. VŠ ZSP SV. ALŽBETY
A
FAKULTY ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE TRNAVSKEJ UNIVERZITY

ACTA MISSIOLOGICA

Recenzovaný akademický časopis

Poslaním je vytvoriť medzinárodnú platformu pre odborníkov pôsobiacich v oblasti kresťanskej misie a misiológie, charitatívnej, sociálnej a humanitárno-rozvojovej práce na teoretickej, bádateľskej i aplikačnej úrovni. Publikuje čo najširšie spektrum článkov relevantných pre vzdelávanie určené predovšetkým pre pomáhajúce profesie v zmienovaných oblastiach. Do tejto oblasti patria všetky vzdelávacie, zdravotnícke, sociálne a duchovné témy vychádzajúce z misijného kontextu.

Vychádza dvakrát ročne

Evidenčné číslo: 3631/09

ISSN: 1337-7515 (Print)

ISSN: 2453-7160 (On-line)

Časopis je indexovaný v databáze Web of Science

Toto číslo vyšlo v Bratislave 15. 04. 2018

Vydáva

Inštitút misijnej práce a tropického zdravotníctva sv. Jána Pavla II. v Bratislave, Vysoké školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, Palackého 1, 811 02 Bratislava

IČO: 31 821 979

Adresa redakcie

Katedra misiológie, VŠZSP sv. Alžbety, Palackého 1, 811 02 Bratislava

Korešpondenčná adresa

Katedra misiológie, VŠZSP sv. Alžbety, P.O.Box 104, 810 00 Bratislava

Tel.: 0903/723899

E-mail: amredakcia@gmail.com

Webová stránka časopisu

www.actamissiologicala.com

Garanti vydania 1/2018

Prof. Caleb Kim, Ph.D. Africa International University (Nairobi, Kenya, KE) - (misiológia)

doc. Miriam Slaná Trnavská univerzita (Trnava, SK) - (oblasť sociálnej práce)

doc. Veronika Sládečková (Phnom Penh, KH) - (zdravotnícka a rozvojová oblasť)

Garant recenzentov vydania 1/2018

doc. ThDr. Peter Caban, Ph.D. Karl-Franzes Universität (Graz)

Vedúci redaktor

prof. PhDr. Ing. Ladislav Bučko, PhD.

Výkonný redaktor a kontaktná osoba

Mgr. Mariana Hamarová

E-mail: amredakcia@gmail.com; hamarova.mariana@gmail.com

Redakčná rada

prof. PhDr. Ing. Ladislav Bučko, PhD., VŠZSP sv. Alžbety (Bratislava, SK; Moskva, RU), Dr. h. c. prof. MUDr. Vladimír Krčméry, DrSc. VŠZSP sv. Alžbety (Bratislava, SK), Prof. Dr. Roberto Cauda, Ph.D. Institute of Infectious Diseases Catholic University of the Sacred Heart (Rím, IT), Dr. Johnson Nzau Mavole, Ph.D. Catholic university of Eastern Africa (Nairobi, KE), Prof. Dr. Selvaraj Subramanian, Ph.D. president of SAAaRMM, (Kuala Lumpur, MY), prof. Robert J. Schreiter, C.P.P.S. Catholic Theological Union (Chicago, US), Prof. zw. dr hab. Paweł S. Czarnecki, Ph.D. Warsaw Management University (Warsaw, PL), Mgr. Pavol Bargár, M.St., Th.D., Karlova univerzita (Praha, CZ), doc. Peter Caban, Karl-Franzes Universität (Graz, AT), prof. MUDr. Jaroslav Slaný, CSc., Trnavská univerzita (Trnava, SK), Dr. Michael Costello, MA, MBA, J.D. University of scranton school of education (Scranton, Pensylvánia, US), doc. PaedDr. PhDr. ThDr. Pavol Tománek, PhD., VŠZSP sv. Alžbety (Bratislava, SK), DrSc., doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc., Univerzita Palackého v Olomouci (Olomouc, CZ), prof. Dr. Ivan Dacko, Ukrainian Catholic University (Lviv, UA), doc. PhDr. Ondrej Botek, Ph.D., Trnavská univerzita (Trnava, SK), PhDr. Monika Nová, Ph.D., Karlova univerzita (Praha, CZ), prof. Todd M. Johnson, Gordon-Conwell Theological Seminary, (South Hamilton, MA, US), doc. PhDr. Mária Šmidová PhD., Trnavská univerzita (Trnava, SK), doc. ThDr. David Tonzar, Th.D., Husův institut teologických studií (Praha, CZ), doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (České Budějovice, CZ), Mgr. Mariana Hamarová, VŠZSP sv. Alžbety (Bratislava, SK)

Grafická redakcia:

Peter Vančo, Peter Bendl, Retouch Slovakia

Grafická úprava – obálka: Peter Bendl, Retouch Slovakia

Grafická úprava a príprava do tlače: Peter Vančo

Tlač: STIKEN s.r.o.

Fotografia na obálke: Autoportrét, 2018

Autorom obrazu je akademický maliar © Svetozár Ilavský

Jazyková redakcia a korektúra

Mgr. Mariana Hamarová, John Michael Zawistowski

ACTA MISSIOLOGICA

Peer-reviewed academic journal

Our mission is to create an international platform for experts engaged in the area of Christian mission and missiology, charity, social, humanitarian and development work at the theoretical, research and application levels. The journal publishes a wide spectrum of articles relevant for education with special focus on helping professions in the above-mentioned areas. This area includes all educational, health, social and spiritual topics connected to the missionary context.

Published twice a year

Registration number: 3631/09

ISSN: 2453-7160 (Print)

ISSN: 1337-7515 (On-line)

The journal is indexed in the Web of Science database

This issue was published in Bratislava on 15 April 2018

Published by: St. John Paul II. Institute of Missiology and Tropical Health in Bratislava, Slovakia at St. Elizabeth University of Health and Social Work in Bratislava, Slovakia Palackého 1, 811 02 Bratislava

Company registration number: 31 821 979

Editorial Office

Katedra misiológie, VŠZSP sv. Alžbety, Palackého 1, 811 02 Bratislava

Correspondence address

Katedra misiológie, VŠZSP sv. Alžbety, P.O.Box 104, 810 00 Bratislava

phone no.: 0903/723899

E-mail: amredakcia@gmail.com

Journal web site

www.actamissiologicala.com

Guarantors of 1/2018 issue

Prof. Caleb Kim, Ph.D. Africa International University (Nairobi, Kenya, KE) - (missiology)

doc. Miriam Slaná, Trnava University (Trnava, SK) - (the area of social work)

doc. Veronika Sládečková (Phnom Penh, KH) - (healthcare and development)

Guarantor of 1/2018 issue reviewers

doc. ThDr. Peter Caban, Ph.D. Karl-Franzes Universität (Graz)

Editor in chief

prof. PhDr. Ing. Ladislav Bučko, PhD.

Executive editor and contact person

Mgr. Mariana Hamarová

E-mail: amredakcia@gmail.com; hamarova.mariana@gmail.com

Editorial board

prof. PhDr. Ing. Ladislav Bučko, PhD., St. Elizabeth University, (Bratislava, SK; Moscow, RU), Dr. h. c. prof. MUDr. Vladimír Krčméry, DrSc. St. Elizabeth University, (Bratislava, SK), Prof. Dr. Roberto Cauda, Ph.D. Institute of Infectious Diseases Catholic University of the Sacred Heart (Rome, IT), Dr. Johnson Nzau Mavole, Ph.D. Catholic university of Eastern Africa (Nairobi, KE), Prof. Dr. Selvaraj Subramanian, Ph.D. president of SAAaRMM, (Kuala Lumpur, MY), prof. Robert J. Schreiter, C.P.P.S. Catholic Theological Union (Chicago, US), Prof. zw. dr hab. Paweł S. Czarnecki, Ph.D. Warsaw Management University (Warsaw, PL), Mgr. Pavol Bargár, M.St., Th.D., Charles University (Prague), doc. Peter Caban, Karl-Franzes Universität (Graz, AT), prof. MUDr. Jaroslav Slaný, CSc., Trnava University (Trnava, SK), Dr. Michael Costello, MA, MBA, J.D. University of scranton school of education (Scranton, Pensylvánia, US), doc. PaedDr. PhDr. ThDr. Pavol Tománek, PhD., St. Elizabeth University, (Bratislava, SK), DrSc., doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc., Palacký University Olomouc (Olomouc, CZ), prof. Dr. Ivan Dacko, Ukrainian Catholic University (Lviv, UA), doc. PhDr. Ondrej Botek, Ph.D., Trnava University (Trnava, SK), PhDr. Monika Nová, Ph.D., Charles University (Prague, CZ), prof. Todd M. Johnson, Gordon-Conwell Theological Seminary, (South Hamilton, MA, US), doc. PhDr. Mária Šmidová PhD., Trnava University (Trnava, SK), doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D. University of South Bohemia, (South Bohemia, CZ), doc. ThDr. David Tonzar, Th.D., Hus Institute for Theological Studies (Prague, CZ), Mgr. Mariana Hamarová, St. Elizabeth University (Bratislava, SK)

Graphical editors

Peter Vančo, Peter Bendl, Retouch Slovakia

Graphical layout – cover: Peter Bendl, Retouch Slovakia

Graphical adjustments and pre-printing: Peter Vančo

Printed by: STIKEN s.r.o.

Graphical layout – cover: The self-portrait, 2018

The author of the painting is the academic painter © Svetozár Ilavský

Linguistic editing and proofreading

Mgr. Mariana Hamarová, John Michael Zawistowski

OBSAH

EDITORIAL	5
VYSPORIADANIE SA S TRAUMOU A LIEČENIE SPOMIENKAMI Robert J. Schreiter	7
KREŠŤANSKÉ PÍSMO A VZOSTUP GLOBÁLNEHO KREŠŤANSTVA Todd M. Johnson	17
PREMIEŇAJÚCE NASLEDOVANIE: TEOLOGICKO-ANTROPOLOGICKÉ SKÚMANIE Pavol Bargár	29
RELEVANTNÝ PRÍNOS VZÁJOMNÉHO VZŤAHU TEOLÓGIE A SOCIÁLNEJ RÁCE PRE OBLASŤ POMÁHAJÚCICH PROFESIÍ AJ NAPRIEK MOŽNÝM RIZIKÁM Mária Šmidová – Mariana Hamarová	41
SOCIÁLNA PEDAGOGIKA, SOCIÁLNA POLITIKA A SYSTÉM STAROSTLIVOSTI A SOCIÁLNEJ POMOCI – AKO UDRŽAŤ ĽUDSKÚ DÔSTOJNOSŤ V SRDCI DISKUSIE? Paweł Czarnecki	54
PRÍKLAD DOBREJ PRAXE PASTORÁCIE RODÍN: DUCHOVNÝ A SOCIÁLNY ASPEKT Ladislav Bučko – Mária Bučková	63
PROJEKT NEMOCNICE CONSOLATA HOSPITAL IKONDA V OBLASTI KONTROLY INFEKČNÝCH CHORÔB: UNIVERSITÀ CATTOLICA A CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA NA PODPORU TANZÁNSKEJ NEMOCNICE Laura Elisabetta Bossini – Silvia Malacarne – Roberto Cauda	71
COUNSELING V POMOCI RODINÁM NOVÁ METÓDA V SOCIÁLNEJ PRÁCI – COUNSELING V POMOCI RODINÁM SO ŠPECIFICKÝMI POTREBAMI Mária Šmidová – Katarína Slezáková, Trnava: Dobrá kniha, 2016, 126 strán, ISBN 978-80-8191-021-0 Janka Marková	82
14. KONFERENCIA O SVETOVEJ MISII A EVANJELIZÁCII V TANZÁNIJSKEJ ARUSHI: SPRÁVA A MISIOLOGICKÁ REFLEXIA Pavol Bargár	85
ZA POSLEDNÍCH 30 LET JSME PROŠLI DLOUHOU CESTU V ÚSPĚCHU ZA LÉČBOU, ALE VELMI KRÁTKOU Z HLEDISKA ZAČLENENÍ HIV POZITIVNÍCH OSOB DO SPOLEČNOSTI – ROZHOVOR	90

TABLE OF CONTENTS

Editorial	EDITORIAL	5
	DEALING WITH TRAUMA AND THE HEALING OF MEMORIES Robert J. Schreiter	7
	THE CHRISTIAN SCRIPTURES AND THE RISE OF GLOBAL CHRISTIANITY Todd M. Johnson	17
	TRANSFORMING DISCIPLESHIP: THEOLOGICAL-ANTHROPOLOGICAL EXPLORATIONS Pavol Bargár	29
Expert articles	A RELEVANT CONTRIBUTION FROM THE RELATIONSHIP BETWEEN THEOLOGY AND SOCIAL WORK TO THE FIELD OF HELPING PROFESSIONS, DESPITE POSSIBLE RISKS Mária Šmidová – Mariana Hamarová	41
	SOCIAL PEDAGOGY, SOCIAL POLICY AND THE SYSTEM OF CARE AND SOCIAL ASSISTANCE – HOW TO KEEP HUMAN DIGNITY AT THE CENTER OF THE DISCUSSION? Paweł Czarnecki	54
	EXAMPLE OF BEST PRACTICES ON PASTORAL CARE OF FAMILIES: THE SPIRITUAL AND SOCIAL ASPECT Ladislav Bučko – Mária Bučková	63
	CONSOLATA HOSPITAL IKONDA'S PROJECT ON INFECTIOUS DISEASES CONTROL: UNIVERSITÀ CATTOLICA AND CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA IN A SUPPORT OF A TANZANIAN HOSPITAL Laura Elisabetta Bossini – Silvia Malacarne – Roberto Cauda	71
Reviews	COUNSELLING IN THE FIELD OF FAMILY ASSISTANCE A NEW METHOD IN SOCIAL WORK – COUNSELLING IN THE FIELD OF ASSISTANCE TO FAMILIES WITH SPECIAL NEEDS Mária Šmidová – Katarína Slezáková, Trnava: Dobrá kniha, 2016, 126 pp., ISBN 978-80-8191-021-0 Janka Marková	82
Interesting activities	14th CONFERENCE ON GLOBAL MISSION AND EVANGELISATION IN ARUSHI, TANZANIA: REPORT AND MISSIOLOGICAL REFLECTION Pavol Bargár	85
	DURING THE PAST 30 YEARS WE HAVE COME A LONG WAY TOWARDS SUCCESSFUL TREATMENT, ALBEIT A VERY SHORT TERM ONE WITH RESPECT TO INTEGRATING PEOPLE LIVING WITH HIV INTO OUR SOCIETY – AN INTERVIEW	90

EDITORIAL

Dear Readers, Colleagues, Supporters and Friends of the academic periodical *Acta Missiologica*,

The indexation of the academic journal *Acta Missiologica* in Web of Science is a significant event and commitment. The commitment to continue placing emphasis on specific, interesting, theoretical, exploratory and applicable research areas of Christian mission and missiology, theology, charity, social and humanitarian-development work. It is assumed that we will continue to fulfil the objectives set by the journal, namely: *to open our minds to new inspiring impulses, which are primarily or secondarily related to the journal's focus areas; to continue to increase the level of quality content, value and expertise of the published contributions, so that they are beneficial for professionals from these areas – for their work or research, but at the same time remain comprehensible for people interested in education or general development in said areas.* The fulfilment of this important commitment and objectives makes it much more difficult in our situation, because *Acta Missiologica* is very diverse and covers a broad spectrum of topics from the said areas of expertise, so it may be demanding to focus on a single thematic area. Despite the diversity of the individual fields, we will strive for the interconnection of areas that appear in the thematic focus and the individual benefits of each of them, at their explicit and implicit levels. However, we can see a unified thematic focus in this issue, which is an interconnecting fragment for all scientific areas included in the issue, i.e. for missiology, social work, and health and development. The interconnecting fragment in the current issue can be summed up as a **contribution to Christian mission, missiology/theology from the perspective of other scientific disciplines and missiology's contribution to further theoretical and practical research and practice in helping professions** in the above-mentioned areas.

The contribution to **Christian mission, missiology/theology from the perspective of other scientific disciplines** can be seen in the first article, which introduces an overview of psychological trauma: its causes, symptoms, individual and social forms, and several psychological and spiritual aspects which help in the healing process. This can be very useful for pastors and missionaries as they are frequently in touch with victims of various forms of violence who seek relief in the Church. Other articles which support the relevance of the mutual contribution of theology and social work focus on new forms of pastoral care by means of Christian communities in relation to families facing many risks and difficult situations in numerous forms. And last but not least, valuable content is presented in the article discussing possibilities of further research by analysing several areas, with special attention paid to social pedagogy, social care, and social help, bearing in mind the importance of social learning in the Church within all these areas.

The topic regarding the equally important contribution of **missiology to further research by theoreticians and practitioners from particular fields** can be found in the article focused on one of the areas discussed by the 14th Conference on Global Mission and Evangelisation in Arushi, Tanzania, which deals with the mission of the Church's community and the individual, and with God's participation in it. Mission is seen as the internal transformation of an individual in the Church's community, the consequence of which is God's being, presenting such transformation as an attractive process.

The benefits of missiology for further research by experts, theorists and practitioners from the field is also the topic of other contributions – and it should be noted that they are very important – critical missiological reflection from the mentioned conference, including other significant aspects that include the importance of constructive and critical dialogue with respect to the particular context and linking theological reflection and practice with everyday life... Significant and notable for this part of the issue's thematic focus is also a general overview of Christianity globally, on the basis of the two relevant contexts, including clearly specified aspects and tasks of the Christian mission. It presents results that may significantly help to increase the Christian effort in the field of global missions to address major deficiencies, especially among Christians and followers of other world religions.

A non-negligible contribution of Christian mission and missiology **to the practice of helping professions** can be seen in the article dedicated to health care, where mission work – in its widest scope possible – has the opportunity to become an inspiration, for example in the form of a month-long cooperation in Tosamaganga orphanage with missionaries from Consolata which, thanks to the positive experience of students, resulted in cooperation on several levels with a more structured participation. In the contribution dedicated to development work, the importance of missiology **for the practice of helping professions** is discussed, which lies in the understanding of the necessity of mutual dialogue and cooperation between priests and representatives of various religions – Christian, Muslim and Jewish – in the context of their influence on society and the younger generation, as they can be very helpful for people implementing humanitarian, developmental and charity projects within their work of a social, charity or mission nature.

This issue of *Acta Missiologica* with its thematic focus confirms the unique nature of missiology as such, as well as its significant contribution to the possibilities of its interconnection with other important scientific disciplines, e.g. helping professions, where it can become an inspiration and a space for further professional research and practice.

Guarantors of the issue

Prof. Caleb Kim, Ph.D. Africa International University (Nairobi, Kenya) - (missiology)

Doc. Miriam Slaná, Trnava University – (the area of social work)

Doc. Veronika Sládečková, Phnom Penh – (healthcare and development)

DEALING WITH TRAUMA AND THE HEALING OF MEMORIES

VYSPORIADANIE SA S TRAUMOU A LIEČENIE SPOMIENKAMI

Robert J. Schreiter
Catholic Theological Union, Chicago, US

Odoslané/Submitted: 15. 01. 2018

Prijaté/Accepted: 26. 02. 2018

Prvýkrát publikované/First published: 15. 04. 2018 © Acta Missiologica 1/2018

Recenzenti/Reviewers:

Adjunct professor Knud Jørgensen PhD. MF Norwegian School of Theology, Oslo, NO
Associate professor Anikó Kézdy PhD. Sapientia College of Theology, Department of Psychology, Budapest, HU

Abstract

Missionaries and aid workers frequently encounter populations that have experienced violence and disruption that results in trauma. This article looks at various aspects of trauma: its symptoms, its medical designation as Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD), its epidemiology, and possible modes of healing. It addresses healing both social or collective trauma as well as individual trauma. In concluding, it talks about Christian contributions to healing trauma.

Keywords: Trauma. PTSD. Social trauma. Individual trauma. Healing of trauma.

Abstrakt

Misionári a pomáhajúce profesie sa často stretávajú s ľuďmi, ktorí prežili násilie a nepokoje, ktoré vyústia do traumy. Tento článok skúma rôzne aspekty traumy: jej symptómy, lekárske označenie posttraumatická stresová porucha (v angličtine známa ako PTSD), epidemiológiu a možné spôsoby liečby. Venuje sa liečbe sociálnej či kolektívnej traumy, ale aj individuálnej traumy. V závere sa práca venuje prínosu kresťanstva k liečbe traumy.

Kľúčové slová: Trauma. PTSD. Sociálna trauma. Individuálna trauma. Liečba traumy.

Introduction: What is Trauma?

One of the common occurrences in situations of armed conflict is the experience of trauma. During the twentieth century, we saw a dramatic increase in the number of civilians who are affected by trauma. In World War I, only ten percent of those affected by war were civilians. That number increased to fifty percent in World War II, and to

over ninety percent in the war in Kosovo. Missionaries and aid workers are likely to encounter cases of trauma in post-conflict situations, as well among displaced persons and refugees.

Trauma is defined here as the feelings aroused from witnessing or experiencing events that bring about actual or threatened death or serious injury or threat to physical and bodily integrity, either to oneself or to others.

Trauma is an extreme stress reaction. It can occur when one sees others being injured or killed, when one witnesses the destruction of one's home or that of a neighbor, when one has to flee familiar surroundings out of fear for one's life, or experiences or witnesses rape and other bodily abuse.

Judith Herman's description of the dynamics of trauma sets out well the experience:

Traumatic reactions occur when action is of no avail. When neither resistance nor escape is possible, the human system of self-defense becomes overwhelmed and disorganized. Each component of the ordinary response to danger, having lost its utility, tends to persist in an altered and exaggerated state long after the actual danger is over. Traumatic events produce profound and lasting changes in physiological arousal, emotion, cognition and memory. Moreover, traumatic events may sever these normally integrated functions from one another. The traumatized person may experience intense emotion but without clear memory of the event, or may remember everything in detail but without emotion. She may find herself in a constant state of vigilance and irritability without knowing why. Traumatic symptoms have a tendency to become disconnected from their source and to take on a life of their own.¹

The traumatic reaction is an oscillation between what psychologists call *hyperarousal* and *dissociation*. Hyperarousal is part of the body's alert system that gets engaged in situations of danger. The traumatic event creates fear and vigilance against further assault. Typical symptoms are:

- Intrusive recollections or flashbacks of the event which the person cannot control or banish from consciousness;
- Feeling like the traumatic event will occur again;
- Distressing dreams about the event;
- Inability to fall asleep or stay asleep at night;
- Heightened irritability and outbursts of anger;
- Difficulty concentrating and continuing to be hypervigilant;
- Intense psychological stress at any exposure to cues that trigger remembrance of the event.

Dissociation is a fragmenting of consciousness and a numbing of normal feelings. Symptoms include:

- Avoiding thinking or talking about the trauma;
- Avoiding people and places associated with the trauma;

1 HERMAN, J.: *Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence – from Domestic Abuse to Political Terror*, p. 34.

- Feelings of disengagement or estrangement;
- Restricted sense of feeling or affect;
- Inability to remember important aspects of the trauma;
- Sense of having little or no future (i.e., that one will not have a normal life span).

Trauma victims find themselves swinging between these two sets of symptoms. Indications of this state include chronic fatigue, psychosomatic illness, emotional outbursts and withdrawal, fits of weeping, and alcohol or drug abuse.

The result of suffering from trauma includes a sense of meaninglessness and hopelessness, loss of faith in the trustworthiness and benign character of the world, and helplessness in responding to it.

Other Factors in the Study of Trauma

There are some additional elements that are useful in the study of trauma: the history of this study, and how attitudes have changed; who may suffer trauma and how they might respond.

The History of Studying Trauma

The presence of trauma is attested to already in ancient times. Study of trauma began in the latter part of the nineteenth century. As such it was first diagnosed in women, and was called *hysteria*¹ since it was felt to be caused by the womb. In retrospect, the symptoms may have been caused by physical or sexual abuse. Sigmund Freud was an early student of this kind of trauma, and psychoanalysis has continued to be a major approach to treating trauma.

The stress reactions to the fighting and carnage of World War I brought interest in the study of trauma in men. It was originally called *shell shock* or *combat fatigue*. Such reactions were seen as a sign of moral or character weakness (since other comrades did not seem so affected). Some of those suffering trauma were executed on charges of cowardice or desertion.

Research after World War II and the war in Vietnam led to the conclusion that every person has a breaking point when too much stress is experienced. Studies of Holocaust survivors have greatly increased our knowledge about traumatic stress. In 1980 the American Psychiatric Association gave this diagnosis the name *Post-Traumatic Stress Disorder (PTSD)*. This is the common designation used today.

Starting in the 1990s, more research was directed toward the physiology of PTSD. It has focused on the sympathetic nervous system's reaction to stress, and the role of the amygdala and the hippocampus in the mid-brain (the region where emotions are processed). The size of these two organs may be important; i.e., those with smaller organs may not be able to process enough cortisol (a stress-reducing hormone generated in the pituitary gland) to relieve the stress reaction. Work is still continuing on this area. A leading figure in the study of trauma is Bessel van der Kolk of Massachusetts General Hospital. He has studied both the physiology of trauma as well as advanced a variety of approaches to dealing with trauma.²

.....
 2 For detail information please see: KOLK, van der B.: *The Body Keeps the Score: Brain, Mind and Body in the Healing of Trauma*, New York: Viking Penguin, 2015.

The Epidemiology of PTSD

Researchers now agree that anyone may experience PTSD if the trauma experienced is severe enough. There is no strong correlation between general psychological well-being and capacity to resist PTSD, although such general well-being may be a factor.

Most PTSD symptoms disappear within one to six months for most people. However, if one is exposed to multiple or ongoing traumatic events (such as incarceration), the symptoms will continue. This is especially true in situations of persistent physical or sexual abuse. If PTSD is still in evidence after six months, it should be addressed. Untreated PTSD can lead to serious illness or premature death.

Western psychology has developed a variety of techniques to work at healing PTSD. Early on, both psychoanalysis and other forms of psychology were used to treat these symptoms.³ Since that time, various forms of behavior modification have been introduced as well. These techniques are generally not available nor are they well understood outside the West – precisely where much of the trauma is being experienced. For that reason, traditional forms of healing and ritual understood by those who are traumatized have proven helpful in many instances. Story-telling (i.e., recounting the story of the event over and over until it loses its emotional hold on the individual) is also very useful.

Generally speaking, there are not major gender differences in responding to PTSD. Specific cultural features may enhance or impede recovery. Men having strong „macho“ images may not want to acknowledge their feelings of fear and helplessness. Women whose cultures have taught them to be submissive may not have (initially) the ego strength to overcome the experiences. At the same time, women's experiences of having learned how to endure adversity may be in their favor in overcoming PTSD.

PTSD symptoms among children may manifest themselves in hyperactivity and obsessive re-enacting of elements of the trauma. Children tend to fragment the experience more than adults, so that they may focus on certain elements and avoid others. They are at once attracted to the trauma and repelled by it. Because of still developing linguistic and conceptual capacities, children often lack the means to put into words their feelings and experiences. Acting out their feelings provides an important access to trauma in their lives.

Social Trauma

Conflicts typically create widespread or social trauma. Whole populations will appear to be traumatized. Where the rape of women has been used as a military strategy, large numbers of women will experience not only PTSD as described above, but deep cultural shame that makes it difficult or impossible for them to reintegrate into their families. When people have seen their homes destroyed or have had to flee elsewhere for safety, the trauma can remain an open wound. Having to return to a burned-out area

3 A leading practitioner of psychoanalysis for treating trauma has been Vamik Volkan. For detail information please see: for example his *Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism*, Boulder, CO: Westview, 1997; For other psychological approaches see: ALEXANDER, J. – EYERMAN, R. – GIESEN, B. – SMELSER, N. – SZTOMPKA, P. (eds.): *Cultural Trauma and Collective Identity*, Berkeley: University of California, Press, 2004.

that was once home can reopen the experience of trauma. Similarly, anniversaries of the traumatic event bring the traumatic experience back to the surface. New experiences of trauma can reopen old experiences of trauma as well.

The Trajectory of Social Trauma: Repressing Social Trauma

When the fighting has stopped and people can return to their homes, a variety of responses are possible. It is not uncommon for groups to try to suppress memory of the trauma, and try to get back to living a „normal“ life. They often do this so as not to burden their children with the memories. However, memory of the events is likely to return in the social sphere at some point. Because of its having been repressed, its breaking out will be less controllable than it might have been. The emotion may also have become attached to another object or event (what psychologists call „displacement“). This makes it even more difficult to handle. It may resurface as well at times of stress in the post-conflict society, such as a new external threat or a defeat. Repressed social trauma is a major source fuelling conflict in post-conflict societies or among refugee communities. Because the source is not acknowledged, it is harder to deal with. Although victims will try to repress trauma so as to protect their children, at a certain point children (especially when they come of age) will start asking questions about what happened. This can create intergenerational conflict. This contributed to social conflict in German society in the 1960s when teenagers started asking their parents questions about what they did in the war.

Trauma can be transmitted to the next generation consciously or unconsciously. When it is consciously transmitted consciously, it is called „chosen trauma.“ Chosen trauma is a conscious effort to transmit the resentment about powerlessness to the next generation. Out of loyalty to their parents, children will often gladly accept the burden of chosen trauma. Such transmitted, chosen trauma can harden into the identity of a people. Slobodan Milosevic used the memory of the defeat and humiliation of Serbs by the Ottoman Turks in 1389 to ignite the Balkan conflict six hundred years later.

Such transmitted trauma usually takes the form of unconditional hatred of the out-group. People in the out-group are no longer seen as human beings. This legitimates doing whatever is necessary to exterminate them.⁴

Likewise, such transmitted trauma can legitimate a culture of victimhood, where the next generation is taught that there is nothing they can do about being victims. This can legitimate all kind of behavior that otherwise would be considered unethical (such as suicide bombings, refusing to enter any negotiations, and the like).

Trauma can be transmitted unconsciously as well. This one sees in situations of domestic violence wherein the violent behavior of a parent surfaces in the violent behavior in domestic situations of the children once they are adults.

4 On the transmission of trauma, see VOLKAN, V. – AST, G. – GREER, W. (eds.): *The Third Reich of the Unconscious: Transgenerational Transmission and Its Consequences*, New York and London: Brunner-Routledge, 2002; On demonizing out-groups, see especially, WALLER, J.: *Becoming Evil: How Ordinary People Commit Genocide and Mass Killing*, New York: Oxford University Press, 2007.

When trauma victims reach old age, they often want to speak of the social trauma they experienced. While having refused to speak of it at an earlier age, they now want subsequent generations to remember what happened to them. They will lobby for monuments to be set up as memorials to their suffering. The sixtieth anniversary of an event is usually the most important, since thereafter few if any survivors of the trauma will still be alive to share memories. Events commemorating the end of the Second World War at the sixtieth anniversary (2004 – 2005) were symptomatic of this.

Dealing with Social Trauma

Usually social trauma cannot be addressed in the immediate aftermath of conflict beyond attempts to create safety (see below for more about this). But shortly thereafter it is wise to encourage addressing the trauma. Societies are not able to undo the past – recreate the society which one existed or bring back the dead – but they can do certain things. Trying to set the record straight about what really happened, and making sure that those events are not forgotten are important aspects of this. Truth Commissions have become an important way of doing this. They can serve to lift the silence about what really happened, counter the lies that were used to legitimate the conflict, and exonerate those who were falsely accused or punished in the conflict. Forms of compensation to survivors are another step that can be taken, although many societies are so impoverished after conflict that this is not possible or realistic.

At an appropriate time (no later than the end of the lifespan of those who suffered most), monuments are sometimes erected to commemorate those who suffered and died. This kind of symbolic action serves several purposes. It keeps in memory those who perished and those who struggled to overcome. It is a symbolic way of bringing back the dead among the living. Other ritual practices – such as reburying the remains of those put in mass graves – can help bring closure to the experience.

Taking preventative measures to insure that the conflict does not reoccur is another important step. This may involve the rewriting of school textbooks recounting history. It may involve realigning social structures that promoted poverty or discrimination that had fueled the conflict.

Overcoming Individual Trauma

The outcome of trauma is a sense of confusion, loss, and helplessness. Put most simply, it is a profound breach of the basic trust necessary for people to relate to one another in society. Overcoming trauma involves countering these feelings.

If the symptoms of individual trauma are feelings of helplessness and isolation, the road to recovery must involve building a sense of empowerment and reconnection.

Since basic trust is at stake, the first thing to do is to try to *create safety*. It is important that victims recover a sense of being safe, of not being harmed another time. Such gestures as restoring some sense of routine to daily life are important here. Securing boundaries to keep out harm has to be done in physical as well as symbolic ways.

Issues of health loom large here as well. Restoration of bodily integrity as much as possible is a prelude to dealing with the psychological issues to be addressed. The confusion and fragmentation of traumatic experience are best addressed by gathering people in safe places and allowing them to tell their stories. Stories are a means to reconnect dissociated experiences and feelings. The purpose of telling and re-telling

the stories is to develop gradually a different perspective on the events, a perspective that does not keep the victim a prisoner of the toxic experience. It also allows victims to explore questions of meaning and of guilt. Such questions are:

- Why did I survive when so many others perished (survivor guilt)?
- Why did God permit this to happen (meaning and faith)?
- Could I have done something to avoid this situation or protect my loved ones better (causality and meaning)?
- How can I live after all this (hope)?

Loss is addressed by mourning. The explicit naming of who and what have been lost, and the explicit leave-taking of those people and those things which are gone forever is often best done in ritual ways consonant with the culture of the survivors.

If victims have been maimed in the violence, coming to terms with their disability adds another layer of recovery work to this. They must learn to claim their own disability, distinguish between their persons and their disabilities, and find meaningful relationships within their families that will help them feel accepted despite their losses.

Mourning loved ones is especially difficult when one does not know their fate or where their bodies are to be found. Many cultures have a strong sense of performing certain rituals if the dead are to pass safely from this life to the next. Finding modified ways of doing this is important if the survivors are to find peace.

Whole belief systems may need to be reconstructed. In closed systems – where every event must have a cause – care must be taken not to stigmatize certain individuals or groups as the source of the trauma. Witchcraft accusations are often used in these situations, and people are punished or killed. Belief in God may also be put to the test. At the appropriate moment the shattering of worldviews can be seen as an opportunity to create a new, more comprehensive worldview so that people can live with a sense of safety, meaning, and hope in a changed world. New relationships will need to be formed in order to overcome the feelings of isolation and being disconnected. The nature of these new relationships must be such that they empower victims to feel they are retaking charge of their own lives and the lives of their families. Part of the message of empowerment is that victims are worthwhile human beings: they are lovable, despite the terrible things that have happened to them. Any accompaniment of the victims by aid workers or therapists that create new dependencies in the victims will impede the healing going on.

Finally, victims must come to realize they cannot return to their lives as they were before. They will need to find a new way of being, since the trauma has changed them forever. Finding constructive new pathways is important for recovery. They must be aware too that even though they may have experienced healing, anniversaries and events may set off the experience of trauma again. There are likely to be pools of emotion that the healing process has been unable to touch. Having such an experience of trauma resurfacing does not mean that the healing that has taken place is undone or wrongly done. Trauma can simply be so deep-reaching that victims – although they may have become survivors – will still have to live with the prospect of new events triggering these old feelings. They need to be reassured when this happens that they are not coming apart as human beings.

Secondary Trauma

Secondary trauma sufferers exhibit symptoms of hyperarousal and dissociation, such as irritability, chronic fatigue, and difficulties in sleeping. They may redouble their work efforts to expunge these feelings, and not get necessary rest. They may abuse drugs or alcohol in order to “relax.”

If workers have unresolved trauma in their own past, they may be attracted in a special way to trauma situations. Working in trauma situations may be a way of proving to themselves unconsciously that they are OK, strong enough to overcome the debilitating effects of trauma. They may actually seek out trauma. In the worst case scenario, they may endanger themselves and others by taking undue risks. When this happens co-workers should make every effort to remove them from the trauma situation as quickly as possible.

The best antidote to secondary trauma is a commitment among workers to monitor one another, and speak honestly when they detect obsessive behavior. Regular debriefings of workers in groups help manage the stress as well.

Spiritual Resources for Dealing with Trauma

A person's religious beliefs may be a major source for dealing with the effects of trauma.⁵ At the same time, fundamental beliefs may be challenged by the horror of the situation and the chaos of the aftermath.

Christian belief in God is grounded in the idea that God is a God of love. Creation has come about through God's loving action. As a result Christians believe that creation is good and intended to be meaningful.

At the same time, Christians believe that evil and sin have entered that world. How this happened or why it happened remains shrouded in mystery, but evil and sin are very real experiences in the world.

The story of Jesus, especially regarding the meaning of his suffering and death, is intended to counter that narrative of evil and sin in our world. Jesus suffered torture and death even though He was innocent. That suffering and death, which God has reversed in the resurrection of Jesus, puts a clear boundary on the suffering we experience in the world. God comprehends it, even if we cannot. God has encircled it in the death of Jesus, even though it may seem boundless to us. God does not see it that way. That is what gives us hope that we will, with God's help overcome the suffering we are now experiencing.

For some, what they have suffered negates this story altogether. In any event, overcoming trauma means a new relation to self, to others, and to the world. That will include a different relationship with God. For some, the shattering of the image of a paternal God who protects us from all evil means that God cannot exist at all. For others, it is a realization that our images of God only approximate for us who God is; and the shattering of one image can be an invitation to a new, more comprehensive one. To live in trauma, however, is to live between the old image and the new one. Trying to remain faithful in that time can be an experience of finding once again that basic trust without which there is no human life.

5 For a practical guide from a Christian point of view using biblical texts, see HILL, M. – HILL, H. – BAGGÉ, R. – MIERSMA, P.: *Healing the Wounds of Trauma: How the Church Can Help*, Nairobi: Paulines Publications, 2009; BOASE, E. – FRECHETTE, C. (eds.): *Bible through the Lens of Trauma*, Atlanta: SBL Press, 2016; For more theological accounts see RAMBO, S.: *Spirit and Trauma: A Theology of Remaining*, Louisville, KY: Westminster John Knox, 2010; RAMBO, S.: *Resurrecting Wounds: Living in the Afterlife of Trauma*, Waco, TX: Baylor University Press, 2017.

Put another way, overcoming trauma involves a healing of memories. Our memory is not an archive of the past; rather, it is our relationship in the present to the past. The healing of traumatic memories is not about erasing the past; after all, deeply traumatizing experiences have become part of our story and cannot be simply extirpated. As already noted, attempts to repress memory only lead to it erupting again in less manageable ways. Rather, the healing of memories means learning to remember in a different way – a way that is not toxic to the present. Such healing utilizes a range of resources: psychology, forms of behavioral therapy, and spiritual exercises that enlarge and heal the soul. Meditation, learning to focus upon a new image of God, and other forms of prayer can help Christians use their spiritual resources to bring about healing. Putting one's own story of trauma inside the story of the traumatic end of Jesus' own life has long been considered one of the most useful possibilities. With that, Christians hope that the paschal mystery – the story of passion, death, and resurrection of Jesus – might lead to their own renewal and transformation.

Conclusion

A familiarity with the symptoms of trauma, and some understanding of what steps can be taken to address trauma as PTSD have become an important part of the toolkit for missionaries and aid workers today. Oftentimes populations among whom missionaries are working do not have any access to mental health professionals to help people deal with trauma. Knowing how to build safe spaces where traumatized individuals can tell their stories, developing teams of local people who can operate such spaces and listen empathetically, and knowing how to help people construct narratives that can convey their suffering can provide important relief for those who are suffering. Religious faith can be a tremendous support, and being able to draw attention to biblical narratives that deal with displacement and trauma can strengthen what faith has to offer. In addition, those responsible for the care of missionaries need to attend to the trauma of missionaries themselves, and to the incidence of secondary trauma among them. The latter often becomes evident among returned or furloughed missionaries. In a time when so much of the world is faced with traumatic situations, and so many people have had to flee their homelands to escape violence, having a familiarity with this realm can aid the accompaniment of victims of trauma in their difficult journey toward healing.

Robert J. Schreiter, C.P.P.S founding editor of *New Theology Review*, teaches systematic theology at the Catholic Theological Union in Chicago, USA. Author of *Reconciliation: Mission and Ministry in a Changing Social Order*. (New York: Orbis Books, 1992), and *The Ministry of Reconciliation: Spirituality and Strategies*. (1998) he is an international expert in cross-cultural dimensions of theology. He has also served as Professor of Theology and Culture at the University of Nijmegen in the Netherlands 2000 – 2006. Published 18 books on world mission, inculturation and reconciliation and has chapters in more than 120 books, more than 150 articles in academic and church journals. His publications have appeared in 21 languages.

Contact on author e-mail: schreiter@ctu.edu

Bibliography

- 1.** ALEXANDER, J. – EYERMAN, R. – GIESEN, B. – SMELSER, N. – SZTOMPKA, P. (eds.): *Cultural Trauma and Collective Identity*, Berkeley: University of California Press, 2004.
- 2.** BOASE, E. – FRECHETTE, C. (eds.): *Bible through the Lens of Trauma*, Atlanta: SBL Press, 2016.
- 3.** HERMAN, J.: *Trauma and Recovery: The Aftermath of Violence – from Domestic Abuse to Political Terror*, New York: Basic Books, 1997 [revised edition], p. 34.
- 4.** HILL, M. – HILL, H. – BAGGÉ, R. – MIERSMA, P.: *Healing the Wounds of Trauma: How the Church Can Help*, Nairobi: Paulines Publications, 2009.
- 5.** KOLK, van der B.: *The Body Keeps the Score: Brain, Mind and Body in the Healing of Trauma*, New York: Viking Penguin, 2015.
- 6.** RAMBO, S.: *Spirit and Trauma: A Theology of Remaining*, Louisville, KY: Westminster John Knox, 2010.
- 7.** RAMBO, S.: *Resurrecting Wounds: Living in the Afterlife of Trauma*, Waco, TX: Baylor University Press, 2017.
- 8.** VOLKAN, V.: *Bloodlines: From Ethnic Pride to Ethnic Terrorism*, Boulder, CO: Westview, 1997.
- 9.** VOLKAN, V. – AST, G. – GREER, W. (eds.): *The Third Reich of the Unconscious: Transgenerational Transmission and Its Consequences*, New York and London: Brunner-Routledge, 2002.
- 10.** WALLER, J.: *Becoming Evil: How Ordinary People Commit Genocide and Mass Killing*, New York: Oxford University Press, 2007.

THE CHRISTIAN SCRIPTURES AND THE RISE OF GLOBAL CHRISTIANITY

KRESŤANSKÉ PÍSMO A VZOSTUP GLOBÁLNEHO KRESŤANSTVA

Todd M. Johnson

Center for the Study of Global Christianity, Gordon-Conwell Theological Seminary,
Hamilton, MA, US

Odoslané/Submitted: 29. 01. 2018

Prijaté/Accepted: 15. 03. 2018

Prvýkrát publikované/First published: 15. 04. 2018 © Acta Missiologica 1/2018

Recenzenti/ Reviews:

Dr. Tibor Görföl, PhD. Theological College of Pécs, Department of Applied Theology,
Pécs, HU

Prof. ThDr. Stanislav Vojtko, PhD. Katolícka univerzita v Ružomberku Teologická
fakulta v Košiciach, Košice, SK

Abstract

Over the past 100 years Christianity has experienced a remarkable demographic shift from North to South. The Global North (defined as Europe and North America) contained over 80% of all Christians in 1910, falling to under 40% by 2010. This has resulted in a cultural shift from individualistic European cultures to group-oriented cultures of the Global South. Nonetheless, much of the theological content of global Christianity is produced and distributed by the Global North in the Global South. In addition, Christianity has experienced increased fragmentation, with 45,000 denominations worldwide. Christian resources are not evenly divided, with the minority North holding 68% of all Christian income. At the same time, Bible translation over the past 100 years has placed the scriptures into the hands of dozens of new peoples. Scriptural reflections from these new languages are likely to add to the Christian impetus for global mission, addressing significant shortfalls, especially between Christians and adherents of other world religions. The article concludes with recommendations for the future.

Keywords: Demographic shift. Individualism. Bible translation. Christian mission. World religions.

Abstrakt

Za posledných 100 rokov kresťanstvo prechádza zásadnými demografickými zmenami od severu smerom na juh. V roku 1910 na globálnom severe (definovanom ako Európa a Severná Amerika) žilo 80 % kresťanov, kým v roku 2010 to bolo len 40 %. Príčinou je kultúrny presun z individualistických európskych kultúr ku skupinovo orien-

tovaným kultúram na globálnom juhu. Napriek tomu veľká časť teologického obsahu globálneho kresťanstva vzniká na globálnom severe a šíri sa na globálny juh. Kresťanstvo zažíva so svojimi 45 tisícmi náboženských skupín po celom svete čoraz väčšiu fragmentáciu. Kresťanské zdroje nie sú rovnomerne rozdelené, keďže menšinový sever vlastní 68 % celkových kresťanských príjmov. Preklady Biblie za posledných 100 rokov zároveň umožnili desiatkam nových národov prečítať si Písmo. Biblické reflexie z týchto nových jazykov pravdepodobne zvýšia kresťanské úsilie v oblasti globálnych misií s cieľom riešiť zásadné nedostatky, predovšetkým medzi kresťanmi a prívržencomi iných svetových náboženstiev. Tento článok v závere uvádza odporúčania do budúcnosti.

Kľúčové slová: Demografické zmeny. Individualizmus. Preklad Biblie. Kresťanská misia. Svetové náboženstvo.

Introduction

The cultural and linguistic composition of Christianity has changed drastically over the past century.⁶ The demographic shift of the religion from the Global North to the Global South has challenged centuries-old traditions of theological interpretation, liturgical expression, and relationship to culture. The adoption of Christianity in Asia, Africa, and Latin America has had a distinctive impact on linguistic expression and scripture translation, despite the fact that only 458 of the world's 7,000 languages have a complete Bible in their mother tongue. The shifting cultural contexts of Christianity encourages us to consider how increasing diversity within the religion impacts the reading of scripture, relationships between Christians of different denominations, and relationships with people of other religion or no religion. The recent *Atlas of Global Christianity*⁷ documents the shift of Christianity to the South by providing the historical and demographic context necessary for exploring the relationship of Christianity and scripture.

This article aims to put these demographic changes in the context of bible translation and Christian mission. The increasing diversity of Christianity is an advantage only if new voices are added to the global conversation on how Christianity encounters new peoples. In particular, gospel contact with Muslims, Hindus, and Buddhists is considered from the standpoint of a truly global Christianity.

Trends within global Christianity

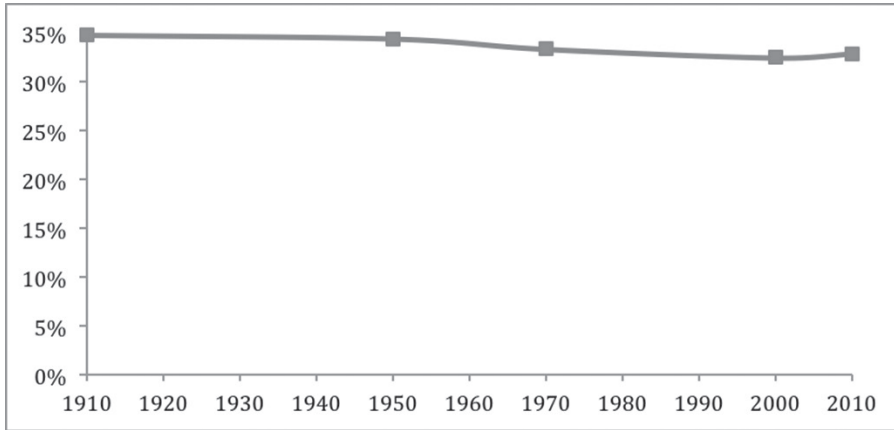
Trends within global Christianity can be divided into several major areas:
Christianity has shifted dramatically to the South

6 For sources and methodology related to counting religionists (including Christians) see: JOHNSON, T. M. – GRIM, B. J. (eds.): *The World's Religion in Figures: An Introduction to International Religious Demography*, (Oxford: Wiley-Blackwell, 2013). Primary Sources for Christian figures include censuses in which a religious question is asked, censuses in which an ethnicity or language question is asked, surveys and polls, scholarly monographs, religion statistics in yearbooks and handbooks and governmental statistical reports.

7 For detail information please see: JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009).

We can see in Figure 1 that, at first glance, there has been little change in the status of global Christianity over the past 100 years. For the entire 100-year period, Christians have made up approximately one-third of the world's population. However, this masks dramatic changes in the geography of global Christianity – a process stretching back to the earliest days of the Christian movement when Gentiles were allowed to join what had been exclusively Jewish fellowships.

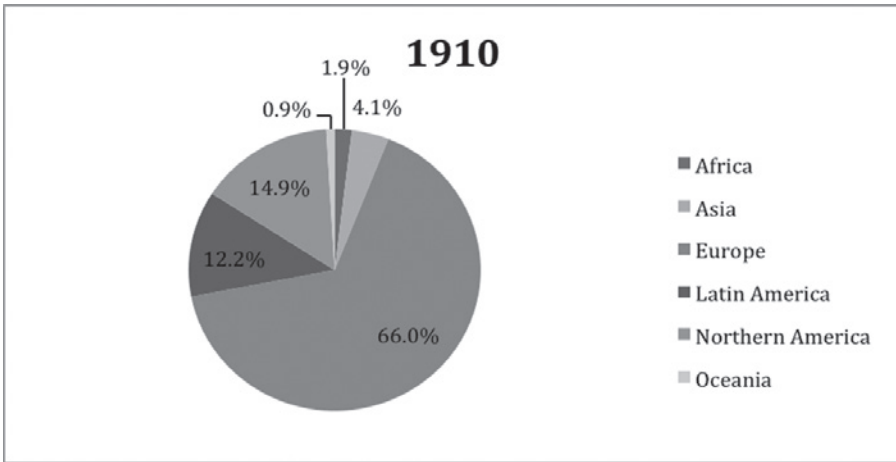
Figure 1 *Christians as a percentage of the world's population, 1910–2010*

Source: Adapted from JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, (Edinburgh University Press, 2009).

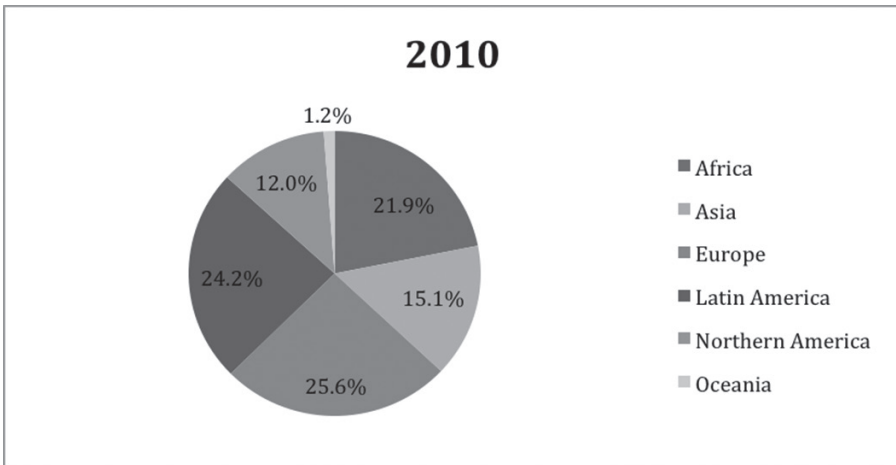
Figures 2 and 3 show the shift in Christian demographics by continent from 1910 to 2010. While 66% of all Christians lived in Europe in 1910, by 2010 only 25.6% lived there. By contrast, less than 2% of all Christians lived in Africa in 1910, skyrocketing to almost 22% by 2010. The Global North (defined as Europe and Northern America) contained over 80% of all Christians in 1910, falling to under 40% by 2010.

Figure 2 Percentage of all Christians by continent, 1910

Source: Adapted from JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, (Edinburgh University Press, 2009).

Figure 3 Percentage of all Christians by continent, 2010

Source: Adapted from JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, (Edinburgh University Press, 2009).

The cultural impact of the Christian demographic shift from North to South is illustrated below by a series of icons (Figure 4) produced by Chinese immigrant Yang Liu living in Germany.⁸ The icons compare the German way of life (on the left; blue) with the Chinese way of life (on the right; red). From the first to last we see that (a) Germans

8 Information about the exhibit *Ost trifft West (East meets West)* is available at: <http://www.yangliudesign.com/>

tend to be on time while Chinese have some flexibility; (b) Germans solve problems by facing them head on while Chinese deal with problems by going around them; (c) queues in Germany tend to be orderly, whereas those in China are more chaotic; (d) opinions in Germany are expressed quite directly, whereas in China it is more polite to take one's time getting to the point; (e) Germans have a limited number of direct contacts, whereas the Chinese live in a complex web of relationships; and (f) Germans live a solitary life, whereas the Chinese live in a community.⁹

The potential theological implications of a demographic shift of Christianity from the North (German) to the South (Chinese) are clear, but which of these "ways of life" aligns more closely with the cultures represented in the Christian scriptures? While individuality is important, community is perhaps a greater virtue. However, most theological training today is squarely based in the German way of thinking; in light of the demographic shift it is unfortunate that pastors in Africa, Asia, and Latin America are first presented an abundance of Western texts.¹⁰ The impact of this imbalance is evident in Methodist lecturer Isaias Paulo Titoce's comments on the status of Christianity in Mozambique,

*The churches in Mozambique are still passing through a transitional period, in which they operate by default on the basis of the legacy left by the missionaries. They need visionary leaders to shape their vision and mission. Their biggest challenge is to achieve a shift from being churches that receive and implement policies fashioned in the West to being churches that engage in proactive ways with the dynamics of popular culture.*¹¹

What if the cultures of the Global South were to lead globally in biblical and theological reflection? While self-theologizing in the Global South has been underway for a long time, the dominance of Western resources is still a reality for most Christians. There is a tendency among Westerners to underestimate the value of cultural difference and act as if the world is converging toward Western standards.¹² The shift of Christianity to the Global South could open up new possibilities for the life and health of Christianity around the world.

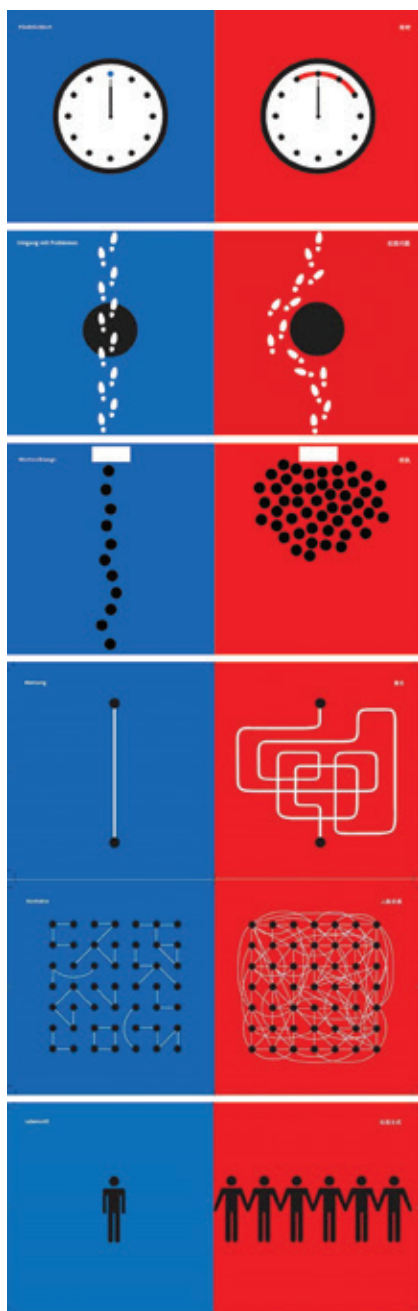
9 While these icons oversimplify cultural differences between North and South, more substantial studies reinforce these basic differences as a quick reference to worldviews. See especially: HOFSTEDE, G. H.: *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*, Thousand Oaks, CA: Sage, 1980 (revised and expanded in 2001) and HOUSE, R. J. et al. (eds.): *Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies*, (Thousand Oaks, CA: Sage, 2004). The latter study identifies 'individualistic' as a cultural-contingent leadership characteristic.

10 This imbalance in theological education is discussed in the Global Survey on Theological Education found at <http://www.globethics.net/web/gtl/research/global-survey>.

11 Isaias Paulo Titoce, "Mozambique" In ROSS, K. R. – ASAMOAH-GYADU, K. – JOHNSON, T. M. (eds.): *Christianity in Sub-Saharan Africa, Edinburgh Companions to Global Christianity*, Volume 1, (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2017), p. 73.

12 This orientation is known as minimization. See: GUNDLING, E. – HOGAN, T. – CVITKOVICH, K.: *What is Global Leadership?* (Boston: Intercultural Press, 2011), p. 25.

Figure 4 *Contrasting German and Chinese societies*

Source: *Ost trifft West (East meets West)* available at: <http://www.yangliudesign.com/>

As a further example, Malaysian Methodist bishop Hwa Yung has asked, is the future of Asian Christianity one of “bananas” – where Asian Christians are yellow on the outside but white on the inside (Chinese Christians trained by Germans) – or one of mangoes – where Asian Christians are yellow on the outside and yellow on the inside (Chinese Christians with a Chinese worldview)?¹³ Christianity risks losing the sense of “good news” if its shift to the Global South is not accompanied by theological reflection from fresh cultural perspectives.

Christianity is fragmented

Christians are now found in nearly 45,000 denominations. These range in size from millions of members to fewer than 100 members and are listed for each of the world’s 230 countries in the *World Christian Database*.¹⁴ Why so many denominations? An anecdote of a man stranded on a desert isle illustrates one of the issues. After many years, a ship sails close by the island and the man is rescued. The ship’s captain comes ashore, notices three huts that the man built, and asks, “Tell me about these huts.” The man replies, “The first hut is my home, and the second hut is my church.” The captain asks, “What is the third hut?” The man replies, “Oh, that is where I used to go to church.” Studies from the Pew Forum on Religion and Public Life have shown an inordinate amount of “switching” between Christian denominations in the United States.¹⁵ By 2025, there will likely be 55,000 denominations.

Major traditions

From an ecclesiastical view, Global Christianity can be divided into four different traditions: Catholics, Independents, Orthodox, and Protestants. Independents are a critical part of this taxonomy because in the past two centuries thousands of networks have deliberately broken off from the other three. These are especially prominent in Africa (African-Instituted Churches) and China (house churches), but also includes post-denominational networks in the Western World.¹⁶ In addition to these major traditions, there are two movements that cut across the traditions. First are Pentecostal and Charismatic churches, now numbering over 600 million.¹⁷ Evangelicals, another movement within these traditions, now includes over 300 million Christians.¹⁸ These two movements have had a profound impact on Global Christianity, ranging from personal piety to evangelism to social transformation.¹⁹

13 See: YUNG, H.: *Mangoes or Bananas: The Quest for an Authentic Asian Christianity*, (Oxford: Regnum International, 1997).

14 JOHNSON, T. M.– ZURLO, G. A. (eds.): *World Christian Database* (Leiden/Boston: Brill, accessed January 5th 2018). This database, found at www.worldchristiandatabase.org, features quarterly updates on Christian denominations worldwide.

15 STODDARD, E.: *Pew Forum report details changing U.S. religious affiliations*, [online]. [quotation 05. January 2018.] Available at: <http://blogs.reuters.com/faithworld/2009/04/27/pew-forum-report-details-changing-us-religious-affiliations/>

16 See: “Independents” In JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, pp. 76 – 79.

17 See: JOHNSON, T. M.: *Counting Pentecostals Worldwide*, In *Pneuma*, Vol. 36, (2014), pp. 265 – 288.

18 See: ZURLO, G. A. (eds.): *Demographics of Global Evangelicalism*, In STILLER, B. C. – JOHNSON, T. M. – STILLER, K. – HUTCHINSON, M. (eds.): *Evangelicals around the World: A Global Handbook for the Twenty-First Century*, (Nashville: Thomas Nelson, 2015), pp. 34 – 47.

19 On the significance of Pentecostalism see: ANDERSON, A. – BERGUNDER, M. – DROOGERS, A. – VAN DER LAAN, C. (eds.): *Studying Global Pentecostalism: Theories and Methods*, (Berkeley, CA: University of California Press, 2010).

Christian demographics are determined by six different factors

Figure 5 shows the formula for calculating the annual change of Christians in any one country, region, or continent. The six factors are births, converts, immigrants, deaths, defectors, and emigrants. Mapping these changes globally for 2009 – 2010 shows a net increase of 27.8 million Christians around the world, which is the result of gains of 65.2 million (45.2 million births and 16 million converts) and losses of 37.4 million (21.8 million deaths and 11.6 million defectors). Thus, the global Christian population in 2009 was 2,265 million, increasing to 2,293 million by 2010.

Figure 5 Net Christian change formula

Source: Adapted from JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, (Edinburgh University Press, 2009).

Christian resources are not evenly distributed

Christians in the Global South represent 64% of all Christians worldwide but receive only about 32% of all Christian income. This puts them at a disadvantage in many areas, including health, education, communications, and overall quality of life. What is the responsibility of Christians in the Global North in this context? At the same time, approximately 6% of all Christian funds are embezzled each year.²⁰

Christians speak a multitude of languages

Spanish is the number one mother tongue of Christianity. The other languages with the most Christian speakers are, in order of size, English, Portuguese, Russian, and Mandarin. Many non-Western languages are climbing up the list of the top 25 mother tongues such as Tagalog, Amharic, Korean, and Yoruba.²¹

Trends in scripture translation and distribution

These trends can also be divided into several key areas:

The Bible is available in the world's largest languages, but many smaller languages have no New Testament or portions of gospels.

Historically, there has been a preference to translate the scriptures into languages with larger Christian populations. As a result, languages that have very few Christian mother tongue speakers are still without any translations of scripture. Peoples in much of Africa and Western Asia, along with pockets of languages in China, have practically no access to any Christian scripture in their mother tongues. Even in South America – one of the regions with the highest Christian presence – there are peoples without access to scripture, particularly in the Amazon basin. As a result, 240 million people worldwide are without translations of portions, New Testaments, and Bibles.²²

20 See: JOHNSON, T. M. – ZURLO, G. A. – HICKMAN, A. W. (eds.): *Embezzlement in the Global Christian Community*, In *The Review of Faith and International Affairs*, Vol. 13, No. 2, (Summer 2015), pp. 74 – 84.

21 JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, p. 225.

22 JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, pp. 298 – 301.

There are only 458 languages with whole Bibles

The 458 languages with whole Bible translations represent 75.5% of the world's population but only 6.3% of all languages. The New Testament has been translated into 1,231 additional languages, which represents 16.9% of all languages worldwide. In addition to the 458 New Testament languages in whole Bibles, the percentage of the world's population with translations in their mother tongue rises to 84.7%. A total of 887 *more* languages have portions of the gospels in their mother tongue, now representing 90% of the world's population.²³

Bible distribution is falling short of the goal of comprehensive distribution

In 1963, the United Bible Societies (UBS) set forth the following goal: "A Bible for every Christian home. A New Testament for every Christian. A portion for all who can read and for every literate." The latter goal of gospel portion distribution is hindered by a lack of translations and the money to produce and distribute them in the languages of peoples who are largely non-Christian. Ethiopia, a historically Christian nation, has a mere 10% of the number of Bibles, New Testaments, and portions needed to meet the UBS goal. South America and Northern America are the only regions that reach this goal, largely because of Brazil, the USA, and Canada. Almost no countries in Africa and Asia come close to meeting the goal of distributing a gospel portion for every literate person.²⁴

Christians are out of contact with Muslims, Hindus, and Buddhists

Recent research reveals that as many as 86% of all Muslims, Hindus, and Buddhists do not personally know a Christian. This is contrary to the strong biblical theme of incarnation at the heart of Christian witness. Christians should know and love their neighbors! Note that Muslims, Hindus, and Buddhists are increasingly found living in traditionally "Christian" lands.²⁵

Global Christian response

In light of trends in global Christianity and in Bible translation and distribution, some simple but profound recommendations can be made. Each of these are more fully expounded in my book (with co-author Cindy Wu) *Our Global Families*.²⁶

1. Deepen knowledge on world religions

Christian outreach and hospitality is affected by Christians' understanding of other world religions. Interfaith activist Eboo Patel points out,

In the minds of most people, entities as abstract and amorphous as religion are represented by the small piece of knowledge we have about that tradition ... and so people's view of an entire tradition is colored by an infinitesimally small but shockingly violent fringe (concerning Islam).²⁷

23 JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, pp. 298 – 301.

24 JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, pp. 302 –303.

25 JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, pp. 316 –317.

26 JOHNSON, T. M. – WU, C. M. (eds.): *Our Global Families: Christians Embracing Common Identity in a Changing World*, (Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2015).

27 PATEL, E.: *Sacred Ground: Pluralism, Prejudice, and the Promise of America*, (Boston: Beacon Press, 2013), p. 79.

Christian educators should work toward promoting knowledge of other religions in schools, Sunday schools, and other venues.²⁸

2. Emphasize global witness that includes Christians from different denominations and countries

Missiologist Lesslie Newbigin wrote,

*The church is one, and in this broken world must live in mission as a community of reconciliation. The church can fulfill its mission – its purpose – only as it makes plainly visible the unity in love that God wills for all who are incorporated in it.*²⁹

Today global mission is not primarily one Christian tradition from one nation sending missionaries to the whole world but Christians from all traditions in the whole world sending to the whole world. Do national and denominational strategies intersect with each other? Is there cooperation emerging between, for example, Americans, Brazilians, Koreans, Nigerians, and Filipinos? Or between Baptists, Pentecostals, Catholics, and Orthodox? We need to see others in an accurate light with the goal of connecting to those who are different within our respective churches, as well as to the larger body of Christ. We have justified our divisions for too long. We now need to acknowledge and embrace the wider body of Christ.

3. Empower individuals to interact with religiously diverse communities

Reaching out to adherents of other faiths is strengthened when both those who are sending and those who are sent better understand the religions of the world, including their histories, significant figures, sacred writings, and beliefs and practices. Foundational to such an understanding is theological perspective on both the similarities and differences between Christianity and other religions. Personal interaction with people of other religions provides opportunities for education and mutual understanding.

One of the chief concerns of Christians who are willing to engage is how to do so without capitulating on core beliefs. Christians fall somewhere along a spectrum of attitudes toward religious engagement. Those who cluster on one side want to have a strong faith identity. They might resort to hostility as a safeguard against influences that make them doubt or dilute their faith. Christians who cluster on the other side are benevolent and more tolerant in their attitudes toward other beliefs, but might be perceived by other Christians, as well as other religionists, as having a “weak” faith identity. Historian Lamin Sanneh describes the spectrum this way: one side demonizes other religions while the other romanticizes them.³⁰ Rather than having to choose between a strong faith identity with a hostile attitude or a weak faith identity with a benevolent attitude, American pastor Brian McLaren explores

28 I recommend Stephen Prothero’s *God is Not One*, (HarperOne, 2011) as a good overview of world religions.

29 NEWBIGIN, L.: *One Body, One Gospel, One World: The Christian Mission Today*, (London: International Missionary Council, 1958), pp. 55 – 56.

30 SANNEH, L.: *Secular values in the Midst of Faith: A Critical Discourse on Dialogue and Difference*, In MORTEN-SEN, V. (ed.): *Theology and the Religions: A Dialogue*, (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 2003), p. 147.

the possibility of a third option: a Christian identity that is strong AND benevolent, taking the best qualities from both ends of the spectrum and fusing them into a middle ground identity that expresses as much conviction and kindness as possible.³¹

4. Encourage civility

Seeing others as equally made in God's image and worthy of love and respect is integral to Christianity. Civility to those inside of the church should be valued. The Christian message is strengthened by the civility that is practiced toward adherents of other denominations. In *Uncommon Civility*, Richard Mouw, President Emeritus of Fuller Seminary, calls this type of engagement a "convicted civility" – "a way of combining a civil outlook with a 'passionate intensity' about our convictions."³² A convicted civility helps us engage with others and witness to the gospel in a winsome manner.

Within global Christianity as a whole the reading of scripture has the potential to be transformed by the new cultural contexts Christians are found in today. The diversity of the audience strongly encourages new theological reflection on the meaning of the Bible. It can be difficult to ascertain exactly *how* these new insights might impact traditional interpretations of scripture, but it is nevertheless necessary for the perspectives of other cultures to speak into what has been accepted as the "original vision" of the gospel for people all over the world. The true test of global Christian community is how these new perspectives will be received, considered, and encouraged.

Prof. Todd M. Johnson is Associate Professor of Global Christianity and Director of the Center for the Study of Global Christianity at Gordon-Conwell Theological Seminary in South Hamilton, Massachusetts. Johnson is Visiting Researcher at Boston University's Institute for Culture, Religion and World Affairs leading a research project on international religious demography. He is currently working on the third edition of the *World Christian Encyclopedia* (Edinburgh University Press, c2020) which includes the history and present status of Christianity in every country of the world. He is co-editor of the *World Christian Database* (Brill, 2007) and the *World Religion Database* (Brill, 2008).

Contact on author e-mail: tjohnson@gordonconwell.edu

Bibliography

1. ANDERSON, A. – BERGUNDER, M. – DROOGERS, A. – VAN Der LAAN, C. (eds.): *Studying Global Pentecostalism: Theories and Methods*, Berkeley, CA: University of California Press, 2010.
2. *Global Survey on Theological Education*, [online]. [quotation 05. January 2018.] Available at: <http://www.globethics.net/web/gtl/research/global-survey>.
3. GUNDLING, E. – HOGAN, T. – CVITKOVICH, K.: *What is Global Leadership?* Boston: Intercultural Press, 2011.
4. HOFSTEDE, G. H.: *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*, Thousand Oaks, CA: Sage, 1980 (revised and expanded in 2001).
5. HOUSE, R. J. et al. (eds.): *Culture, Leadership, and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies*, Thousand Oaks, CA: Sage, 2004.
6. JOHNSON, T. M. – ZURLO, G. A. (eds.): *World Christian Database* (Leiden/Boston: Brill, accessed January

31 McLaren, B. D.: *Why Did Jesus, Moses, the Buddha, and Mohammed, Cross the Road?* (New York: Jericho Books, 2012), p. 41.

32 MOUW, R.: *Uncommon Decency: Christian Civility in an Uncivil World*, (Downers Grove: InterVarsity, 2010), p. 14.

5th 2018). **7.** JOHNSON, T. M. – WU, C. M. (eds.): *Our Global Families: Christians Embracing Common Identity in a Changing World*, Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2015. **8.** JOHNSON, T. M.: *Counting Pentecostals Worldwide*, In *Pneuma*, Vol. 36, (2014), pp. 265 – 288. **9.** JOHNSON, T. M. – GRIM, B. J. (eds.): *The World's Religion in Figures: An Introduction to International Religious Demography*, Oxford: Wiley-Blackwell, 2013. **10.** JOHNSON, T. M. – ROSS, K. R. (eds.): *Atlas of Global Christianity*, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009. **11.** McLaren, B. D.: *Why Did Jesus, Moses, the Buddha, and Mohammed, Cross the Road?* New York: Jericho Books, 2012. **12.** MOUW, R.: *Uncommon Decency: Christian Civility in an Uncivil World*, Downers Grove: InterVarsity, 2010. **13.** NEWBIGIN, L.: *One Body, One Gospel, One World: The Christian Mission Today*, London: International Missionary Council, 1958. **14.** *Ost trifft West (East meets West)* [online]. [quotation 05. January 2018.] Available at: <http://www.yangliudesign.com/> **15.** PATEL, E.: *Sacred Ground: Pluralism, Prejudice, and the Promise of America*, Boston: Beacon Press, 2013. **16.** PROTHERO, S.: *God is Not One*. San Francisco: HarperOne, 2011. **17.** ROSS, K. R. – ASAMOAH-GYADU, K. – JOHNSON, T. M. (eds.): *Christianity in Sub-Saharan Africa, Edinburgh Companions to Global Christianity*, Volume 1, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2017. **18.** SANNEH, L.: *Secular values in the Midst of Faith: A Critical Discourse on Dialogue and Difference*, In MORTENSEN, V. (ed.): *Theology and the Religions: A Dialogue*, Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans, 2003. **19.** STODDARD, E.: *Pew Forum report details changing U.S. religious affiliations*, [online]. [quotation 05. January 2018.] Available at: <http://blogs.reuters.com/faithworld/2009/04/27/pew-forum-report-details-changing-us-religious-affiliations> **20.** YUNG, H.: *Mangoes or Bananas: The Quest for an Authentic Asian Christianity*, Oxford: Regnum International, 1997. **21.** ZURLO, G. A. (eds.): *Demographics of Global Evangelicalism*, In STILLER, B. C. – JOHNSON, T. M. – STILLER, K. – HUTCHINSON, M. (eds.): *Evangelicals around the World: A Global Handbook for the Twenty-First Century*, Nashville: Thomas Nelson, 2015.

PREMIENAJÚCE NASLEDOVANIE: TEOLOGICKO-ANTROPOLOGICKÉ SKÚMANIE

TRANSFORMING DISCIPLESHIP: THEOLOGICAL-ANTHROPOLOGICAL EXPLO- RATIONS

Pavol Bargár

Univerzita Karlova v Prahe, Evanjelická teologická fakulta, Praha, CZ

Odoslané/Submitted: 18. 02. 2018

Prijaté/Accepted: 30. 03. 2018

Prvýkrát publikované/First published: 15. 04. 2018 © Acta Missiologica 1/2018

Recenzenti/ Reviews:

Prof. ThDr. Vojtech Boháč, PhD. Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov, SK

Prof. ThDr. Ján Ďačok SJ, PhD. Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Trnava, SK

Abstrakt

Predkladaný príspevok skúma koncept premieňajúceho nasledovania ako ho prezentuje a rozvíja 14. konferencia o svetovej misii a evanjelizácii. Hlavnou tézou tohto článku je, že komplexné, teologicky i antropologicky fundované pochopenie kresťanského nasledovania môže pomôcť adekvátnejšie pochopiť úlohu cirkvi vo vzťahu k Božej misii vo svete (*missio Dei*). Článok ponúka analýzu niektorých misiologicky relevantných dôrazov takého pochopenia kresťanského nasledovania z perspektívy teologickej antropológie. Konkrétne sa sústreďí na motívy teologického ukotvenia, vzťahovosti (relationality), kontextuality, celostnosti a „radostnej kenózy“. V závere predkladá niektoré konkrétne misiologické implikácie vyplývajúce zo skúmanej koncepcie.

Kľúčové slová: Premieňajúce nasledovanie. Teologická antropológia. *Missio Dei*. Kontextualita. Transformácia.

Abstract

The paper explores the notion of transforming discipleship as introduced and elaborated by the 14th Conference on World Mission and Evangelism. The main thesis of the paper is that a comprehensive theologically and anthropologically sound understanding of Christian discipleship can enable a more adequate grasp on the role of the church vis-à-vis God's mission in the world (*missio Dei*). The paper offers an analysis of several missiologically relevant emphases of such an understanding of Christian discipleship from the perspective of theological anthropology. In particular, it focuses on the motifs of theological rootedness, relationality, contextuality, wholeness, and „joyful kenosis“. In its conclusion, it suggests several particular missiological implications that follow on from the notion under scrutiny.

Keywords: Transforming Discipleship. Theological Anthropology. *Missio Dei*. Contextuality. Transformation.

Úvod

V dňoch 8. – 13. marca 2018 sa v meste Arusha v Tanzánii koná ďalšia z konferencií o svetovej misii a evanjelizácii (*Conference on World Mission and Evangelism*), ktoré približne raz za desať rokov tradične organizuje Komisia pre svetovú misiu a evanjelizáciu (*Commission on World Mission and Evangelism – CWME*) Svetovej rady cirkví (SRC).³³ Téma tejto, v poradí už 14. konferencie v angličtine znie „*Moving in the Spirit: Called to Transforming Discipleship*“. Tento názov je pomerne komplikované prekladať do slovenčiny, nakoľko obsahuje niekoľko významových rovín, ku ktorých charakteristike sa dostaneme za chvíľu. Snáď prijateľný preklad by mohol byť „V Duchu sa hýbeme: Povolani k premieňajúcemu nasledovaniu“. Organizátori sa pri príprave témy a programu zámerne usilovali vytvoriť podujatie, ktoré by charakterizovalo štyri základné rysy: malo by ísť o konferenciu misijnú, ekumenickú, africkú a venujúcu kľúčovú pozornosť mladej generácii, ktorá je zásadná pre budúcnosť kresťanskej misie.³⁴ Samotná téma má potom dva základné aspekty. Prvý z nich sa sústreďí na prvú časť témy, „V Duchu sa hýbeme“, a odkazuje na biblický verš z Listu Galaťanom 5,25: „Ak žijeme Duchom, podľa Ducha aj konajme“ (SEP). Ide mu o dynamiku Ducha svätého, ktorá má byť inšpiráciou, normou i hýbateľom kresťanského života. Tým de facto vedie k druhému aspektu konferenčnej témy – kresťanskému povolaniu k premieňajúcemu nasledovaniu.

Práve tento inšpiratívny koncept je predmetom záujmu tohto článku. Po tom, čo bude predstavená vízia premieňajúceho nasledovania, ako ju podávajú organizátori danej konferencie, sa pokúsime načrtnúť niektoré základné rysy tohto konceptu z perspektívy teologickej antropológie. V závere potom predstavíme jeho implikácie pre kresťanskú misijnú prax.

Tento článok teda stojí na metodologickom predpoklade, že teológia a antropológia má byť v neustálom dialógu. Inými slovami, ľudská reč o Bohu má byť informovaná poznatkami o človeku; a naopak, náš pohľad na človeka má byť formovaný tým, čo vieme o Bohu.³⁵ Takáto antropológicky založená teológia má následne nachádzať svoju podobu v ekleziológii, a preto aj misiológii.³⁶ Na praktickej rovine to potom znamená, že kresťanské chápanie nasledovania by sa malo odrážať i v živote cirkvi (ako spoločenstva i jednotliv-

33 Táto práca bola podporená programom Univerzitné výskumné centrá Univerzity Karlovej č. 204052.

34 Viac informácií o charakteristike, pozadí, téme či programe konferencie je možné nájsť na oficiálnej webovej stránke <https://www.oikoumene.org/en/mission2018/> ([online]. [cit. 14. február 2018].).

35 V misiológii tento pohľad veľmi dôrazne presadzujú americkí misiológovia Stephen Bevans a Roger Schroeder, keď antropológiu považujú za jednu z nevyhnutných teologických konštant. Pozri: BEVANS, S. – SCHROEDER, R.: *Constants in Context: A Theology of Mission for Today*, (Maryknoll, NY: Orbis Books, 2008), predovšetkým s. 35 – 72. Zhrnutie a zhodnotenie ich misiológickej koncepcie v slovenskom diskurze pozri v: BARGÁR, P.: *Koncepcie teológie misie relevantné pre súčasnú dobu vo významných misiológických dielach*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 9 – 16, predovšetkým s. 14 – 16.

36 Podobný metodologický prístup kanadská teologička Sr. Ellen Leonard pri vytváraní nárysu svojej inkluzívnej kristológie. Pozri: LEONARD, E.: *Women and Christ: Toward Inclusive Christologies*, In JOHNSON, E. A. (ed.): *The Strength of Her Witness: Jesus Christ in the Global Voices of Women*, (Maryknoll, NY: Orbis Books, 2016), s. 47 – 58, tu 57. Jej článok pôvodne vyšiel v rozšírenej podobe v *Toronto Journal of Theology* 6, 2 (1990), s. 266 – 285.

cov) a v misii, ktorej sa cirkev zúčastňuje. Hlavnou tézou tohto článku je, že komplexné, teologicky i antropologicky fundované pochopenie kresťanského nasledovania môže pomôcť adekvátnejšie pochopiť úlohu cirkvi vo vzťahu k Božej misii vo svete (*missio Dei*).

Premieňajúce nasledovanie

Anglický termín „*discipleship*“, ktorý tu prekladáme ako „nasledovanie“, má i svoje ďalšie významové roviny. Doslovne je ho možné chápať ako „učeníctvo“, t. j. proces stávania sa učeníkom na jednej strane i samotnú existenciu učeníka na strane druhej. V druhom prípade je však dôležité zdôrazniť, že vždy ide o existenciu dynamickú, v stave formovania sa.

Slovenský ekvivalent nasledovania a jeho významový obsah je predovšetkým v protestantskom diskurze ovplyvnený dielom nemeckého protestantského teológa Dietricha Bonhoeffera, ktorý práve takto nazval svoj výklad Ježišovho Kázania na hore.³⁷ Hlavné dôrazy Bonhoefferovej koncepcie výborne zhrnul český protestantský systematik Jan Milíč Lochman v úvodnej štúdii k českému prekladu tohto diela. Kresťanské nasledovanie sa vyznačuje tým, že ide o verné nasledovanie Krista na tejto zemi; je sústredené na bytie pre druhých; a skôr než na náboženský diskurz sa sústredí na konanie kristovskej služby vo svete.³⁸

Koncept premieňajúceho nasledovania razený 14. svetovou misijnou konferenciou však prináša ešte ďalšie dôležité akcenty. Na jednej strane volá kresťanov k otvorenosti pre neustálu korekciu svojho pohľadu na to, čo to znamená byť učeníkom Ježiša Krista. Nejde len o osobný vzťah, o neustály duchovný rast, ale taktiež o aktívnu angažovanosť v Ježišovej misii zvestovania a zosobňovania života v plnosti (Jn 10,10); nasledovať Ježiša znamená zúčastňovať sa na diele, ktoré konal a koná on sám.

Takáto transformácia však taktiež znamená, že sa menia samotní učenici (*disciples*) – všetci tí, ktorí nasledujú Krista – keď žijú hodnoty Kráľovstva v účasti na Božej misii v prospech života pre všetkých. Kristovi učenici sú volaní k tomu, aby sa stali agentmi transformácie – spoličiteľmi zmeny, ktorú Boh koná s celým stvorením.³⁹ Premieňajúca transformácia, ako hovorí škótsky presbyterián Kenneth Ross, evokuje „pochopenie viery, ktorá je dynamická a relevantná, kladie provokatívne otázky a vedie ku zmene“.⁴⁰

V nasledujúcej časti tohto článku sa sústredíme na analýzu niektorých misiologicky relevantných dôrazov takéhoto pochopenia kresťanského nasledovania z perspektívy teologickej antropológie. Zameriame sa na motívy teologického ukotvenia, vzťahovosti (relationality), kontextuality, celostnosti a „radostnej kenózy“.

37 Nemecký názov tohto rozsahom nevelkého, no významom zásadného teologického diela, prvýkrát vyšlo v roku 1937, znie práve *Nachfolge*. Z pohľadu témy v predmetnom článku je zaujímavé, že do anglického jazyka bolo preložené ako *The Cost of Discipleship*.

38 LOCHMAN, J. M.: *Svědék následování*, In BONHOEFFER, D.: *Následování: Výklad Kázání na hoře*, preložili František M. Dobiáš a Amedeo Molnár (Praha: Kalich, 1962), s. 5 – 18, predovšetkým s. 12 – 17.

39 Pozri: *14th World Conference on Mission and Evangelism 'Moving in the Spirit: Called to Transforming Discipleship', Commission on World Mission and Evangelism, 8 – 13 March 2018, Arusha, Tanzania*, In *International Review of Mission*, 105, 2 (2016), s. 336 – 341, predovšetkým s. 340. Pozri tiež: *Programme* na <https://www.oikoumene.org/en/mission2018/program> ([online]. [cit. 14. február 2018]).

40 ROSS, K.: *Brexit, Trump, and Christ's Call to Discipleship*, In *International Review of Mission*, 106, 2 (2017), s. 369 – 388, tu 370.

Teologicko-antropologické skúmania

Teologické ukotvenie

Koncept premieňajúceho nasledovania je možné adekvátne pochopiť len v jeho teologickom ukotvení. Vychádza z viery v trojjediného Boha, ktorý je stvoriteľom, vysloboditeľom a udržiavateľom všetkého života. Pramení v nekonečnej Božej láske voči tomuto svetu, ktorá vieru vyživuje a umožňuje jej vytrvať.⁴¹ Toto teologické ukotvenie má svoj jasný pneumatologický hrot. To vidieť zreteľne už z charakteristiky témy 14. misijnej konferencie, ktorá nasledovanie či učeníctvo vníma ako pohyb v Duchu svätom, ktorý vedie a zmocňuje všetkých, ktorí chcú nasledovať, k otvorenej ceste viery. Konferencia i daný koncept v tomto nadväzujú na nedávno vydaný dokument SRC o misii a evanjelizácii, *Spoločne k životu* (2012). Tento dokument, i keď nespochybniteľne trojične koncipovaný, má predovšetkým pneumatologické zameranie, keď Ducha svätého charakterizuje ako Ducha misie, oslobodenia, spoločenstva a Letníc, ktorý celé stvorenie pozýva k hostine života.⁴² A je to práve tento Duch, kto človeka zmocňuje k tomu, aby sa stal Kristovým nasledovníkom. Ako argumentuje zambijský pentekostálny misiológ Chammah Kaunda, tento proces sa nedeje tak, že by Duch v človeku „ničil“ to ľudské. Naopak, to ľudské v ňom zdokonaľuje; robí ľudí vskutku ľudskými, a tým im dáva moc konať (*missio praxis*) – moc, ktorá pochádza zo zdrojov spoločenstva viery. Božská moc je súčasťou „antropo-sociálneho prúdenia“ praxe *missio Spiritus*.⁴³ Ako vidíme, teológia a antropológia sú tu neoddeliteľne spojené. Premieňajúce nasledovanie prebieha v súčinnosti medzi Bohom a človekom; je možné hovoriť o *synergii*. Ako hovoria autori arushskej konferencie, ide tu o to, čo ranní kresťanskí teológovia označovali termínom „*theosis*“ – teda ľudský podiel na Božej podstate prostredníctvom účasti na Božej misii.⁴⁴

Toto teologické ukotvenie, či ešte presnejšie povedané teologicko-antropologická realita, nie je samoučelné, ale nachádza svoje vyjadrenie v misii. „Konať v Duchu“ či ešte dynamickejšie povedané „chodiť v Duchu“ (Gal 5,25) znamená nasledovať Krista spôsobom prinášajúcim transformáciu pre náš svet. Koncept premieňajúceho nasledovania v tomto ohľade opäť stojí v tesnej blízkosti nielen s dokumentom *Spoločne k životu*, ale aj s programovou víziou SRC, ktorá sa od jej posledného valného zhromaždenia v juhokórejskom Busane (2013) formuluje pomocou metafory púte spravodlivosti a pokoja. Posolstvo tohto valného zhromaždenia, okrem iného, hovorí:

41 ROSS, K.: *Brexit, Trump, and Christ's Call to Discipleship*, s. 387.

42 Cf. *World Council of Churches, Together Towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes*, [online]. [cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/commissions/mission-and-evangelism/together-towards-life-mission-and-evangelism-in-changing-landscapes>

43 KAUNDA, CH. J.: *Making Critically Conscious Disciples: A Zambian Pentecostal Pneumato-Discipleship Missiology*, s. 322 – 335, tu 328.

44 *14th World Conference on Mission and Evangelism 'Moving in the Spirit: Called to Transforming Discipleship', Commission on World Mission and Evangelism, 8 – 13 March 2018, Arusha, Tanzania*, s. 340.

*Chceme kráčať spoločne. Na základe svojich skúseností v Busane vyzývame všetkých ľudí dobrej vôle, aby zapojili do úsilia o transformáciu svoje dary, ktorými boli Bohom obdarovaní. Toto zhromaždenie vás pozýva, aby ste sa k nám pripojili na spoločnej púti. Nech sú cirkvi spoločenstvami uzdravenia a milosrdenstva a nech vidíme Dobrú Zvesť v tom, že spravodlivosť vzrastie a nekonečný Boží pokoj spočinie na svete.*⁴⁵

Tieto slová nás privádzajú k ďalšiemu významnému teologicko-antropologickému dôrazu týkajúceму sa povahy premieňajúceho nasledovania. Kresťanské nasledovanie totiž nie je primárne politickým postojom či etickým stanoviskom – i keď k nim môže viesť. Nie je ani o členstve v určitej inštitúcii – i keď postupne môže nadobudnúť takúto podobu. Kresťanské nasledovanie je v prvom rade vecou „premieňajúceho stretnutia s Ježišom Kristom, vzkrieseným Pánom, v moci Ducha“.⁴⁶ Bývalý arcibiskup z Canterbury Rowan Williams ho približuje ako „stav bytia. Nasledovanie je o tom, ako žijeme; nielen o rozhodnutiach, ktoré robíme, nielen o veciach, ktorým veríme, ale dotýka sa priamo našej existencie“.⁴⁷ Ľudská existencia je vždy relačná, t. j. uskutočňuje sa vo vzťahoch k inému, k iným. A tento aspekt je témou nasledujúcej časti tohto článku.

Vzťahovosť

Írsky anglikánsky teológ David Ford vo svojej knihe venovanej dvojitej téme ľudskej identity a spásy chápe ľudskú osobu dynamicky a komplexne – ako uskutočňujúcu sa vo vzťahu k iným. I on zakladá svoju antropológiu teologicky, či ešte presnejšie, kristologicky, keď hovorí, že Ježiš Kristus je „osobou, ktorá pred tvárou Božou a pred tvármi ľudí stelesňuje taký koncept ľudského ja, ktorý sa v orientuje v prvom rade na iného“.⁴⁸ V tejto stručnej, no významovo bohatej vete sú pre účely diskusie v predmetnom článku venovanej premieňajúcemu nasledovaniu dôležité predovšetkým dva motívy – stelesnenie a orientácia na iného. Pozrime sa preto teraz na každý z nich osobitne.

Po prvé, téma tela, telesnosti, stelesňovania/zosobňovania je zásadná, pretože kresťanské nasledovanie vždy zahŕňa celého človeka. Ako už zaznelo vyššie, ide o spôsob života, stav bytia, ktorý sa netýka len ľudského vnútra, ale je naň potrebné hľadieť komplexne. Tento dôraz do teológie v posledných desaťročiach prinášali predovšetkým feministické teologičky. To, čo bolo pôvodne myslené ako oprávnená kritika cirkevného a teologického androcentrizmu, má svoj hlboký význam i pre lepšie pochopenie kresťanského nasledovania. Napríklad katolícka teologička Elisabeth Schüssler Fiorenza dokladá prítomnosť ženských vzorov autentického nasledovania v evanjeliách podľa Marka a Jána. Tvrdí, že Ježišova vízia Kráľovstva (*basileia*) „volá ženy k celostnosti a potvrdeniu vlastnej identity, ale tiež k soli-

45 Pozri: *World Council of Churches, Message of the WCC 10th Assembly*, [online]. [cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/2013-busan/adopted-documents-statements/message-of-the-wcc-10th-assembly>

Užitočná teologická reflexia vízie púte spravodlivosti a pokoja je k dispozícii v: HELLER, D.: *Reflections on the Pilgrimage of Justice and Peace*, In *The Ecumenical Review*, 66, 2 (2014), s. 135 – 138.

46 ROSS, K.: *Brexit, Trump, and Christ's Call to Discipleship*, s. 385.

47 WILLIAMS, R.: *Being Disciples: Essentials of the Christian Life*, (London: SPCK, 2016), 1. Už citovaný dokument SRC Spoločne k životu sa vyjadruje v podobnom duchu, avšak prináša explicitne misijný odtieň: „Život v Duchu svätom je podstatou misie, jadrom toho, prečo robíme to, čo robíme, a ako žijeme svoje životy“ (ods. 3).

48 FORD, D. F.: *Self and Salvation: Being Transformed*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), s. 166.

darite s tými ženami, ktoré sú vyčerpané, zmrzačené a vyobcované zo spoločnosti i cirkvi⁴⁹. Táto téza sa nemusí nevyhnutne týkať len žien. Je ju možné pochopiť i širšie, ako výzvu k neustálej snahe o vytváranie spoločenstva seberovných nasledovníkov Ježiša Krista.⁵⁰

Ľudská existencia v tele je nutným predpokladom schopnosti nadviazať akýkoľvek vzťah v orientácii na iného. Táto orientácia na iného je druhým motívom, ktorý by sme tu chceli vyzdvihnúť. Lochman vo svojej interpretácii Bonhoeffera práve pomocou nej definuje jednu zo základných čŕt kresťanského nasledovania: pravý učeník Ježiša Krista má byť človekom medzi ľuďmi – stáť pri nich a byť tu pre nich. Nevyvyšovať sa nad ostatných, nepoukazovať na ich chyby a domnelé či skutočné hriechy, ale ochotne pomáhať niesť ich kríž. Cesta nasledovania je pre neho cestou bytia pre druhých.⁵¹

To zmieňované nebezpečenstvo upadnutia do pýchy vyvyšovania sa nad ostatným je naozaj veľmi reálne. To si dobre uvedomili aj Theo Sundermeier⁵² a David Bosch,⁵³ keď do misiologickej diskusie zaviedli koncept bytia s druhými (*con-vivencia*), namiesto bytia pre druhých (*pro-existencia*). Ich myšlienka vystihuje skromný postoj, keď si človek nenamýšľa, že vie, čo je pre iného najlepšie, ale je ochotný kráčať, učiť sa, spoznávať Božiu vôľu a žiť spolu s ním. Je plne v súlade s aktuálnou programovou víziou SRC zameranou na púť spravodlivosti a pokoja – rozlíčni učenici a nasledovníci zo všetkých kultúr či spoločenských tried chcú spolu kráčať v ústrety Božej vláde, ktorá mení svet a tiež ich samotných. Tento dôraz nám pripomína, že premieňajúce nasledovanie nikdy nie je solitérnou záležitosťou – vždy sa deje v spoločenstve s inými.

Kontextualita

Ľudská existencia v tele a vo vzťahu k inému/iným sa vždy odohráva v určitom kontexte, a to bez ohľadu na fakt, či ide o jednotlivca alebo spoločenstvo. Téma kontextuality bola v misiologickej literatúre obsiahlo a fundovane spracovaná.⁵⁴ V slovenskej misiologickej diskusii vzal nedávno tému kontextuality vážne katolícky misiológ Ladislav Bučko pri vytváraní svojho pluralistického misijného modelu.⁵⁵

Základným predpokladom, z ktorého myšlienka kontextuality vychádza je, že ľudský život nie je možné žiť na abstraktnej rovine. Pre nami skúmaný koncept premieňajúceho nasledovania to znamená, že nasledovníci Ježiša Krista musia svoj život žiť v realite sveta, do ktorého sú postavení. Holandský katolícky kňaz a profesor Henri Nouwen túto situovanosť ľudského života dáva do úzkej súvislosti s úlohou, ktorú Ježišovi nasledovníci majú, ak chcú byť skutočne verní misii svojho Majstra a Pána v tomto svete: „(Ježišovo) vystúpenie uprostred nás nepochybniteľne ukázalo, že zmena ľudského srdca a zmena

49 SCHÜSSLER FIORENZA, E. In *Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins*, (New York: Crossroad, 1983), s. 153.

50 Cf. LEONARD, E.: *Women and Christ: Toward Inclusive Christologies*,... s. 54.

51 LOCHMAN, J. M.: *Svědék následování*,...s. 14 – 15.

52 SCHUNDERMEIER, T.: *Konvivenz als Grundstruktur ökumenischer Existenz heute*, In *Ökumenische Existenz Heute*, 1 (1986), s. 49 – 100, predovšetkým 62 – 65.

53 BOSCH, D. J.: *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, (Maryknoll, NY: Orbis Books, 1991), 375.

54 Okrem v tomto článku už citovaných diel od Boscha a Bevansa a Schroedera tu zmieňme aspoň ďalší už taktiež klasický titul: SCHREITER, R. J.: *Constructing Local Theologies* (Maryknoll, NY: Orbis Books, 1985).

55 Cf. BUČKO, L.: *Aktuálny misijný model aplikovateľný pre súčasný globálny svet*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 17 – 33.

spoločnosti nie sú dvomi rôznymi úlohami, ale že sú vzájomne prepojené tak, ako dve ramená kríža⁵⁶. Tento pohľad vo svojej misijnej apoštolskej exhortácii *Evangelii Gaudium* (2013) prízvukuje i pápež František:

*... nikto od nás nemôže vyžadovať, aby sme vieru uzavreli len do intímnej sféry ľudí bez toho, že by mala akýkoľvek vplyv na sociálny a národný život; bez toho, že by sme sa starali o zdravie inštitúcií občianskeho života alebo sa vyjadrovali o udalostiach, ktoré zaujímajú našich spoluobčanov.*⁵⁷

Byť učeníkom a nasledovníkom Krista preto znamená byť zainteresovaný na otázkach, ktorými žije okolitá spoločnosť. Pre misiológiu to znamená usilovať o kritickú reflexiu nielen „tradičných“ otázok, ale aj nových fenoménov, ktoré doteraz v misii možno nemali svoje miesto, ako napríklad vzostup populistickej politiky, „post-pravdivá doba“, oživenie démonov rasizmu a xenofóbie, nerovnosť a nespravodlivosť v globálnej ekonomike a hrozby, pred ktorými stojí život na zemi ako taký.⁵⁸

Uvedené citáty od Nouwena a pápeža Františka názorne ilustrujú, že záujem Kristových nasledovníkov o dianie okolo seba (na rovine misiologickej reflexie môžeme hovoriť o kontextuálnej analýze) by mal viesť k angažovanosti vo verejnom živote. Tá však nie je primárne občianskym ani politickým aktivizmom, i keď tento môže byť jednou z jej podôb. Táto angažovanosť je teologicko-antropologickou skutočnosťou; má svoj pôvod v Duchu svätom, ktorý nasledovníkov Krista zmocňuje ku konaniu skutkov spravodlivosti, oslobodenia a pokoja. Dôvody i proces tohto zmocnenia ku premieňajúcemu nasledovaniu veľmi sugestívne, no teologicky presne vykresľuje Kaunda:

*Duch Boží stená v bolestiach nad ľudskou nespravodlivosťou, skazenosťou, zneužívaním moci a nad všetkým zlým, čo sa vo svete deje. Duch si hľadá radikálnych učeníkov/nasledovníkov, aby v nich prebýval, a tak zjavoval spravodlivosť a dôstojnosť. Duch koná svoju misiu vytvárania si učeníkov/nasledovníkov, ktorí budú súčasťou radikálnej spoločenskej transformácie.*⁵⁹

Takto pochopená spoločenská angažovanosť má viaceré roviny. Táto skutočnosť bude témou nasledujúcej časti článku.

Celostnosť

Celostnosť, či holistický charakter, premieňajúceho nasledovania je možné uchopiť v dvoch základných zmysloch. Prvému sme sa už venovali pri rozbere telesnosti a vzťahovosti, keď sme tvrdili, že autentické kresťanské nasledovanie musí zahŕňať celého človeka v spoločenstve s ostatnými. Teraz obrátíme pozornosť na ten druhý rozmer, totiž že nasle-

56 NOUWEN, H. J. M.: *The Wounded Healer: Ministry in Contemporary Society*, (London: Darton, Longman and Todd, 1994), s. 23.

57 *Evangelii Gaudium: Apoštolská exhortácia biskupom, kňazom a diakonom, zasväteným osobám a veriaciim laikom o ohlasovaní evanjelia v súčasnom svete*, slovenský preklad dostupný online na <https://www.kbs.sk/pdf/FR01/FR01EG2013.pdf> ([online]. [cit. 14. február 2018].).

58 ROSS, K.: *Brexit, Trump, and Christ's Call to Discipleship*, s. 386.

59 KAUNDA, CH. J.: *Making Critically Conscious Disciples: A Zambian Pentecostal Pneumato-Discipleship Missiology*, s. 334.

dovanie sa odohráva vo vzťahu ku všetkým sféram ľudského života, ba dokonca vo vzťahu k stvoreniu ako celku. Kenneth Ross predkladá v tejto súvislosti pre nás zaujímavú tézu, že „kresťanské nasledovanie v dnešnom kontexte volá po vízii viery, ktorá má na zreteli celú zem“.⁶⁰ Ekologické (alebo, snáď vhodnejšie povedané, *oiko-logické*) dôrazy prízvukujú aj dva významné nedávno vydané misijné dokumenty – evanjelikálny *Závazok z Kapského Mesta* (2010) a už citované prehlásenie SRC *Spoločne k životu*. Stojí za to si na tomto mieste uviesť relevantné pasáže:

*Ak je Ježiš Pánom celej zeme, potom nemôžeme oddeľovať svoj vzťah ku Kristovi od toho, akým spôsobom jednáme vo vzťahu k zemi. Zvestovať evanjelium, ktoré hovorí, že „Ježiš je Pán“, totiž znamená zvestovať evanjelium zahŕňajúce zem, pretože Kristovo Panstvo siahá nad celým stvorením. Starostlivosť o stvorenie je preto záležitosťou evanjelia v rámci Panstva Kristovho. Takáto láska voči Božiemu stvoreniu vyžaduje, aby sme sa kajali zo svojho dielu zodpovednosti za ničenie, plytvanie a znečisťovanie prírodných zdrojov a zo svojej nekalej účasti na toxickej modloslužbe konzumného spôsobu života. Namiesto toho chceme na seba vziať záväzok naliehavej a prorockej ekologickej zodpovednosti.*⁶¹

*Konzumný spôsob života nevedie k neobmedzenému rastu, ale oveľa skôr k nekonečnému vykorisťovaniu prírodných zdrojov. Ľudská chamtivosť prispieva ku globálnemu otepľovaniu a ďalším formám klimatických zmien. Ak tento trend bude pokračovať a dôjde ku fatálnemu poškodeniu zeme, ako si potom máme predstavovať spásu? Samotné ľudstvo nemôže byť spasené, ak zvyšok stvoreného sveta zahynie. Eko-spravodlivosť nie je možné oddeľovať od spásy – a spása nepríde bez novej pokory rešpektujúcej potreby každej formy života na zemi.*⁶²

Obidva citáty ilustrujú prepojenosť medzi ekologickými, ekonomickými, ale i duchovnými aspektmi života. V tomto ohľade vykazujú rodinnú podobnosť s iným v súčasnosti populárnym ekumenickým konceptom – ekonomikou života (*economy of life*). Táto býva síce prezentovaná v prvom rade ako alternatíva aktuálne dominantného ekonomického a finančného modelu globálneho kapitalizmu,⁶³ no v zásade ide o celostný prístup k životu založený na biblicky a teologicky zdôvodnených princípoch čestnosti, sociálnej spravodlivosti, ľudskej dôstojnosti, vzájomnej zodpovednosti a ekologickej udržateľnosti. Zahŕňa „vzťahy, starostlivosť a zľutovanie, solidaritu a lásku, estetiku a etiku života, aktívnu účasť

60 ROSS, K.: *Brexit, Trump, and Christ's Call to Discipleship*, In *International Review of Mission*, 106, 2 (2017), s. 384.

61 *The Lausanne Movement, The Cape Town Commitment: A Confession of Faith and a Call to Action*, ods. 1, 7. [online]. [cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.lausanne.org/docs/CapeTownCommitment.pdf>

62 *World Council of Churches, Together Towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes*, ods. 23. [online]. [cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/commissions/mission-and-evangelism/together-towards-life-mission-and-evangelism-in-changing-landscapes>

63 *World Council of Churches, Economy of Life: An Invitation to Theological Reflection and Action*, (2014), 2. [online]. [cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace-poverty-wealth-and-ecology/economy-of-life-an-invitation-to-theological-reflection-and-action>

a oslavu, kultúrnu diverzitu a komunálnu vitalitu“.⁶⁴ Metódy a stratégie, ktoré bývajú spájané s takto predstavenou ekonomikou života, sú ústrednými i pre koncept premieňajúceho nasledovania. Ide predovšetkým, no nielen, o duchovnú obnovu, kritickú sebareflexiu, zahrnutie marginalizovaných do rozhodovacích procesov, otvorený dialóg medzi cirkvou, občianskou spoločnosťou a štátnymi inštitúciami, angažovanosť v mene spravodlivosti a rovnosti či ekologicky ohľaduplné správanie.⁶⁵ Takéto nasledovanie môže od Kristových učeníkov nezriedka požadovať obeť, a preto býva – v parafráze na Bonhoeffera – drahým nasledovaním.

„Radostná kenóza“

Teologická myšlienka kenózy, alebo „sebavyprázdnenia“, odkazuje na kristologický hymnus z Listu Filipanom 2. Ranokresťanskí teológovia pomocou nej vyjadrovali skutočnosť Božieho príklonu k ľudstvu a svetu v Kristovom vtenení. Zaujímavú interpretáciu z feministickej perspektívy ponúka americká katolícka teologička Rosemary Radford Ruether, ktorá hovorí o Ježišovej kenóze patriarchálneho ideálu moci, vrátane božskej moci. Inými slovami, Ježiš (tak ako izraelskí proroci pred ním) nám ukazuje, že ideálom nie je zvrchovaný a od každodennosti odpútaný panovník. Práve naopak, Ježiš je „predstaviteľom oslobodeného ľudstva a oslobodzujúceho Slova Božieho... oznamuje novú humanitu prostredníctvom životného štýlu, ktorý zavrhuje akékoľvek kastové privilégia a zastáva sa ponížených“.⁶⁶ Ide o konanie, ktoré je subverzívne, pretože obracia naruby všetky zaužívané predstavy o moci a úspechu, ale i kruciformné, pretože sa nesie v znamení kríža. Ježiš ako Majster a Pán, ktorého sú jeho učeníci vyzývaní nasledovať im tým poskytuje smerovanie. Kresťanské nasledovanie je charakterizované nesením zármutkov ostatných. Takto ho popisuje Dietrich Bonhoeffer:

Spoločenstvo učeníkov zármutok zo seba nestriasa, ako keby sa ho vôbec netýkal, ale dobrovoľne ho znáša. Tak dáva najavo, aké tesné je puto, ktoré ho spája so zvyškom ľudstva... Zármutok nedokáže učeníkov unaviť ani ubiť, nedokáže ich roztrpiť ani zlomiť námahou. Kdeže! Oni totiž zármutok znášajú v sile toho, ktorý ich pozdvihuje, ktorý priniesol utrpenie celého sveta na kríž.⁶⁷

Bonhoefferovo hlboké teologické ukotvenie nasledovania v nekonečnej Božej láske nič neuberá na priestore vyhradenému pre to ľudské – pre strach, námahu či znechutenie, ale aj nádej a odvahu, ktorú učeníci čerpajú z Kristovho kríža a Vzkriesenia. V neposlednom

64 World Council of Churches, *Statement on Just Finance and the Economy of Life*, (2009), ods. 9. [online].[cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/central-committee/2009/report-on-public-issues/statement-on-just-finance-and-the-economy-of-life>

65 Pozri napr.: *World Council of Churches, Economy of Life, Justice, and Peace for All: A Call to Action*, (2012), ods. 25 a 26. [online].[cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace/poverty-wealth-and-ecology/neoliberal-paradigm/agape-call-for-action-2012/economy-of-life-justice-and-peace-for-all>

66 RADFORD RUETHER, R.: *Sexism and God-Talk: Toward a Feminist Theology*, (Boston: Beacon Press, 1983), s. 137.

67 Podľa anglického prekladu BONHOEFFER, D.: *The Cost of Discipleship*, 2. vyd. (New York: Macmillan, 1959), s. 121 – 122. Môj vlastný preklad do slovenčiny.

rade, nasledovanie sa vyznačuje radosťou, pretože ide o cestu bezhraničnej milosti.⁶⁸ Ide o tú autentickú radosť z evanjelia, ktorá poslúžila ako názov pre misijnú exhortáciu pápeža Františka. Evanjelium totiž prináša radosť z toho, že učenci/nasledovníci Krista zažívajú vlastné premenenie a stávajú sa činiteľmi Božej premeny sveta.⁶⁹

Záver

Tento článok ukázal, že ekumenický koncept premieňajúceho nasledovania (*transforming discipleship*) má nielen svoje hlboké teologické korene, ale aj závažný antropologický význam. Nasledovanie Ježiša Krista ako Pána, ktoré sa deje v moci Ducha svätého s cieľom účasti na Božej misii, totiž ukazuje ako komplexný a dynamický proces zahŕňajúci celého človeka spolu s jeho vzťahmi. Je vždy situované do určitého kontextu a usiluje sa o celostnú transformáciu skutočnosti. Hoci sa deje v znamení kríža, a tak sa často nevyhne sebaobetávemu „vyprázdneniu“ (kenóze) po vzore Ježiša Krista, zároveň je neustále nesené radosťou z evanjelia – radosťou, že zmena je možná a že úsilie o ňu má zmysel.

Ako už bolo povedané na začiatku tohto článku, naša téza znie, že antropologicky informované teologické skúmanie by malo mať aj svoje ekleziologické a misiologické implikácie. V našom prípade to konkrétne znamená, že koncept premieňajúceho nasledovania nám môže priniesť nové, alebo doplňujúce perspektívy na úlohu cirkvi v Božej misii. Načrtnime teraz aspoň niekoľko z nich.

Po prvé, premieňajúce nasledovanie nám pomáha nanovo pochopiť, čo dnes znamená byť kresťanom. Obzvlášť to platí pre tzv. post-kresťanskú spoločnosť, t. j. kontext, v ktorom kresťanstvo síce malo viac či menej dlhú významnú históriu, no v súčasnosti stráca na spoločenskej relevancii a dostáva sa na okraj. Z príslušnosti k cirkvi už neplynú žiadne výhody. Nominálne členstvo prestáva mať svoje spoločenské opodstatnenie; ba práve naopak, v niektorých prípadoch môže byť pre človeka znevýhodnením. Nasledovanie Krista sa tak stáva vecou osobnej transformácie, ktorá má následne viesť k transformácii okolitej skutočnosti. Nasledovanie Krista teda nespočíva ani tak v kresťanstve ako príslušnosti k niektorej etablovanej cirkvi, a už vôbec nie k určitému civilizačnému okruhu, ale oveľa viac v kresťanskosti ako kvalite života premeneného mocou Ducha, a tak pozdvihnutého na skutočne ľudskú úroveň.

Po druhé, premieňajúce nasledovanie nám poskytuje ďalšiu, doplňujúcu perspektívu na to, čo to znamená byť súčasťou *missio Dei*. *Missio Dei* ako inkluzívny koncept správne kladúci veľkú váhu na Božie pôsobenie vo svete totiž v sebe nesie latentné nebezpečenstvo prehliadania dôležitosti osobnej formácie ľudí ako agentov misie. Premieňajúce nasledovanie nám tu adekvátne pripomína, že byť agentom Božej misie znamená byť učeníkom formovaným k obrazu svojho Majstra Ježiša. Inak povedané, zvestovanie evanjelia nezahŕňa len získavanie učeníkov (cf. Mt 28,19), ale aj vzájomné formovanie sa spoločenstva Kristových nasledovníkov a spoločný „pohyb v Duchu“.

Po tretie, premieňajúce nasledovanie kladie kritické otázky určitým koncepciám spásy, predovšetkým tým, ktoré spásu nepovažujú za nič iné, než osobnú skúsenosť, a misiu za náboženský projekt, a nie za Boží plán zameraný kladúci si za cieľ premenu celého Božieho stvorenia. Ako varuje indický teológ Deenabandhu Manchala, kázať spásu v podobe skvost-

68 Podľa anglického prekladu BONHOEFFER, D.: *The Cost of Discipleship*, 2. vyd. (New York: Macmillan, 1959), s. 41. Mój vlastný preklad do slovenčiny.

69 ROSS, K.: *Brexit, Trump, and Christ's Call to Discipleship*, s. 387 – 388.

ného života po smrti tým, ktorí sú dennodenne predávaní, zotročovaní, mučení, znásilňovaní, trápení hladom a zabíjaní nie je nič iné, než obyčajná nehanebnosť konaná v Božom mene.⁷⁰ Pochopenie spásy založené na myšlienke premieňajúceho nasledovania je koncipované v protiklade k takémuto „zásvetnému podniku“; ide o cestu, po ktorej kráčame spolu s ostatnými v ústrety životu pre všetkých, pre celé stvorenie – životu charakterizovanému novými hodnotami Božej vlády.

A napokon, po štvrté, premieňajúce nasledovanie nám pomáha vidieť cirkev ani nie tak ako spoločenstvo veriacich, ale skôr ako spoločenstvo partnerov angažovaných v Božej misii.⁷¹ Cirkev ako spoločenstvo povolaných nie je viditeľná v prvom rade v oficiálnych štruktúrach, tradíciách a inštitúciách, ale na konkrétnych miestach, kde je Duch prítomný v skutkoch v prospech spravodlivosti a života. Kristovi nasledovníci sa tak stávajú alternatívnym spoločenstvom stelesňujúcim zaslúbenia prichádzajúcej Božej vlády.

Mgr. Pavol Bargár, M.St., Th.D získal doktorát na Evanjelickej teologickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe, kde momentálne pôsobí ako vedecký pracovník na projekte venovanom ekumenickej hermeneutike. Nedávno mu bola vydaná publikácia: *Narrative, Myth, Transformation: Reflecting Theologically on Contemporary Culture*, (Jihlava: Mlýn, 2016). Jeho bádateľské záujmy sú zamerané na vzťah teológie a kultúry, misiológiu a medzináboženské vzťahy. V súčasnosti pôsobí taktiež ako tajomník Stredo–a východoeurópskej asociácie misijných štúdií (CEEAMS). Služí ako laický kazateľ Českobratskej cirkvi evanjelickej (ČCE). Od roku 2014 je členom výkonného výboru Medzinárodnej rady kresťanov a Židov (ICCJ).

Kontakt na autora: e-mail: bargarp@yahoo.com

Použitá literatúra

Dokumenty

1. *Evangelii Gaudium: Apoštolská exhortácia biskupom, kňazom a diakonom, zasväteným osobám a veriacim laikom o ohlasovaní evanjelia v súčasnom svete*, slovenský preklad [online].[cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.kbs.sk/pdf/FR01/FR01EG2013.pdf>. **2.** *The Lausanne Movement, The Cape Town Commitment: A Confession of Faith and a Call to Action*, ods. I, 7. [online].[cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.lausanne.org/docs/CapeTownCommitment.pdf>. **3.** *14th World Conference on Mission and Evangelism 'Moving in the Spirit: Called to Transforming Discipleship', Commission on World Mission and Evangelism, 8 – 13 March 2018, Arusha, Tanzania*, [online].[cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/mission2018/>. **4.** *14th World Conference on Mission and Evangelism 'Moving in the Spirit: Called to Transforming Discipleship', Commission on World Mission and Evangelism, 8 – 13 March 2018, Arusha, Tanzania*, In *International Review of Mission*, 105, 2 (2016), s. 336 – 341. **5.** *World Council of Churches, Economy of Life: An Invitation to Theological Reflection and Action*, (2014), 2. [online].[cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace/poverty-wealth-and-ecology/economy-of-life-an-invitation-to-theological-reflection-and-action>. **6.** *World Council of Churches, Economy of Life*,

70 Cf. MANCHALA, D.: *Moving in the Spirit: Called to Transforming Discipleship: Reflections from the Vantage Points of the Marginalized People*, In *International Review of Mission*, 106, 2 (2017), s. 201 – 215, predovšetkým 209 – 210.

71 MANCHALA, D.: *Moving in the Spirit: Called to Transforming Discipleship: Reflections from the Vantage Points of the Marginalized People*, s. 211.

Justice, and Peace for All: A Call to Action, (2012), ods. 25 a 26. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace/poverty-wealth-and-ecology/neoliberal-paradigm/agape-call-for-action-2012/economy-of-life-justice-and-peace-for-all> **7.** *World Council of Churches, Message of the WCC 10th Assembly*, [online]. [cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/2013-busan/adopted-documents-statements/message-of-the-wcc-10th-assembly> **8.** *World Council of Churches, Statement on Just Finance and the Economy of Life*, (2009), ods. 9. [online]. [cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/central-committee/2009/report-on-public-issues/statement-on-just-finance-and-the-economy-of-life> **9.** *World Council of Churches, Together Towards Life: Mission and Evangelism in Changing Landscapes*, [online]. [cit. 14. február 2018]. Dostupné na: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/commissions/mission-and-evangelism/together-towards-life-mission-and-evangelism-in-changing-landscapes>

Knižné publikácie

1. BARGÁR, P.: *Koncepcie teológie misie relevantné pre súčasnú dobu vo významných misiologických dieľach*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 9 – 16, predovšetkým s. 14 – 16. **2.** BEVANS, S. – SCHROEDER, R.: *Constants in Context: A Theology of Mission for Today*, Maryknoll, NY: Orbis Books, 2008. predovšetkým s. 35 – 72. **3.** BONHOEFFER, D.: *The Cost of Discipleship*, 2. vyd. New York: Macmillan, 1959. **4.** BOSCH, D. J.: *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*, Maryknoll, NY: Orbis Books, 1991. **5.** BUČKO, L.: *Aktuálny misijný model aplikovateľný pre súčasný globálny svet*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 17 – 33. **6.** FORD, D. F.: *Self and Salvation: Being Transformed*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999. **7.** HELLER, D.: *Reflections on the Pilgrimage of Justice and Peace*, In *The Ecumenical Review*, 66, 2 (2014), s. 135 – 138. **8.** KAUNDA, CH. J.: *Making Critically Conscious Disciples: A Zambian Pentecostal Pneumato-Discipleship Missiology*, In *International Review of Mission*, 106, 2 (2017), s. 322 – 335. **9.** LEONARD, E.: *Women and Christ: Toward Inclusive Christologies*, In JOHNSON, E. A. (ed.): *The Strength of Her Witness: Jesus Christ in the Global Voices of Women*, Maryknoll, NY: Orbis Books, 2016, s. 47 – 58. **10.** LOCHMAN, J. M.: *Svědék následování*, In BONHOEFFER, D.: *Následování: Výklad Kázání na hoře*, Praha: Kalich, 1962. **11.** MANCHALA, D.: *Moving in the Spirit: Called to Transforming Discipleship: Reflections from the Vantage Points of the Marginalized People*, In *International Review of Mission*, 106, 2 (2017), s. 201 – 215. **12.** NOUWEN, H. J. M.: *The Wounded Healer: Ministry in Contemporary Society*, London: Darton, Longman and Todd, 1994. **13.** RADFORD RUETHER, R.: *Sexism and God-Talk: Toward a Feminist Theology*, (Boston: Beacon Press, 1983. **14.** ROSS, K.: *Brexit, Trump, and Christ's Call to Discipleship*, In *International Review of Mission*, 106, 2 (2017), s. 369 – 388. **15.** SUNDERMEIER, T.: *Konvivenz als Grundstruktur ökumenischer Existenz heute*, In *Ökumenische Existenz Heute*, 1 (1986), s. 49 – 100. **16.** SCHREITER, R. J.: *Constructing Local Theologies*, Maryknoll, NY: Orbis Books, 1985. **17.** SCHÜSSLER FIORENZA, E. In *Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins*, New York: Crossroad, 1983. **18.** WILLIAMS, R.: *Being Disciples: Essentials of the Christian Life*, London: SPCK, 2016.

RELEVANTNÝ PRÍNOS VZÁJOMNÉHO VZŤAHU TEOLÓGIE A SOCIÁLNEJ PRÁCE PRE OBLASŤ POMÁHAJÚCICH PROFESIÍ AJ NAPRIEK MOŽNÝM RIZIKÁM

A RELEVANT CONTRIBUTION FROM THE RELATIONSHIP BETWEEN THEOLOGY AND SOCIAL WORK TO THE FIELD OF HELPING PROFESSIONS, DESPITE POSSIBLE RISKS

Mária Šmidová¹ – Mariana Hamarová²

¹ Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Trnava, SK

² Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava, SK

Odoslané/Submitted: 06. 12. 2017

Prijaté/Accepted: 21. 01. 2018

Prvýkrát publikované /First published: 15. 04. 2018 © 1/2018 Acta Missiologica

Recenzenti/Reviews:

Prof. Ivana Noble, PhD. Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Praha, CZ
Dr. theol. Zbyněk Kindschi Garský, Universität Bern, Bern, CH

Abstrakt

Predmetný príspevok analyzuje prínos vzájomného vzťahu teológie a sociálnej práce. Predloží niekoľko hodnôt a postojov prítomných v oblasti teológie, ktoré sú v súčasnosti preukázateľne relevantné aj pre prácu sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov bez ohľadu na ich náboženskú príslušnosť alebo svetonázor. Poukazuje na význam týchto hodnôt a postojov aj pre študijné programy z oblasti sociálnej práce, v ktorých teológia absentuje. Pozornosť taktiež venuje závažným otázkam (rizikám) vo vzájomnom vzťahu teológie a sociálnej práce, ktoré skúsenosti z odbornej praxe, ako aj empirické skúmania potvrdili ako významné a je potrebné sa nimi zaoberať. Následne sa pokúsi predložiť návrhy možných riešení vyplývajúce z prehĺbených metód sociálnej práce v podobe nových prístupov, ktoré sú obohatené o hodnoty a postoje z oblasti teológie. Zámerom uvedených prístupov je hľadať možnosti dlhodobého obojstranného prínosu a relevancie zmiernených vedných oblastí, čo môže zároveň prispieť k eliminácii ich vzájomnej separácie.

Kľúčové slová: Teológia. Sociálna práca. Prínosy a riziká. Sociálny/pomáhajúci pracovník. *Hodnotovo-postojová zložka.*

Abstract

This paper analyses a contribution from the relationship between theology and social work. It proposes several values and positions from the field of theology that are now demonstrably relevant also to the work of social workers/helping professionals regardless of their religious affiliation or worldview. Furthermore, it points out the significance of these values and positions for the study programs in the field of social work in which theology is absent. It also discusses the crucial issues (risks) implied by the relationship between theology and social work that have been demonstrated as being significant by both professional experience and empirical research, and which need to be addressed. Subsequently, the paper seeks to propose possible solutions that follow from the deepened social work methods by way of the new approaches that have been enhanced by values and positions from the field of theology. The aim of these approaches is to explore the possibilities of mutual long-term enrichment and relevance for the two fields of study, while possibly contributing towards the simultaneous elimination of their mutual separation.

Keywords: Theology. Social work. Contributions and risks. Social worker/helping professional. *Value-and-position element.*

Úvod

Názov predkladaného príspevku predpokladá veľmi explicitný rozsah medziodborovej štúdie. Takéto zameranie však nie je jej cieľom, nakoľko fundamentmi zásadného významu pre jej spracovanie je špecifické odborné skúmanie autoriek príspevku.⁷² Toto skúmanie je zamerané na možnosti implementácie teológie do sociálnej práce predovšetkým v prostredí vyšších odborných a vysokých škôl so sociálnym zameraním na území Českej a Slovenskej republiky. Výber tohto prostredia pre účely výskumu má pre autorky špecifický význam, nakoľko sa počas vlastnej odbornej praxe často stretávajú s otázkou relevancie teológie na vybraných vysokých školách a taktiež s veľmi silným akcentom na separáciu teológie a sociálnej práce.

Príspevok je situovaný výhradne do rímsko-katolíckeho prostredia a opiera sa o relevantné zdroje českých, slovenských i zahraničných odborníkov, ktoré poukazujú na relevanciu statusu teológie v sociálnej práci i o osobné odborné konzultácie so zahraničnými odborníkmi. Situovanie príspevku do rímsko-katolíckeho prostredia však v nijakom prípade neznamená opomínanie či odmietanie protestantského alebo pravoslávneho prostredia, ktoré sa venuje podobným otázkam – ale v porovnaní s rímsko-katolíckym – sa orientuje na trochu iných základoch. Práve naopak, autorky príspevku sú si týchto skutočností plne vedomé, avšak ich cieľom je vo svojom skúmaní poukázať na hodnoty v sociálnom konaní, ktoré sú obsiahnuté práve v sociálnej náuke Katolíckej cirkvi a zároveň môžu predstavovať dôležité východisko pre skúmanie v oblasti možností prehĺbenia metód sociálnej práce.

V súčasnosti môžeme pozorovať, že sa vzájomný vzťah teológie a sociálnej práce po niekoľkoročných snahách o dialóg v prostredí vysokých škôl Českej a Slovenskej republiky dostáva do úskalia. Tento vzťah (vzájomný dialóg) na úrovni vzdelávania budúcich sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov vychádza z nasledovnej premisy: *teológia môže prispie-*

72 Ide o prívátne skúmanie realizované z osobného záujmu – s cieľom prehĺbenia metód sociálnej práce na báze hodnôt v sociálnom konaní prítomných práve v sociálnej náuke Katolíckej cirkvi.

vať k lepšiemu prístupu v sociálnej práci a sociálna práca naopak v mnohých prípadoch obohacuje teologické myslenie a uvažovanie.⁷³ V priebehu niekoľkoročného skúmania tohto dialógu sa však teoretici, praktici ako aj akademici angažujúci sa v tejto oblasti mali možnosť stretnúť s týmito spornými otázkami:

- mala by mať teológia svoje miesto v študijných programoch zameraných na sociálnu prácu ako veda relevantná pre tento odbor? Neznehodnocuje jeho profesionálnu úroveň? V prípade ak sme bádáním na úrovni rôznych reflexii, odborných diskusií, či empirických štúdií dospeli k relevancii postavenia teológie pre sociálnu prácu, týkala by sa táto relevancia študijných programov na vysokých školách /v Českej aj v Slovenskej republike/ s teologickým zameraním alebo vysokých škôl, na ktorých teológia absentuje?
- Vzhľadom na požiadavku Boloňskej deklarácie aby boli študijné vzdelávacie programy v rámci európskych vysokých školách koncipované jednotne sa čoraz viac sponchýbňuje relevancia teológie na vysokých školách so sociálnym zameraním. Odhliadnuc od týchto skutočností má teológia pre sociálnu prácu význam ako základná motivácia pre vykonávanie sociálnej práce – v tejto súvislosti hovoríme o diakónii; teológia je taktiež vnímaná ako prostriedok sociálnej práce; obe oblasti (pastorálna teológia a sociálna práca) sa zameriavajú na rozvoj človeka v jeho celistvosti.⁷⁴
- Podľa názoru niektorých kritikov sociálna práca nie je rovnocenná veda ako teológia. Daná kritika sa opiera o argumentáciu, že sociálna práca sa zatiaľ dostatočne nepreukázala ako samostatná veda pretože je medziodborová a vyžaduje interdisciplinárny dialóg s ostatnými vedami.
- Aktivity súčasnej sociálnej práce vychádzajú z teologicky formovaného a motivovaného konania, inými slovami ich korene nachádzame v kresťanskej viere. Túto argumentáciu pripúšťajú aj odporcovia vzájomného dialógu teológie a sociálnej práce (prínosu teológie pre sociálnu prácu). Sociálna práca dokonca v praxi aplikuje určité zdroje hodnôt, ktoré ponúka teológia a teológia taktiež zároveň poskytuje podporu v riešení dilem objavujúcich sa v sociálnej práci. Avšak práve posledné uvedené aspekty môžu paradoxne prispieť k separácii sociálnej práce od teológie, a to aj na vysokých školách s teologickým zameraním. Na základe skúseností získaných z vlastnej odbornej praxe a pri formovaní budúcich sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov si však dovoľujeme tvrdiť, že dôvodom tejto separácie nie je samotná teológia ale nesprávne chápanie hodnôt, ktoré sociálnej práci implementácia teológie poskytuje.

73 Z uvedenej premisy vychádza vyššia odborná škola Jabok v ČR už počas svojej niekoľkoročnej snahy o dialóg (vzájomný vzťah) medzi teológiou a sociálnou prácou. Pre podrobnejšie informácie pozri napríklad: rozhovor s Ladislavom Heryánom: *Teologie a sociální práce – stýkání a potýkání!?!?* [online]. [cit. 10. november 2017]. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zaostreno/_zprava/teologie-a-socialni-prace-stykani-a-potyvani--1196619

74 Pozri napríklad: KRÍŠŤAN, A.: *Význam pastorální teologie/pastorační práce pro sociální práci*, s. 21; KROCKAUER, R. – BOHLEN, S. – LEHNER, M. (Hg.): *Theologie und Soziale Arbeit, Handbuch für Studium, Weiterbildung und Beruf*, München: Kösel, 2006; KLEIN, S.: *Erkenntnis und Methode in der Praktischen Theologie*, Stuttgart: Kohlhammer, 2005; LECHNER, M.: *Theologie in der Sozialen Arbeit: Begründung und Konzeption einer Theologie an Fachhochschulen für Soziale Arbeit*, München: Don Bosco, 2000; OPATRŇY, A.: *Pastorace v postmoderní společnosti*, Kosteň Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

Skúsenosti z praxe v oblasti vzťahu sociálnej práce a teológie ako aj realizované participatívne, či hlbkovejšie bádania zmieneného vzťahu ukázali, že dôvody vyššie uvedeného javu môžeme vidieť napríklad v rizikách negatívnych vplyvov kresťanskej viery na prácu sociálnych pracovníkov ako aj v každodennej praxi kresťanských inštitúcií, a to v procese práce ako aj v prípade vedúcich pracovníkov týchto inštitúcií. Práve v tejto oblasti môžu byť výrazným spôsobom nápomocné prehĺbené metódy sociálnej práce. Pred odborníkmi, akademikmi, teoretikmi a praktikmi angažujúcimi sa v oblasti vzťahu sociálnej práce a teológie stojí vážna a zodpovedná úloha akou je zameranie sa na návrhy možných riešení z oblasti prehĺbených metód sociálnej práce, ktoré by v konečnom dôsledku mohli efektívnym spôsobom prispieť k obojstrannému prínosu teológie a sociálnej práce pri skvalitňovaní poskytovania pomoci zo strany sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov.

Prínos teológie pre metódy sociálnej práce

Myšlienková téza teológie ako vedy, relevantnej pre vzdelávacie študijné programy v sociálnej práci, ktorá by sa mala vyučovať na vysokých školách nielen s teologickým, ale aj s výhradne sociálnym zameraním vychádza zo skutočnosti, že práve teológia umocňuje uvedomenie si vlastnej identity, ktorú má odbor sociálna práca. Táto identita je založená na hodnotách, hlboko zakorenených v židovsko-kresťanskej viere. Ide o hodnoty sociálnej spravodlivosti, spoločného dobra, solidarity, či ľudskej dôstojnosti. Preto by odmietanie kresťanstva ako takého ako aj implikácie hodnôt odvodených z kresťanskej tradície v konečnom dôsledku znamenalo odmietnutie vlastných koreňov sociálnej práce.⁷⁵ Úlohou teológie je tieto korene odhaľovať a zároveň neustále reagovať na problémy ľudskej spoločnosti a aktuálne otázky doby, ktoré je potrebné riešiť.⁷⁶ Teológia túto svoju reflexiu ako aj odbornú diskusiu realizuje aj prostredníctvom sociálnej náuky Cirkvi, ktorá sa svojou podstatou stala základom väčšiny medzinárodných dokumentov, zameriavajúcich sa na základné otázky týkajúce sa života človeka. Prostredníctvom svojich sociálnych encyklík napomáha k správne mu videniu skutočného stavu vecí, následne tento stav vecí svedomito posudzuje – na základe poznania zásad a hodnôt sociálneho učenia – a na záver zhodnocuje čo je možné a zároveň potrebné uskutočniť, aby tieto zásady bolo možné aplikovať v praxi vzhľadom na príslušné miesto a dobu, v rámci ktorých sa ako teoretici, praktici, či akademici nachádzame. Tento postup vyjadruje Lehner (2010) pojmami – prítomnými taktiež v encyklíke *Mater et Magistra* pápeža Jána XXIII. – *vidieť, posúdiť a konať*, ktoré sú svojim postupom a aplikáciou porovnateľné s teóriami sociálnej práce.⁷⁷ Postoje a hodnoty, vnímanie človeka, jeho dôstojnosti a hodnoty, vnímanie spoločnosti, slobody, spravodlivosti, práv a utrpenia iných, spirituálny rozmer poskytovania pomoci, zmysel života a nádej možno nazvať ako *hodnotovo-postojovú zložku* prínosnú pre sociálnu prácu. Táto zložka je výrazne nadčasová a má zásadný význam pre sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov s náboženským vyznaním ako aj bez tohto vyznania. Je prítomná v niekoľkých kľúčových a zaujímavých aspektoch sociálnych encyklík: *Lumen Fidei*, *Rerum novarum*, *Quadragesimo anno*, *Non abbiamo bisogno*, *Mit brennender Sorge*, *Divini Redemptoris*, *Populorum progressio*, *Mater et Magistra*, *Pacem in terris*,

75 BOHLEN, S.: *Teologie a sociální práce – podněty pro dialog*, s. 28 – 34.

76 ČIEŠKO, P.: *Analýza vybraných sociálních prvků relevantných aj pre súčasnú misijnú činnosť z aspektu sociálnej náuky Cirkvi*, s. 38.

77 LEHNER, M.: *Společný základ praktické teologie a teorie sociální práce*, s. 38; 39.

Sollicitudo rei socialis, *Centesimus annus*, *Caritas in veritate* a *Deus caritas Est*.⁷⁸ Uvedené sociálne encykliky majú z aspektu perspektív v oblasti sociálnej práce *najdôležitejšiu spoločnú charakteristiku*: ukazujú správne smerovanie, nabádajú k aktívnej pomoci v zmysle postupnej transformácie pozemského stavu. Pozitívne sa dotýkajú jednotlivca aj celej spoločnosti v ekonomickom, sociálnom a v neposlednom rade i v duchovnom živote. Sociálne učenie Cirkvi tiež nabáda k službe lásky, ktorej podstata je založená na dôvere medzi tým, kto lásku potrebuje a medzi tým, kto ju nezištne poskytuje. Základnými piliermi takýchto stretnutí by mala byť predovšetkým správna motivácia človeka, ktorý poskytuje pomoc iným. Vo svojej najhlbšej podstate je poskytovaná nezištná pomoc pre jej prijímateľa darom. A správne motivovaný človek si je vedomí toho, že v tomto dare je prítomný ako osoba, ktorá dáva niečo zo seba a stáva sa tak aktívnym sprostredkovateľom všeobjímajúcej Božej lásky.⁷⁹ Láska k blížnemu/ku klientovi sociálnej práce tak nie je iba formalizovaná a povinná, pretože vyplýva z kresťanských zásad. Skutočná Božia láska by mala byť oživovaná rozjímaním a ponorením sa do svojich myšlienok.

Ďalší relevantný pilier sociálnej náuky Cirkvi obsiahnutý v sociálnych encyklikách, ktorý poskytuje aj sociálnej práci, je angažovanie sa v boji za spravodlivosť a vkladanie lásky do tejto spravodlivosti. Ide o lásku, ktorá nehľadá nikdy podmienky a dôvody, ale jednoducho je tu pre človeka prítomná, je najplnším poslaním pre všetkých pomáhajúcich pracovníkov. Je to dar bez podmienok a dôvodov, ktorý by mal byť hlavným poslaním pomáhajúcich pracovníkov. Takto vnímaná, spravodlivá láska bude v každej spoločnosti stále potrebná a to aj v tej najspravodlivejšej, pretože byť spravodlivý voči sebe a ľuďom okolo seba v ponímaní takejto lásky znamená skutočne milovať Božou láskou.⁸⁰

Relevanciu hodnotového základu sociálnej náuky Cirkvi pre sociálnu prácu potvrdzuje aj fakt, že sociálni/pomáhajúci pracovníci potrebujú pre vykonávanie svojej profesie viac ako sú teoretické poznatky a filozoficko-etický pohľad na človeka, ktorému poskytujú pomoc. Potrebujú hodnoty a postoje – týkajúce sa sociálnej spravodlivosti, spoločného dobra, vnímania človeka jeho hodnoty, dôstojnosti a prínosu pre spoločnosť – dôležité pre sociálne konanie. Uvedené hodnoty obsiahnuté v sociálnej náuke Cirkvi nie sú určené len pre kresťanské prostredie ale ich zámerom je byť k dispozícii pre každého jednotlivca bez ohľadu na jeho náboženské vyznanie, či svetonázor. Sociálnym/pomáhajúcim pracovníkom môžu výrazným spôsobom napomôcť k uvedomeniu si a následnému ukotveniu vlastných hodnôt a spirituálnych potrieb. Iba za predpokladu uvedomenia si a ukotvenia vlastného spirituálneho systému budú následne uschopnení objaviť hodnotový a spirituálny rámec svojich klientov, porozumieť mu a prijať ho.⁸¹

78 Pre podrobnejšie informácie pozri: ŠMIDOVÁ, M. (ed.): *Sociálna náuka Cirkvi aplikovaná v sociálnej práci*, (Trnavská univerzita v Trnave, Teologická fakulta, Trnava: Dobrá kniha, 2015).

79 ČIEŠKO, P.: *Analýza vybraných sociálnych prvkov relevantných aj pre súčasnú misijnú činnosť z aspektu sociálnej náuky Cirkvi*, s. 44.

80 ČIEŠKO, P.: *Analýza vybraných sociálnych prvkov relevantných aj pre súčasnú misijnú činnosť z aspektu sociálnej náuky Cirkvi*, s. 45.

81 Tento fakt potvrdzujú taktiež skúsenosti a poznatky Jamesa R. Dudleyho publikované v jeho práci: *Spirituality Matters in Social Work: Connecting Spirituality, Religion, and Practice*, (New York: Routledge, 2016), uvedené v rámci kapitoly *Afirming own spirituality* s. 26.

Takéto ukotvenie vlastných hodnôt a spirituality a porozumenie pre hodnoty a spirituálny rámec iných, často absentuje v prípade sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov, ktorí prichádzajú do praxe napríklad zo sterilne sekularizovaného prostredia verejných vysokých škôl na území Českej i Slovenskej republiky a vo svojej praxi sa stretávajú s heterogénnou skupinou klientov, ktorí majú aj spirituálne a náboženské potreby.⁸²

Ďalším aspektom pre ktorý sú zmienené hodnoty v sociálnej práci relevantné aj pre sekularizované prostredie vysokých škôl, je vnímanie vykonávania sociálnej práce zo strany sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov. Sociálni/pomáhajúci pracovníci často vnímajú vykonávanie svojej práce ako zbytočné napriek ich vyvinutému úsiliu bez viditeľného výsledku, či zlepšenia, limitované vlastnými možnosťami, príliš formalizované, ktoré opomína hodnotu a dôstojnosť človeka, ako aj jeho celistvý rozvoj – v tejto súvislosti je obmedzené len na určité aspekty pomoci alebo je neefektívne. Aj v tomto prípade môžeme vnímať otvorenie priestoru pre hodnotovo-postojovú zložku prítomnú v zmienенých sociálnych encyklikách, a to v presvedčení, že konať v prospech iných/alebo vykonať dobrý skutok s motiváciou urobiť tak len s dôvodu, že takéto konanie/skutok sú zo svojej podstaty dobré.⁸³ Prostredníctvom takéhoto nezištného vnímania zmysluplnosti konania dobra, – bez ktorého by v podstate nebolo možné vykonávať akúkoľvek pomáhajúcu profesiu vlastne – dochádza k praktickej aplikácii zmienenej hodnotovo-postojovej zložky. Týmto spôsobom daná hodnotovo-postojová zložka vychádzajúca z encyklik nezostáva na úrovni ideálov, separovaná, či odtrhnutá od reality napriek jej kresťanskému/teologicnému základu, čo je často vytykávané ako samotnej teológii, tak i Katolíckej cirkvi. Táto hodnotovo-postojová zložka môže zároveň (veriacim i neveriacim) sociálnym/pomáhajúcim pracovníkom dodať vo vykonávaní ich práce a vo vzťahu ku klientom „novú motiváciu, nové sily a novú nádej, že ich práca nie je zbytočná.“⁸⁴

Samozrejme vzťah teológie a sociálnej práce resp. implementácia teológie do sociálnej práce vrátane zmienenej hodnotovo-postojovej zložky, ako už bolo v príspevku naznačené má určité riziká, ktoré si vyžadujú svoju pozornosť. Sociálnu prácu však nemožno odtrhnúť od kresťanských hodnôt bez toho, aby úplne nestratila podstatnú zložku svojej identity.⁸⁵ Preto vstup do vzájomného dialógu oboch vied (vrátane oponentúry a kritiky zotrvania teológie v sociálnej práci) o týchto rizikách môže priniesť obojstranne prospešné riešenia bez separácie teológie od sociálnej práce. Možné riešenia môžu dokonca priniesť metódy sociálnej práce doplnené o hodnotovo-postojovú zložku vyplývajúcu zo sociálnej nauky Cirkvi.

82 KUBICOVÁ, A.: *Fenomén spirituality a jeho integrácie do osnov sociálnej práce*, s. 460; Prítomnosť záťažovej životnej situácie pre klientov sociálnej práce so sebou často prináša aj nevyhnutnosť akceptovať kompromisy medzi ich prániami a realitou a taktiež strát či obmedzení na rôznych úrovniach ich života.

(CABAN, P.: *Well-being seniorov v kontexte fyzického i duševného zdravia a spirituálnej dimenzie*, s. 32 – 36, tu 34.) Práve objavenie hodnotového a spirituálneho rámca týchto klientov a možnosť práce s týmto rámcom im môže výrazným spôsobom napomôcť k eliminácii projektovania negatívnych emócií z prežívanej náročnej životnej situácie a k eliminácii hostility voči svojmu sociálnemu prostrediu. Správna práca s hodnotovým a spirituálnym rámcom klientov zároveň mení úroveň ich subjektívneho vnímania kvality ich života, ktorá je často následne vyššia ako by bola bez tohto rámca.

(CABAN, P.: *Well-being seniorov v kontexte fyzického i duševného zdravia a spirituálnej dimenzie*, s. 32 – 36, tu 34.)

83 BOHLEN, S.: *Teologie a sociální práce – podněty pro dialog*, s. 33 – 34.

84 BOHLEN, S.: *Teologie a sociální práce – podněty pro dialog*, s. 33 – 34.

85 BOHLEN, S.: *Teologie a sociální práce – podněty pro dialog*, s. 28 – 34.

Otázky (riziká) vznikajúce pri implementácii teológie do sociálnej práce a možné navrhované riešenia z aspektu vybraných metód sociálnej práce

Vo vytváraní vzájomného vzťahu teológie a sociálnej práce na odbornej úrovni vznikajú určité otázky, ktoré prispievajú k opodstatneniu snáh o separáciu teológie od sociálnej práce v oblasti vzdelávania sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov.

Medzi takéto otázky implementácie teológie do sociálnej práce patrí vplyv kresťanskej viery na prácu sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov a ich vzťahu ku klientom; v rôznych typoch postojov sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov kresťanských inštitúcií, a to v pracovnom procese; v prípade vzťahov a postojov k svojim spolupracovníkom, v postojoch vedúcich pracovníkov týchto inštitúcií k sociálnym/pomáhajúcim pracovníkom bez náboženského vyznania; riešenie etických dilem kresťanskými sociálnymi/pomáhajúcimi pracovníkmi počas výkonu sociálnej práce (interrupcie, antikoncepcia). Najmä v tejto súvislosti predkladá Opatrný, dôležitú otázku, či je „možné nájsť v evanjeliu primerané riešenia takýchto dilem, ktoré zároveň nebudú odmietať základné princípy sociálnej pomoci, ktoré sa rozvinuli a osvedčili v praxi.“⁸⁶

Je dôležité, aby pri uvedených profesiách bola kresťanská viera správne pochopená. Inak môžu vznikať mylné motívy k poskytovaniu pomoci, čo potvrdzujú svojimi reflexiami, štúdiami a empirickým skúmaním napríklad autori Opatrný, Kříšťan, Doležel.⁸⁷

Opatrný vníma nesprávnu interpretáciu kresťanskej viery v oblasti pomáhajúcich profesií pod pojmami „povrchná, formálna, nedospelá či naivná“⁸⁸ kresťanská viera, ktorá môže mať podľa jeho štúdie tieto následky:

- redukcia úprimného záujmu pracovníka pomáhať klientovi z lásky k blížnemu na morálnu povinnosť. V podstate ide o neodovzdanie sa Bohu a z toho vyplývajúcej nezištnej, úprimnej túžby pomáhať. Pomoc je teda poskytovaná len z toho dôvodu, že sa to od sociálneho/pomáhajúceho pracovníka očakáva.⁸⁹ V tejto súvislosti treba upozorniť na fakt, že uvedený dôvod sa neodlišuje od poskytovania sekularizovanej formy poskytovania pomoci a od formalizácie, ku ktorej má sociálna práca často tendenciu smerovať, alebo je v sekularizovanom prostredí v praxi a vo vzťahu ku klientom aj reálne prítomná;
- neprimerané využívanie sociálneho/pomáhajúceho pracovníka zo strany klienta. Príčina spočíva v nie celkom správnom pochopení Kristovho utrpenia na kríži. Sociálny/pomáhajúci pracovník si myslí, že obetovaním sa pre klienta mu pomôže zlepšiť jeho životnú a sociálnu situáciu, ale zo strany pracovníka v tomto prípade ide o skreslené vnímanie efektívnosti jeho poskytovanej pomoci;

86 OPATRŇ, M.: *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: k problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání*, s. 49.

87 Pre podrobnejšie informácie pozri: OPATRŇ, M.: *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: k problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání*, In *Caritas et veritas*, 1/2011, s. 45 – 59; KŘIŠŤAN, A. – URBAN, D.: *Náboženské interpretace motivující k sociální práci*, In *Sociální práce/Sociální práca*, 3/2012, s. 89 – 99; DOLEŽEL, J.: *Osobnostní rizika pomáhající profese: Syndrom pomocníka ve světle biblické moudrosti*, In PALAŠČÁKOVÁ, D. (ed.): *Spravedlnost a služba III., Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS-VOŠ sociální Olomouc*, Olomouc: CARITAS-VOŠ sociální Olomouc, 2008, s. 32 – 47.

88 OPATRŇ, M.: *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: k problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání*, s. 45.

89 OPATRŇ, M.: *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: k problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání*, s. 53 – 54.

- zo strany sociálneho/pomáhajúceho pracovníka úsilie smerovať klienta vnútorne na kresťanskú vieru. Sociálny/pomáhajúci pracovník je v takýchto prípadoch často iniciátorom rozhovorov s klientmi o Bohu a viere považuje to za svoju povinnosť, či poslanie. V jeho ponímaní takéto správanie predstavuje formu evanjelizácie.⁹⁰ Túto skutočnosť potvrdzujú už zmienené skúmania napríklad autorov Kříšťana a Urbana. Taktiež myšlienková téza Opatrného, týkajúca sa presvedčenia sociálneho/pomáhajúceho pracovníka o tom, že ak klient uverí, jeho problémy sa vyriešia. Týmto presvedčením je však podľa Opatrného na klienta hoci nezámerne, vyvíjaný tlak. Podobná forma pomoci je deformovaná, nie je reálna ani adekvátna – na jednej strane vylučuje odbornú úroveň poskytovania pomoci a na strane druhej ide o snahu nahrádzať slobodné Božie pôsobenie.⁹¹ Okrem uvedených faktorov snaha klienta priviesť k viere alebo k jeho získavaniu k prestúpeniu k cirkvi sociálneho/pomáhajúceho pracovníka dochádza zo strany pracovníka k nepriamemu znevažovaniu situácie, v ktorej sa klient nachádza⁹²;
- daný výskum tiež preukázal, že v dôsledku nesprávneho, deformovaného vnímania kresťanskej viery sociálny/pomáhajúci pracovník nie je schopný klientovi dôverovať a taktiež ani jeho vnútorným zdrojom, ktorými disponuje. Opatrný túto skutočnosť zdôvodňuje tým, že sociálny/pomáhajúci pracovník potrebuje mať nad klientom kontrolu a nedokáže sa spoliehať na dobro a tým ani na hlbokú podstatu zmyslu toto dobro konať, ktorá je ukotvená v Tvorcovi tohto dobra – v Bohu, ktorý nesie samotného pracovníka, avšak môže niesť aj klienta, takže sociálny/pomáhajúci pracovník klientovi zmienenou formou správania a následného konania v podstate odopiera možnosť aby sa aj on nechal týmto dobrom niesť⁹³;
- sociálny/pomáhajúci pracovník sa ťažko zmieruje so skutočnosťou, že v sociálnej práci je aj napriek jeho kresťanskej viere a jej správne chápaniu v poskytovaní pomoci stále prítomný Kristov kríž. Stroskotaniu snáh pracovníka sa taktiež venujú skúmania a reflexie z teologického aspektu autorov Stephanie Bohlen a Michala Opatrného.⁹⁴ V dôsledku týchto skutočností u sociálneho/pomáhajúceho pracovníka dochádza k nesprávne vyhodnoteniu situácie a v niektorých prípadoch dokonca k tomu, že vykonávanie svojej práce opustí alebo si dokonca ani nie je schopný túto skutočnosť vôbec pripustiť, uvedomiť;
- sociálny/pomáhajúci pracovník má pri vstupe do praxe strach, že sa stretne s klientmi, ktorí nie sú kresťanmi a jeho kontakt s klientom bez náboženského vyznania je v dôsledku toho problematický – predovšetkým v začiatkových fázach kontaktu. Sociálny/pomáhajúci pracovník má obavy z práce s klientom bez náboženského vyznania v zmysle, že nebude môcť nájsť „spájací fragment“ medzi ním a klientom, ktorý by mu pomohol eliminovať formalizáciu jeho vykonávanej práce.

90 KŘÍŠŤAN, A. – URBAN, D.: *Náboženské interpretace motivující k sociální práci*, s. 95.

91 OPATRŇÝ, M.: *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: k problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání*, s. 54.

92 OPATRŇÝ, M.: *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: k problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání*, s. 57.

93 OPATRŇÝ, M.: *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: k problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání*, s. 56 – 57.

94 BOHLEN, S.: *Teologie a sociální práce – podněty pro dialog*, s. 54; 58.

Sociálnym/pomáhajúcim pracovníkom, u ktorých sa prejavuje zmienené rizikové správanie môže byť nápomocná práve sociálna práca v jej vybraných metódach, konkrétne v možnosti špecifickej implementácie hodnotovo-postojovej zložky vyplývajúcej z uvedených sociálnych encyklík.

Pre účely daného príspevku sa zameriame na dve podoby metód k sociálnej práci, ktoré by pri aplikácii v praxi mohli byť nápomocné pre študijné programy so sociálnym zameraním v kombinácii s teológiou a taktiež pre študijné programy s výhradne sociálnym zameraním a absenciou teológie.

Prvá takáto metóda k sociálnej práci vychádza z *vyvíjaného konceptu Mariany Hamarovej* v spolupráci so zahraničnými odborníkmi, ako *nového proklientsky orientovaného prístupu pre pomáhajúce profesie*. Je koncipovaný z modelov praxe súčasnej sociálnej práce, ktorých fundamentom sú vzťahy, podpora a pomoc iným ľuďom, psycho-dynamické a systematické prístupy a špecifické aspekty misiológie. Výnimočnosťou tohto prístupu je, že sa v porovnaní s inými prístupmi, metódami k sociálnej práci vyhýba zahaľovaniu skutočnej podstaty profesie modernej sociálnej práce. Zároveň sa snaží hľadať odpovede na otázku: aký problém klient má a prečo s týmto problémom bojuje? Práve toto je základná otázka, ktorá prinavracia sociálnu prácu k svojej podstate, teda ku samotnému klientovi. Vďaka týmto princípom daný koncept spĺňa požiadavky niektorých krajín⁹⁵ týkajúce sa zachovania jej profesionalizácie a rovnakého základu sociálnej práce na úrovni vzdelávania ako aj praxe, a zároveň má vytvorené podmienky na to, aby mohol zostať *proklientsky orientovaný*. Je širokospektrálny a vďaka svojim mnohým kompozíciám aplikovateľný pre prácu v oblasti sociálnej práce, misijnej práce a rozvojovej spolupráce. Jedna z kompozícií tohto konceptu sa orientuje na hľadanie možností nenásilnej implementácie duchovného rozmeru do oblasti pomáhajúcich profesií. Tento duchovný rozmer zahŕňa spirituálnu a religióznu dimenziu a hodnoty dôležité pre sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov, ako aj ich klientov.

Práca so zmienеныm *duchovným priestorom* v danom koncepte obohacuje perspektívy sociálnej práce tým, že v prípade pomáhajúcich pracovníkov je nápomocný pri ich orientácii v ich spirituálnej a religióznej dimenzii a pri práci s klientom sa nevenuje len podpore ega klienta ale pozýva pozrieť sa na jeho dušu. Zodpovedá potrebám ako sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov, tak aj klientov, ktorí bojujú s výzvou hľadania hodnoty a významu a tých, ktorí hľadajú hodnoty zakorenené v kresťanskom a židovskom náboženstve.

Zmienенý *ново-vyvíjaný proklientsky orientovaný prístup* taktiež podporuje a obohacuje aj novú metódu v oblasti sociálnej práce *Sprevádzanie – Counseling*, ktorá sa v súčasnosti na Slovensku etabluje na Katedre Náuky o rodine, Teologickej fakulty Trnavskej univerzity.

95 K týmto krajinám patrí napríklad Nemecko, Veľká Británia, či Nórsko. Požiadavky uvedených krajín na zachovanie formálnejšej profesionalizácie sociálnej práce a jej rovnakého základu na úrovni vzdelávania, ako aj praxe vychádzajú podľa poznatkov a empirických skúmaní zahraničných odborníkov, ktorí sa venujú diverzite spirituality v oblasti sociálnej práce, aj zo skepticizmu zmienенých krajín voči spirituálnej a religióznej dimenzii v oblasti sociálnej práce. Ako však tvrdia neznamená to, že táto dimenzia nemá v oblasti sociálnej práce svoju relevanciu. Práve naopak sociálny/pomáhajúci pracovník sa aj v záujme svojich klientov musí dokázať orientovať vo vlastnej spirituálnej a religióznej dimenzii a mať na to možnosti, ktoré ponúka napríklad aj zmienенý *vyvíjaný proklientsky orientovaný prístup*. (Z osobných odborných konzultácií – M. Hamarovej a zahraničných odborníkov – zameraných na vedecké skúmanie *ново-vyvíjaného proklientsky orientovaného prístupu pre pomáhajúce profesie*).

Pre prínos vzájomného vzťahu teológie a sociálnej práce *novo-vyvíjaný proklientsky orientovaný prístup* navrhuje ako jednu z možností vytvorenie špeciálneho výučbového predmetu pre študijné programy so sociálnym a teologickým zameraním, ktoré budú obsahovať špeciálne školenia a tréningy realizované pod vedením multidisciplinárneho tímu odborníkov pôsobiacich v oblasti teológie, psychológie a sociálnej práce. V rámci týchto tréningov a školení by prebiehali špecificky orientované workshopy, návky komunikácie, rôznych prístupov – ku klientom, budúcim spolupracovníkom. Tento výučbový predmet by mal prebiehať počas celého akademického roka počnúc prvým rokom štúdia. Takto formulovaná koncepcia študijného predmetu umožní študentom a lektorom do hĺbky prebrať všetky riziká implementácie teológie do sociálnej práce ako aj ľahšiu orientáciu v nich a následne možnosť vrátiť sa k tým rizikám, ktoré sa v priebehu workshopov a návky ukázali pre študentov ako najviac ohrozujúce z pohľadu lektorov a taktiež vzhľadom na potreby a záujem študentov. Relevanciu daného študijného predmetu potvrdzuje aj dopyt po spirituálnom rozmere v sociálnej práci v sekularizovanom prostredí vysokých škôl so sociálnym zameraním. Dôvodom tohto dopytu je existujúca potreba budúcich formujúcich sa sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov zoznámiť sa s týmto rozmerom a učiť sa s ním pracovať v prospech svojej budúcej práce a vzťahu ku klientom. Problémom pri implementácii daného výučbového predmetu v tomto prostredí je jeho zaradenie do koncepcie výučby a metód sociálnej práce. Je preto potrebné zabezpečiť, aby daný výučbový predmet napriek svojej obsiahlosti – akú spirituálna dimenzia má – splnil svoj účel, akým je pokrytie potrieb študentov a klientov v praxi. Jedným z možných riešení je pričlenenie tohto výučbového predmetu k jednej či viacerým metódam sociálnej práce tak, aby tvoril dôležitú súčasť týchto metód. V súčasnosti *vyvíjaný proklientsky orientovaný prístup pre pomáhajúce profesie* vytvára kurikulum podobných študijných programov v oblasti sociálnej práce, misijnej práce a rozvojovej spolupráce.

Druhým návrhom k metódam sociálnej práce, ktoré obsahujú hodnotovo-postojovú zložku je už zmienená metóda *Sprevádzanie – Counseling*. Spočíva v zabezpečení vytvorenia priestoru pre budúcich sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov na prehodnotenie svojej motivácie k profesionálnemu poskytovaniu pomoci iným. Budúci sociálni/pomáhajúci pracovníci v rámci tejto metódy sociálnej práce majú možnosť nájsť dostatočný priestor a čas na svoj osobnostný a duchovný rast, aby hlbšie poznali seba samých, svoje osobné ukotvenia v oblasti správneho a zdravého chápania kresťanskej viery i v hodnotách, ktoré sú pre nich celoživotnou oporou.⁹⁶

Sprevádzanie – Counseling na Katedre Náuky o rodine, Teologickej fakulty Trnavskej univerzity pre budúcich sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov koordinuje špecifickú prípravu na ich budúce profesionálne pôsobenie v praxi. Budúci sociálni/pomáhajúci pracovníci sa v priebehu tejto prípravy nechávajú spoznať jej ostatnými účastníkmi, ďalšími budúcimi sociálnymi/pomáhajúcimi pracovníkmi, ako aj lektormi z oblasti psychológie, sociálnej práce, pastoračného a duchovného poradenstva.⁹⁷ O zaujímavých aspektoch, ako

96 ŠMIDOVÁ, M.: *Príprava dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti pomáhajúcich profesií pre prácu s rodinami v záťažových situáciách*, s. 86.

97 ŠMIDOVÁ, M.: *Príprava dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti pomáhajúcich profesií pre prácu s rodinami v záťažových situáciách*, s. 89.

aj ďalších súvisiacich podrobnostiach tejto špecifickej prípravy na Slovensku pojednávajú odborné články zaoberajúce sa problematikami v rámci rôznych vedných oblastí.⁹⁸ V rámci tejto prípravy si sociálni/pomáhajúci pracovníci

...vytvárajú väčšie povedomie o sebe samých, o vlastnom charaktere, silných a slabých stránkach svojej osobnosti, o svojich túžbach, potrebách a v neposlednom rade aj o svojich schopnostiach. Zároveň si posilňujú svoje kognitívne, vzťahové a emocionálne zručnosti, ako aj schopnosť sebaaktualizácie osobnostných vnútorných zdrojov. Môžu si osvojiť alebo zdokonaľiť napríklad tieto zručnosti: schopnosť riešiť rôzne problémy a situácie pozitívnym spôsobom a hľadať pritom efektívne riešenia; schopnosť uskutočňovať rozhodnutia; schopnosť analyzovať situáciu prostredníctvom objavovania rôznych situácií a hľadania kreatívnych riešení; schopnosť analyticky posúdiť skúsenosti a situácie a následne objektívne hodnotiť ich výhody a nevýhody; schopnosť efektívnej komunikácie – k tejto zručnosti vrátane aktívneho načúvania partnerovi v komunikácii zároveň patrí aj schopnosť dokázať popritom zohľadňovať i svoje vlastné potreby a pocity; schopnosť empatického vnímania emocionálneho prežívania iných ľudí; schopnosť rozpoznať v sebe samom ako aj v iných ľuďoch pozitívne, či negatívne emócie a koordinovať ich prostredníctvom aplikovania pozitívneho správania; schopnosť zvládať stresové udalosti a v tejto súvislosti aj nácvik realizácie stratégií, či techník zameraných na dosiahnutie psychického uvoľnenia, či osobnej pohody; a mnohé ďalšie zručnosti. (...) nachádzajú zdroje riešenia vlastných životných situácií a následne sa profilujú k vlastnému uschopeniu môcť byť nápomocní, môcť byť k dispozícii a môcť byť nablízku klientom, ktorí sa nachádzajú v záťažových situáciách s možnosťou im popritom ponúknuť aj zdravý pomáhajúci vzťah.⁹⁹

Vzhľadom na predmet článku sme sa zamerali na tie aspekty, ktoré môžu napomôcť budúcim sociálnym/pomáhajúcim pracovníkom, ktorí majú tendencie v praxi aplikovať postupy, správanie a konanie vyplývajúce z ich zlého, deformovaného pochopenia kresťanskej viery. Obe zmienené metódy sú taktiež určené sociálnym/pomáhajúcim pracovníkom, ktorí sa s takýmto správaním spolupracovníkov, ako aj vedúcich pracovníkov kresťanských inštitúcií v praxi stretli a ostatným sociálnym/pomáhajúcim pracovníkom pôsobiacim v praxi (bez ohľadu na ich príslušnosť k náboženskej viere alebo cirkvi) so záujmom o hlbšie seba poznanie, nácvik ďalších odborných a zaujímavých zručností a skvalitnenie nimi poskytovanej pomoci.

98 Cf. ŠMIDOVA, M.: *Príprava dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti pomáhajúcich profesií pre prácu s rodinami v záťažových situáciách* s. 86; 87 – 89; ČIEŠKO, P.: *Analýza vybraných sociálnych prvkov relevantných aj pre súčasnú misijnú činnosť z aspektu sociálnej náuky Cirkvi*, 45; KRÁĽOVÁ, Z. – KUKLOVÁ, D.: *Dobrovoľnícka práca ako špecifická forma pomoci utečencom v utečeneckých táboroch*, s. 40; Tento špecifickej príprave sa venujú taktiež publikácie: ŠMIDOVA, M. – SLEZÁKOVÁ, K.: *Counseling v pomoci rodinám. Nová metóda v sociálnej práci – counseling – v pomoci rodinám so špecifickými potrebami*, (Trnavská univerzita v Trnave, Teologická fakulta, Trnava: Dobrá kniha, 2016); ŠMIDOVA, M. – JAMBOROVÁ, R. – ŽUFFA, J.: *Counseling – umenie počúvať*, (Trnavská univerzita v Trnave, Teologická fakulta, Trnava: Dobrá kniha, 2016).

99 ŠMIDOVA, M.: *Príprava dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti pomáhajúcich profesií pre prácu s rodinami v záťažových situáciách* s. 89.

Záver

Predmetný príspevok vyzdvihol *hodnotovo-postojovú zložku*, ktorá je obsiahnutá v sociálnej náuke Cirkvi a môže napomôcť prehliť metódy sociálnej práce v študijných programoch s teologicko-sociálnym zameraním a taktiež aj s výhradne sociálnym zameraním. Napriek skutočnosti, že je príspevok začlenený do konceptu obojstranného prínosu teológie a sociálnej práce, závažných otázok a rizík, ktoré sa v tomto vzťahu po niekoľkoročnom dialógu vyskytujú jeho zámerom nebolo objaviť objavené v oblasti problematiky. Naopak pripomenúť a vyzdvihnúť aspekty, ktoré sú vzhľadom na spracovávanú tému článku dôležité a majú dopad na návrhy riešení s možnou aplikáciou v praxi, ktoré príspevok predkladá. Ich cieľom je prispieť k skvalitneniu profesionálneho pôsobenia budúcich sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov, ktorí prejavujú záujem o správnu a vhodnú implementáciu spirituálnej dimenzie alebo kresťanskej viery do svojej práce tak, aby bola prospešná pre nich samotných, ako aj pre ich klientov. Príspevok taktiež otvára priestor pre odbornú diskusiu v oblasti eliminácie vzájomnej separácie sociálnej práce teológie a spirituálnej dimenzie vo vzdelávaní sociálnych/pomáhajúcich pracovníkov.

Doc. PhDr. Mária Šmidová, PhD. pôsobí ako vedúca Katedry Náuky o rodine Teologickej fakulty Trnavskej univerzity. Vo svojej odbornej orientácii sa zameriava predovšetkým na témy z oblasti nových poznatkov sociálnej práce s rodinou. Niekoľko rokov pracovala s ľuďmi so zdravotným postihnutím a ich rodinami ako špeciálny pedagóg v Domove sociálnych služieb Mokrohájska v Bratislave. V súčasnosti sa venuje problematike sprevádzania rodín a jednotlivcov so špeciálnymi problémami v oblasti sociálnej práce a školeniu odborníkov ako aj dobrovoľníkov, v oblasti vzdelávania v sprevádzaní. Prednáša predmety z oblasti sociálnej práce, pedagogiky, psychológie a pastorálnej teológie.

Kontakt na autora: e-mail: mariasmidova@hotmail.com

Mgr. Mariana Hamarová sa v súčasnosti v spolupráci s Catholic Theological Union v Chicagu a so zahraničnými odborníkmi s rôznych krajín venuje výskumnému projektu so zameraním na skúmanie pomáhajúceho vzťahu v rámci modelov modernej praxe sociálnej práce, psycho-dynamických a systematických odborných prístupov – existenciálnych a orientovaných na človeka s možnosťou implementácie určitých prvkov konceptu zmierenia Roberta Schreitera a transformačného dialógu z misiologického aspektu. Pôsobí taktiež ako externý dobrovoľný spolupracovník Rady pre poradenstvo v sociálnej práci v Bratislave. V rámci vlastného občianskeho združenia vytvára a podporuje aktivity pre ľudí so špeciálnymi potrebami zamerané na ich možnosti žiť čo najviac plnohodnotný život.

Kontakt na autora: e-mail: hamarova.mariana@gmail.com

Použitá literatúra

- 1.** BOHLEN, S.: *Teologie a sociální práce – podněty pro dialog*, In OPATRŇY, M., LEHNER, M. a kol.: *Teorie a praxe charitativní práce Uvedení do problematiky, praktická reflexe a aplikace*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta 2010. s. 28 – 34; 54; 58. **2.** CABAN, P.: *Well-being seniorov v kontexte fyzického i duševného zdravia a spirituálnej dimenzie*, s. 32 – 36. In ŠTEPÁNKOVÁ, H. – ŠLAMBEROVÁ, R. (eds.): *Stárnutí 2016: Sborník příspěvků z 3. gerontologické mezioborové konference*, Praha: Univerzita Karlova 3. lékařská fakulta, 2016. **3.** ČIEŠKO, P.: *Analýza vybraných sociálních prvků relevantných aj pre súčasnú misijnú činnosť z aspektu sociálnej náuky Cirkvi*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 38; 44 – 45. ISSN: 1337-7515 (Print) ISSN: 2453-7160 (On-line). **4.** DOLEŽEL, J.: *Osobnostní rizika pomáhající profese: Syndrom pomocníka ve světle biblické moudrosti*, In PALAŠČÁKOVÁ, D. (ed.): *Spravedlnost a služba III., Sborník odborných příspěvků a studijních textů CARITAS-VOŠ sociální Olomouc*, Olomouc: CARITAS-VOŠ sociální Olomouc, 2008, s. 32 – 47. **5.** DUDLEY, R. J.: *Spirituality Matters in Social Work: Connecting Spirituality. Religion, and Practice*, New York: Routledge, 2016. **6.** HERYÁN, L.: *Teologie a sociální práce – stýkání a potýkání!?!?* [online]. [cit. 10. november 2017]. Dostupné na: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zaostreno/_zprava/teologie-a-socialni-prace-stykani-a-potyvani--1196619 **7.** KLEIN, S.: *Erkenntnis und Methode in der Praktischen Theologie*, Stuttgart: Kohlhammer, 2005. **8.** KRÁĽOVÁ, Z. – KUKLOVÁ, D.: *Dobrovoľnícka práca ako špecifická forma pomoci utečencom v utečeneckých táboroch*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 40. ISSN: 1337-7515 (Print) ISSN: 2453-7160 (On-line). **9.** KŘIŠŤAN, A.: *Význam pastorální teologie/pastorační práce pro sociální práci*, In MARTINEK, M. a kol.: *Praktická teologie pro sociální pracovníky*, Praha: Jabok, 2008. s. 21. **10.** KŘIŠŤAN, A. – URBAN, D.: *Náboženské interpretace motivující k sociální práci*, In *Sociální práce/ Sociální práca*, 3/2012, s.89 – 99. **11.** KROCKAUER, R. – BOHLEN, S. – LEHNER, M. (Hg.): *Theologie und Soziale Arbeit, Handbuch für Studium, Weiterbildung und Beruf*, München: Kösel, 2006. **12.** KUBICOVÁ, A.: *Fenomén spirituality a jeho integrace do osnov sociální práce*, In SMUTEK, M. – SEIBEL W. F. – TRUHLÁŘOVÁ, Z. (eds.): *Rizika sociální práce. Sborník z konference VII. Hradecké dny sociální práce Hradec Králové 1. až 2. října 2010*, Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. s. 460. **13.** LEHNER, M.: *Společný základ praktické teologie a teorie sociální práce*, In OPATRŇY, M. – LEHNER, M. a kol.: *Teorie a praxe charitativní práce*. s. 38; 39. **14.** LECHNER, M.: *Theologie in der Sozialen Arbeit: Begründung und Konzeption einer Theologie an Fachhochschulen für Soziale Arbeit*, München: Don Bosco, 2000. **15.** OPATRŇY, A.: *Pastorace v postmoderní společnosti*, Kolení Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. **16.** OPATRŇY, M.: *Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce: k problematice negativních vlivů křesťanské víry na pomáhání*, In *Caritas et veritas*, 1/2011, s. 45 – 59. **17.** ŠMIDOVÁ, M.: *Príprava dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti pomáhajúcich profesií pre prácu s rodinami v záťažových situáciách*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 86; 87 – 89. ISSN: 1337-7515 (Print) ISSN: 2453-7160 (On-line). **18.** ŠMIDOVÁ, M. – SLEZÁKOVÁ, K.: *Counseling v pomoci rodinám. Nová metóda v sociálnej práci – counseling – v pomoci rodinám so špecifickými potrebami*, Trnavská univerzita v Trnave, Teologická fakulta, Trnava: Dobrá kniha, 2016. **19.** ŠMIDOVÁ, M. – JAMBOROVÁ, R. – ŽUFFA, J.: *Counseling – umenie počúvať*, Trnavská univerzita v Trnave, Teologická fakulta, Trnava: Dobrá kniha, 2016. **20.** ŠMIDOVÁ, M. (ed.): *Sociálna náuka Cirkvi aplikovaná v sociálnej práci*, Trnavská univerzita v Trnave, Teologická fakulta, Trnava: Dobrá kniha, 2015.

SOCIAL PEDAGOGY, SOCIAL POLICY AND THE SYSTEM OF CARE AND SOCIAL ASSISTANCE – HOW TO KEEP HUMAN DIGNITY AT THE CENTER OF THE DISCUSSION?

SOCIÁLNA PEDAGOGIKA, SOCIÁLNA POLITIKA A SYSTÉM STAROSTLIVOSTI A SOCIÁLNEJ POMOCI – AKO UDRŽAŤ ĽUDSKÚ DÔSTOJNOSŤ V SRDCI DISKUSIE?

Paweł Czarnecki
Warsaw Management University, Warsaw, PL

Odoslané/Submitted: 21. 01. 2018

Prijaté/Accepted: 17. 03. 2018

Prvýkrát publikované/First published: 15. 04. 2018 © 1/2018 Acta Missiologica

Recenzenti/Reviews:

Prof. Dr. Harold W. Baillie, Ph.D. University of Scranton, US

Doc. PhDr. Ing. Lýdia Lešková PhD. Katolícka univerzita v Ružomberku Teologická fakulta v Košiciach, Košice, SK

Abstract

This article aims to show the differences and similarities between social pedagogy, social policy and the system of care and social assistance. Its main message is to indicate the need for cooperation between these sciences in practice and reform of the system of operations organized in this area. Similar investigations are important due to the changing face of sociological sciences and their application in real activities in the political arena. Strong and organized social assistance should be extended not only to people who obviously do not deal with their situation, but in the face of such phenomena as globalization, consumerism and new technologies – we face the need for global assistance of all individuals on various (often neglected) areas of life.

Keywords: Social policy. Social pedagogy. System of care. Social assistance. Catholic social teaching.

Abstrakt

Cieľom tohto článku je ukázať rozdiely a podobnosti medzi sociálnou pedagogikou, sociálnou politikou a systémom starostlivosti a sociálnej pomoci. Hlavnou myšlienkou je poukázať na potrebu spolupráce medzi týmito vedami v praxi a reformu systému operácií organizovaných v tejto oblasti. Podobné skúmania sú dôležité vzhľadom na meniacu sa podobu sociologických vied a ich uplatnenia v reálnych aktivitách v politickej sfére. Silná a dobre organizovaná sociálna pomoc by sa mala poskytovať nielen ľuďom, ktorí očividne

svoju situáciu neriešia, ale zároveň vo svetle rôznych javov, ako napríklad globalizácia, konzum a nové technológie, čelíme potrebe globálnej pomoci poskytovanej všetkým jednotlivcom v rôznych (často zanedbávaných) oblastiach života.

Kľúčové slová: Sociálna politika. Sociálna pedagogika. Systém starostlivosti. Sociálna pomoc. Katolícke sociálne učenie.

Introduction

The following article analyzes the relationship between social pedagogy, social policy and the system of care and social assistance. It was written to characterize the subjects of its explorations and emphasize the need for changes and reflection on values, which our attention should be concentrated on, especially considering actual social and political changes. Such analysis is important from the point of view of not only Christianity, which is strongly associated with social issues, but also for humanistic ideology in general. That's why the term „system of care and social assistance“ should be understood here as widely as possible. It is therefore not only of direct support and assistance in the form of social work, social care homes, etc., but with all the services provided by the state forms of support, ranging from different types of activation in areas of poverty and exclusion, by solving the problems of addiction, to the organization of assistance to the sick or old¹⁰⁰. The objective of this article's analysis is the welfare system as an area of practical activity, intended to produce specific social change.

In turn, in this article the term „social policy“ shall mean the specific set of objectives and methods developed and implemented at the state level covering, in addition to healthcare, a range of other actions to satisfy the needs of society, e.g. the system of education, health, environmental protection, cultural and spiritual needs, etc.¹⁰¹

The new model of social policy

Social policy of each country is shaped by two major groups of factors that significantly distort the final results. The first is the state of the society and the type of relationship between state and society (demographics, level of wealth, work culture, individualism vs. collectivism, etc.), while the other is the existing system of care and welfare, and thus its size, the degree of bureaucracy and hierarchy, ability to respond to changes in society, and the attitude of managers and employees to social problems¹⁰².

100 By the social welfare system, among others, should be understood material support for a particular category of people, assistance in finding employment, access to health services, support single parents etc. The help is primarily concerned with social risk groups (people who are excluded, the long-term unemployed, the sick, the poor, the old, addicts, etc.).

(*Polityka społeczna – polityka socjalna (w poszukiwaniu definicji, związków, zależności)*, In *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanistyczno-ekonomicznej we Włocławku – Nauki Pedagogiczne*, 1998, vol. III, p. 35.)

101 Social policy is also identified as the science of social policy, hence the theory of social policy.

102 Each bureaucratic system can, however, be made less bureaucratic by giving substantial autonomy to individual links within the system and by releasing its executives from the obligation to supervise the implementation of centrally planned tasks. In the care and welfare system, that would mean leaving much freedom as to the extent and forms of assistance to executives of the welfare centres. Obviously, this in turn raises a number of new problems.

(ANTONOVICH, D.: *Funkcjonowanie sektora publicznego. Perspektywa brytyjska*, Toruń 2004.)

Both of these groups of factors are dynamic, which undoubtedly makes it difficult on the one hand to assess the effectiveness of individual assistance programs, while on the other it forces constant changes in different segments of social policy.

From the point of view of Catholic social teaching, social policy can be one of the tools of social reality knowledge in terms of educational problems caused by phenomena taking place in society. This is possible, on the one hand, thanks to the daily experience of practical social workers, educators, animators, organizers and managers, as well as clerics who, as the contractors of social policy, are an invaluable source of empirical data; on the other hand, due to the fact that every social change resulting from the practical implementation of social policy involves some unpredictable consequences, which in turn are the object of socio-pedagogic knowledge. In other words, social policy is a tool for social change, and the changes are in turn studied by social pedagogy.

It is worth noting that the ultimate goals of social pedagogy and Catholic doctrine turn out to be synonymous with social policy objectives. The purpose of both these areas is the impact on society and improvement of the quality of life of individuals. Catholic social teaching has always tried to find equilibrium between respect for human liberty, including the right to private property and subsidiarity, and concern for the whole of society, including the weakest and poorest, while the social policy exists as long as there are institutions that implement this policy. In practice, this means that social policy implementers are the employees of these institutions at different positions, including social pedagogues, since their activity (or lack thereof) depends on the effectiveness of social policy. The actions that care and social assistance employees take depend both on their personal relationship with the social problems they face, and the proposed state of their solution, as well as theoretical preparation, during which they acquire the specific system of beliefs and values relating to the relationship between the individual, communities, society, the state and the Church.

A priority of social pedagogy, in addition to diagnosing the current state of the aid and care system, should be to strive to understand the long term effects of the care and welfare system on society. There is no doubt that social problems that were to be definitively resolved by implementing the numerous assistance programs not only have not been resolved, but even in the most developed and wealthy countries have become a regular feature of social life. Until recently, there was therefore an inefficient care and welfare system, implementing social policies aimed at meeting the material and immaterial needs of individuals which, for various reasons, were not able to meet the needs on their own, while at the same time increasing the problems which this system was not able to solve.¹⁰³

103 On the legislation governing the operation of care and welfare systems in each country cf. NITECKI, S.: *System prawny pomocy społecznej w wybranych państwach ze szczególnym uwzględnieniem państw Unii Europejskiej*, In: *Praca socjalna wobec współczesnych problemów...*, p. 105 and following.

Due to changes in social policy that has taken place in developed countries in recent years, arises the need to rethink the goals and objectives of the system of care and welfare in society. One of the challenges facing social pedagogy in developed countries is to change the existing social policy and the model based on wealth redistribution with the model of active social policy.

The phrase „active social policy“ does not seem to fully give the essence of things, in fact suggests that the previous model assumed passivity of the social policy of the state towards certain issues. Meanwhile, the model of active social policy does not concerned about the activities of institutions and social assistance, but on the activity of individuals and groups covered by the support of the state. Therefore, the more appropriate term would be „activation policy“. The basic premise of this policy is the idea according to which every citizen has the right to actively participate in society, and the duty of the state is to allow the participation of all citizens. The state does not, therefore, seeks to provide social security to the citizens, but provides a set of tools which every citizen is able to take care of their own safety in all spheres of life. In this model, the activation of the individual and shifting responsibility for its own situation gets primacy over the provision of basic household safety of that individual.

In the model of active social policy the central concept is, obviously, the concept of activation of the individual. Activating somehow intrinsically is directed towards overcoming passivity, hence causing a certain change of attitude and behavior of the individual. Activation is therefore in fact strictly educational action, because in the state system of social assistance it covers both the individual as well as the social environment, it is just the domain of social pedagogy.

It should, however, be noted that the concept of activation as an educational activity has some limitations. Activation in social policy programs is addressed by assumption to people socially excluded and marginalized, and it is assumed that this exclusion and marginalizing was the fault of the individual. Probably for the part of the excluded, this approach is right, the more that the research shows that the longer one maintain in a state of social exclusion, the more difficult it is to overcome this. There is a certain group of people who take their own initiative and actions to improve their situation, yet they are not able to get out of poverty and exclusion. Attempts to „activation“ of these people are tantamount to a waste of resources that could be used with greater benefit in other ways.

Given that the active social policy is to activate the individuals, change their attitude to their own situation and equip them in the right set of competencies, which is a kind of „education“, and so the proper assessment of the effectiveness of this type of interaction in the whole society can make only the science concerned with the education. Moreover, it does not seem possible to activate individuals belonging to social environments dependent on state aid and learned helplessness so it became specific social „values“ that define the way the individuals operate and perceive the social reality. Without changing the environmental impacts activation the individuals within the activa-

tion programs offered by employment offices seem to be doomed to failure. Participation in these programs is always limited in time, while membership in the environment in which the wrong patterns prevail is something permanent.

One can therefore formulate the demand of involving in the activation of various social groups (the unemployed, the disabled, seniors, persons addicted etc.) also the social pedagogues with whom Catholic social teaching wants to cooperate and actually does. Social pedagogy offers a slightly different perspective in social work than related disciplines¹⁰⁴, taking into account the specificities of active social policy and objectives, the prospects offered by pedagogy seems to be particularly useful. It is worth to emphasize the way that social work, at least in some areas, also to some extent is an educational action intended to produce changes in the functioning of the individual in a social environment and the transformation of the environment.

The cooperation with non-profit organizations

Some authors points out that the system of care and welfare as an instrument of social policy implementation proves to be ineffective, not so much because of the incorrect assumption of social policy, but because of the essence of the problems that the system is trying to solve, and also due to some intrinsic features of this system, without which it would not be able to function and which therefore cannot be eliminated with this system. In the latter case it is the matter of size and complexity, which is simply due to the fact that it is a centralized system, managed by the state, with powerful administration, aimed at solving social problems on a mass scale. In an era of increasing globalization and the technicality of societies, in the wake of the continuing decline in employment of any integrated support system controlled by the state is not to meet all the needs and expectations of society.

Because of these disadvantages of centralized systems of care and welfare one seeks for new methods of solving social problems. One such method is the cooperation of the aid centers with NGOs. Therefore, to overcome the difficulties generated by the system itself, it is proposed for some of the tasks carried out by the local government policy on NGOs¹⁰⁵. The point here is not so much about the inclusion of support and care by non-governmental organizations, rather to define rules that allow NGOs to delegate tasks to as they are able to achieve better results and at lower cost in comparison with state system, as well as identify areas within which the support of non-governmental organizations would be possible and sufficient.

From the point of view of social pedagogy it is essential that these organizations can freely determine their own goals and methods of operation. The strength of NGOs is undoubtedly an individual approach to the recipient and the ease of adjusting the offer to the needs of local communities. Furthermore, these organizations typically have limited budgets, so that in contrast to the state system of assistance and care no tendency to

104 MARYNOWICZ-HETKA, E.: *Pedagogika społeczna...*, p. 357.

105 As noted by M. Załuska, NGO sector can be a kind of „connective tissue“ cohesive system of care and welfare of the public. Cf. ZALUSKA, M.: *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim*, p. 97.

excessive bureaucratization. Because they are created from the bottom up in response to emerging issues, they can be a source of learning about these new problems. Because the possibility of practical application of theories and methods formulated by social pedagogy in the context of state institutions of above-mentioned reasons, seem limited, non-governmental organizations may constitute an excellent field for experimental kind of application of theoretical solutions in practice. Although these organizations are independent of the state social policy, but the conclusions to formulate social pedagogues in cooperation with these organizations, can be successfully used on a larger scale system-level state institutions.

But one must not forget that NGOs are not able to perform all the tasks of social policy, and it seems necessary that a centralized care and welfare system exists. The fact that they are not able to take the brunt of the entire state social policy in terms of assistance and care prejudice the same factors that make these organizations, in certain areas, gain an advantage over the state system. The multiplicity of objectives pursued by the non-governmental sector makes it more likely to satisfy the specific needs of certain small groups, but the problems that take on a mass scale can be effectively solved only under a system targeted at the whole of society and not at specific local elements. There are also a whole range of problems, the solving of which entails costs so high that NGOs would not be able to bare them (e.g. the problems related to health care), as well as problems requiring separate legal and institutional frameworks (e.g. rehabilitation of convicts).

Globalization as a challenge

A serious mistake made by some social scientists seems to be the uncritical acceptance of the theory, according to which the process of globalization leads to different parts of the world; in fact, similar social problems, and therefore the solution to these problems, is possible by using similar methods. The experience of people working socially in various places, including missionaries, shows that it is not possible to always apply the same methods of assistance. Not taking this fact into account implies several other beliefs, e.g. the view that globalization is inevitable and that we have no influence on its course; that, in addition to certain negative consequences, it entails a number of positive consequences that eventually outweigh these negative effects, or also, on the contrary, positive consequences felt by only a small group of political and business elites, while the costs of globalization assume broad social circles, globalization leads to a weakening of the nation-state and the strengthening of supranational organizations as decision makers, leading to the destruction of local autonomy and cultural traditions, and so on.

The concept of globalization is undoubtedly a factor which initializes various political projects¹⁰⁶, including activities in the area of social policy. It should also be remembered that it can contribute to abstention from certain political activities. This second pheno-

.....
106 As noted by P. Foreman, globalization „is not only a fundamental theoretical concept, but also ideological, mobilizing supporters and opponents to specific political action.“
(FOREMAN, P.: *Globalization and new communitarianism*, In *Culture and Society*, No. 3. (2000).)

menon arises when the state does not take sufficient action of a social nature, relying on the supposedly objective and inevitable processes taking place in the economy, for which it has no influence and which are a sort of sign of the times.

It should be noted, however, that globalization from the perspective of social policy has also proven to be positive. Due to the fact that in different societies similar processes occur, it is possible to exchange experiences, hypotheses and theories. This process of exchange is now much more intense than in the past.¹⁰⁷ It is profitable to quote *Centesimus Annus*:

Today we are facing the so-called „globalization“ of the economy, a phenomenon which is not to be dismissed, since it can create unusual opportunities of greater prosperity. There is a growing feeling, however, that this increasing internationalization of the economy ought to be accompanied by effective international agencies which will oversee and direct the economy towards the common good, something that an individual State, even if it were the most powerful on earth, would not be in a position to do. In order to achieve this result, it is necessary that there be increased coordination among the more powerful countries, and that in international agencies the interests of the whole human family be equally represented. It is also necessary that, when evaluating the consequences of their decisions, these agencies always give sufficient consideration to peoples and countries which have little weight in the international market but which are burdened by the most acute and desperate needs, and are thus more dependent on support for their development. Much remains to be done in this area.¹⁰⁸

Globalization is a challenge not only for the economic, social and political forces of society and the world. It is also a challenge for the social teaching of the Church. This teaching has progressed from a rather limited point of view to a growing awareness of the new challenges of globalization. But, as the encyclical *Centesimus Annus* observes, 'much remains to be done', for instance as regards the influence of the financial markets, the growing gap between the rich and the poor, the open question of intergenerational solidarity, and the protection of nature and the environment.

Social pedagogy is now facing the task of developing new methods of solving social problems. These methods must be possible to implement in conditions of limited material resources, while at the same time should be an effective tool to assist individuals and groups who have found themselves in a difficult situation no fault of their own. This is not a rejection and replacement of the existing types of care and welfare, but on the contrary, the improvement based on the experience and lessons from the mistakes made in the past.

107 SZMAGLIŃSKI, J.: *Teoria pracy socjalna a ideologia i polityka społeczna – przykład amerykański*, p. 122.

108 *Centesimus Annus*, 58.

Already, social pedagogy can fulfill the function of a specific link between non-governmental organizations and institutions implementing the social policy of the state. This is primarily to develop a coherent set of rules of access for specific social groups to the various forms of institutional support, and to identify the criteria to differentiate the individual forms of support depending on the characteristics and needs of particular recipients.

Conclusion

Social pedagogy is not only a theoretical social policy, it is therefore difficult to talk about social policy based on social pedagogy. As I mentioned, between social pedagogy and social policies and system support and care which is executor of this policy, there are dependencies on both sides. Social pedagogy can be a source of theoretical and practical inspiration for social policy, on the other hand the system of aid institutions is the object of study for social pedagogues, thus projecting the state of theoretical discussions.

Social policy with the system of care and social assistance is obviously not the only area of practical interest in social pedagogy, on the other hand, it must be remembered that the ability to pursue theoretical models of social pedagogy depends on the policy pursued by the state. Final decisions as to the meaning and place of social pedagogy in the whole system of social welfare does not depend on the social pedagogues, but the designers of social policy models. It is worth to remember that, as I mentioned, due to the significant shortcomings of the current system of social assistance and the possibility of practical application of social pedagogy perspective within this system appear to be very limited, however, the increasing role of non-governmental sector makes social pedagogy may still be a significant impact on the process of solving social problems and improve the quality of life of individuals.

The recommendations that arise from the reflections above will be focused on the fact that some areas do not require radical redevelopment or re-creation, but only institutional and financial strengthening and extension or correction. Good example is care for pre-school children, a policy of supporting young people, especially from dysfunctional families and families with a dependent person. We should consider increasing budget support for local governments that organize the assistance.

What should be focused on is the transfer of concentration from the selective redistribution of cash benefits to a permanent reference to the problem that we want to face. This should be the first step in building a complex care system in any area.

Prof. Paweł Czarnecki, MBA, Dr h.c. University lecturer and manager, full professor of social sciences, Doctor of Humanities (Post-Doctoral Degree) (prof. dr hab., M.Sc., MBA, LL.M, MPH, Dr h.c.mult.). Currently he is the Rector of Warsaw Management University. He has received his education in subjects including philosophy, theology, administration, management and social work. He is the author of numerous articles and scientific books published in Poland and abroad. Editor-in-chief of the scientific journal *International Social and Humanities Studies – Humanum*, member of the Edi-

torial Board of “various scientific journals “. Scientific expert in the Czech Science Foundation (GACR) in Prague and in the Slovak Research and Development Agency (APVV) in Bratislava, as well as in “*Human Resource Management Research*”, “*Journal of Logistics Management*”, “*International Journal of Arts*” and “*Education*” all issued by the Scientific & Academic Publishing Co. in the USA.

Contact on author e-mail: rektor@wsm.warszawa.pl

Bibliography

Church documents

1. *Centesimus Annus*, Encyclical of John Paul II. Vatican 1991, 58.

Book publications

1. ANTONOVICH, D.: *Funkcjonowanie sektora publicznego. Perspektywa brytyjska*, Toruń: 2004. **2.** NI-TECKI, S.: *System prawny pomocy społecznej w wybranych państwach ze szczególnym uwzględnieniem państw Unii Europejskiej*, In PAWLAS-CZYŻ, S. (ed.): *Praca socjalna wobec współczesnych problemów społecznych*, Toruń: 2008. p. 105 and following. **3.** MARYNOWICZ-HETKA, E.: *Pedagogika społeczna*, Warsaw: PWN Scientific Publisher, 2009. p. 357. **4.** FOREMAN, P.: *Globalization and new communitarianism*, In *Culture and Society*, No. 3. (2000). **5.** *Polityka społeczna – polityka socjalna (w poszukiwaniu definicji, związków, zależności)*, In *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanistyczno-ekonomicznej we Włocławku – Nauki Pedagogiczne*, 1998, vol. III, p. 35. **6.** SZMAGLIŃSKI, J.: *Teoria pracy socjalna a ideologia i polityka społeczna – przykład amerykański*, Warsaw: 1996. **7.** ZALUSKA, M.: *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim*, Katowice: 1998.

PRÍKLAD DOBREJ PRAXE PASTORÁCIE RODÍN: DUCHOVNÝ A SOCIÁLNY ASPEKT

EXAMPLE OF BEST PRACTICES ON PASTORAL CARE OF FAMILIES: THE SPIRITUAL AND SOCIAL ASPECT

Ladislav Bučko – Mária Bučková

Inštitút misijnej práce a tropického zdravotníctva sv. Jána Pavla II. Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, Bratislava, SK

Odoslané/Submitted: 10. 02. 2018

Prijaté/Accepted: 06. 04. 2018

Prvýkrát publikované /First published: 15. 04. 2018 © 1/2018 Acta Missiologica

Recenzenti/Reviews:

Doc. Róbert Lapko, Th.D.,PhD. Katolícka univerzita v Ružomberku Teologická fakulta v Košiciach, Košice, SK

Doc. ThDr. Dušan Argaláš, PhD. Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského, Bratislava, SK

Abstrakt

Článok je príspevkom do diskusie o problematike pastoračnej práci s rodinami. Príspevok vychádza zo situácie súčasného ohrozenia rodiny a zameriava sa na pastoračiu rodín v rímsko-katolíckom prostredí. Je inšpirovaný cirkevným spoločenstvom, ktoré môže prostredníctvom pastoračných a evanjelizačných prístupov orientovaných na pozdvihnutie rodiny – jej sociálnej i duchovnej dimenzie – poslúžiť ako príklad dobrej praxe aj pre iné strediská podobného charakteru. Základ príspevku tvorí pilotný výskumný projekt týkajúci sa evanjelizácie rodín realizovaný na území Slovenska v urbanistickom prostredí. Výsledky výskumu prinášajú niekoľko kľúčových aspektov súvisiacich s pastoračnými a evanjelizačnými prístupmi, ktoré majú zároveň aj misijný charakter a je možné ich aplikovať v praxi. Tento projekt zároveň otvára priestor pre diskusiu zameranú na pastoračiu a evanjelizáciu rodín prostredníctvom kresťanských spoločenstiev, ktoré svoje aktivity chcú rozšíriť na celostné sprevádzanie a podporu rodín.

Kľúčové slová: Manželstvo. Rodina. Evanjelizácia. Prevencia. Sociálna patológia.

Abstract

This article represents a contribution to the discussion on the issue of pastoral care of families. The contribution is based on the situation of the current threat to the family and focuses on pastoral care of families in the Roman Catholic environment. It is inspired by the Catholic community, which, through pastoral and evangelization approaches aimed at promotion the family in social and spiritual dimensions can serve as an example of best practices for other similar centers. The basis of the contribution is a pilot research project

on the evangelization of families realized in the urban environment in Slovakia. The research results present several key aspects related to pastoral and evangelization approaches, which are also missionary in nature and can be applied in practice. This project also opens up space for discussion on pastoral care and evangelization of families through Christian communities that want to extend their activities to the holistic accompaniment and support of families.

Keywords: Marriage. Family. Evangelization. Prevention. Social pathology.

Úvod

Za neotrasiteľným tvrdením, že rodina je základom ľudskej spoločnosti, súčasná doba sa už zdráha stáť a rodina sa ocitá v niektorých situáciách osamotená, nepodporovaná a zraniteľná. Krízu rodiny prežívame už niekoľko desaťročí a dotýka sa mnohých štátov globálneho sveta. Súčasná rodina potrebuje obnovu, pozdvihnutie, uzdravenie. Dôležitú úlohu v tomto zohráva Cirkev, ktorá vždy stála na strane života, a teda aj rodiny, ktorá by mala byť liahňou života. Ján Pavol II. zdôrazňuje myšlienku, že manželská láska je osobitnou účasťou na tajomstve života a lásky samého Boha a preto Cirkev dostala zvláštne poslanie strážiť dôstojnosť manželstva, chrániť rodinu a podporovať zodpovednú úlohu odovzdávania ľudskeho života.¹⁰⁹

Človek je celostná bytosť s fyzickou, psychickou, sociálnou a duchovnou dimenziou. Ako je človek plným človekom s prežívaním všetkých dimenzií, aj rodina je plnou rodinou s prežívaním všetkých dimenzií jej členov. Rovnako ako je človek šťastný v symbióze a harmónii svojich dimenzií, tak aj rodina v symbióze a harmónii dimenzií jej členov je pevná a stabilná. Hoci sa jednotlivé dimenzie človeka nedajú od seba oddeľovať, pretože sú navzájom prepojené a tvoria integrálnu súčasť ľudskej bytosti, v tomto článku sa zameriame na dve dimenzie, ktoré vyplývajú z nášho výskumného zámeru: duchovnej a sociálnej.

Prostriedkom na oživenie duchovnej a sociálnej dimenzie ľudí, teda aj rodín, je evanjelizácia.¹¹⁰ Nakoľko v súčasnosti už väčšina ľudstva žije v mestách,¹¹¹ rozhodli sme sa skúmať problematiku evanjelizácie rodín v urbanistickom prostredí. Najväčším urbanistickým komplexom na Slovensku je sídlisko Petržalka, kde sme uskutočnili pilotný výskumný projekt o evanjelizácii rodín v pastoračnom stredisku na Mamateyovej ulici. Výskum sme uskutočnili kvalitatívnou výskumnou stratégiou. Výsledkom výskumu sú faktory evanjelizácie rodín v danom saleziánskom stredisku. Výskum odkryl tiež hypotézu, že zakotvenie evanjeliových hodnôt v rodinách výrazne prispieva okrem duchovného aj k sociálnemu pozdvihnutiu rodiny. V spoločenských rodín vzrastá sociálny kapitál jej členov, čo má za následok možnosť vytvorenia nových sietí s potenciálom primárnej i sekundárnej prevencie sociálno-patologických javov. Cieľom článku je na základe výsledkov realizovaného výskumného projektu predložiť niekoľko kľúčových aspektov súvisiacich s pastoračnými a evanjelizačnými prístupmi, ktoré majú zároveň aj misijný charakter a je možné ich aplikovať v praxi, v rámci pastoračnej starostlivosti Katolíckej cirkvi.

109 *Familiaris consortio*, 29.

110 MORAN, S.: *The social dimension of evangelization*, art 1 – 3, [online]. [cit. 04. február 2018].
<http://sites.nd.edu/thecc/2013/12/06/the-social-dimension-of-evangelization-part-1/>
<http://sites.nd.edu/thecc/2013/12/13/the-social-dimension-of-evangelization-part-3/>

111 *The World's Cities in 2016*, [online]. [cit. 04. február 2018]. Dostupné na: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/urbanization/the_world_cities_in_2016_data_booklet.pdf

Východisko: Rodina v ohrození a jej misijná úloha

Rodina je prirodzené spoločenstvo, ktorým je ľudská osoba najviac ovplyvňovaná. S rodinou úzko súvisí otázka manželstva. Manželstvo je dohoda, ktorá existovala vo všetkých kultúrach a náboženstvách od počiatku ľudstva. V kresťanstve dostáva manželstvo sviatosťný charakter. Manželstvo má transcendentnú podstatu a tým je odlišné od akéhokoľvek iného druhu medziľudského, občianskeho, sociálneho alebo antropologického vzťahu.¹¹² Ako ukazuje Emily Badger, manželstvo je významným faktorom pre stabilnú rodinu a formáciu detí.¹¹³

Mnoho mladých ľudí v súčasnosti preferuje voľné partnerské spolužitie pred sviatosťným manželstvom, pretože v nich vyvoláva veľké obavy spojenie „navždy verní“. Milovať znamená mať účasť na Božom živote. Manželia sa nemusia snažiť dosiahnuť skutočnú lásku len vlastnými silami, pretože oni sami boli najskôr milovaní Bohom. Keď manželia čerpajú z tohto prameňa lásky, sľub vernosti, ktorý si dávajú, nemusia zakladať len na vlastnej sile a schopnosti, ale na väčšej láske, ktorá ich objíma.¹¹⁴ K tomu je potrebná viera a v nej vykročenie do neznáma.

Skutočnosť, že rodina by mala byť sprítomňovaná Božej lásky, ktorá je misijná, lebo sa dáva, svedčí o potenciálnom prepojení medzi rodinou a evanjelizáciou. Benedikt XVI. adresoval účastníkom plenárneho zasadnutia Pápežskej rady pre rodinu posolstvo, že nová evanjelizácia je neoddeliteľná od kresťanskej rodiny. Rodina je cestou Cirkvi, pretože je „ľudským priestorom“ pre stretnutie s Kristom. Manželia nielenže dostávajú Kristovu lásku a stávajú sa spaseným spoločenstvom, ale sú zároveň povolaní aj komunikovať a odovzdávať Kristovu lásku ostatným, a tak sa stávajú aj spásnym spoločenstvom. Rodina, založená na sviatosťnom manželstve, je osobitným uskutočnením Cirkvi, ktorá je spasená a prinášajúca spásu, evanjelizovaná i evanjelizujúca. Podľa tohto dokumentu je kresťanská rodina v prežívaní lásky a službe druhým darom a odzrkadľuje krásu Svätej Trojice.¹¹⁵

Pápež František v exhortácii *Evangelii gaudium* rozdeľuje evanjelizáciu do troch oblastí: pastorácia veriacich s intenzívnou a úprimnou vierou, ktorí pravidelne navštevujú spoločenstvo Cirkvi; evanjelizácia pokrstených, ktorí neprejavujú patričnosť k Cirkvi a nepociťujú hĺbku viery; evanjelizácia ľudí, ktorí nepoznajú Krista, alebo ho odmietajú.¹¹⁶ Do zorného uhla tejto práce patria všetky tri oblasti novej evanjelizácie, o ktorých píše František. Saleziánske stredisko v Petržalke slúži jednak pre riadnu pastoráciu veriacich rodín z okolia, ktorí sa pravidelne zúčastňujú bohoslužieb a iných pastoračných aktivít ponúkaných strediskom. Do druhej skupiny by sme mohli zaradiť rodiny, ktorých rodičia síce nepraktizujú vieru, ale ich deti navštevujú voľnočasové aktivity strediska, ktoré sú spojené s určitým typom evanjelizácie. Do tretej skupiny by sme mohli zaradiť rodiny, ktoré sa sporadicky zúčastňujú verejných podujatí ponúkané strediskom pre široké okolie.

112 VIVALDELLIOVCI, E. – G.: *ABC manželstva*, Bratislava: Lúč, 2013.

113 BADGER, E.: *Children with married parents are better off – but marriage isn't the reason why*, [online]. [cit. 04. február 2018]. https://www.washingtonpost.com/news/woonk/wp/2014/09/08/children-with-married-parents-are-better-off-but-marriage-isnt-the-reason-why/?utm_term=.e251c1d3e6a9

114 ANDERSON, C. – GRANADOS, J.: *Povolání milovat*, s. 61; 175 – 176.

115 *Príhovor pápeža Benedikta XVI. na plenárnom zasadnutí Pápežskej rady pre rodinu v roku 2011*, [online]. [cit. 04. február 2018]. Dostupné na: <http://www.osservatoreromano.va/en/news/new-evangelization-inseparable-from-family>

116 *Evangelii gaudium*, 14.

Účastníci moskovského demografického summitu *Rodina a budúcnosť ľudstva* poukázali na znepokojujúce fakty ohrozujúce inštitúciu rodiny, medzi ktoré patrí najmä deštrukcia rodiny – manželských a rodičovských úloh založených na tradičných rodinných hodnotách, narušenie reprodukčnej funkcie rodiny, epidémia sexuálne prenosných chorôb, ktorá je zapríčinená zneužívaním antikoncepcného myslenia a deštruktívnymi predmanželskými a mimo-manželskými sexuálnymi vzormi, rozšírenie rozvodovosti, vzrástajúce sa spoločné bývanie bez manželstva, vzrastajúci počet rodín s jedným rodičom, vlna sociálnych deviácií (potraty, homosexualita, pedofília, drogová závislosť, prostitúcia, pornografia, odmietanie manželstva a rodenia detí), narušenie socializácie mladých ľudí a odcudzenie jednotlivých generácií v rámci jednej rodiny, atď. Na sumite zaznela tiež apelácia na ukončenie zasahovania do súkromného života rodiny pod zámkou takzvaného „plánovaného rodičovstva“, „ochrany práv dieťaťa“ a „rovnosti pohlaví“. Politika kontroly pôrodnosti bola označená za ohrozujúcu ľudstvo a prostriedok diskriminácie rodín.¹¹⁷

Aká je súčasná situácia na Slovensku? Podľa Karola Pastora po zmene spoločensko-politických pomerov v deväťdesiatych rokoch 20. storočia prebehla v slovenskej spoločnosti druhá demografická revolúcia, ktorá je charakterizovaná zmenami fertillného správania (pôrodnosť a plodnosť, užívanie antikoncepcie, potratovosť), zmenami mari-tálneho správania (sobášnosť, rozvodovosť, kohabitácie, deti narodené mimo manželstva), hodnotovými a ideovými zmenami (postmoderna, individualizmus, sekularizácia, extrémny feminizmus, tzv. „nové ľudské práva“).¹¹⁸ Akceptovaním rozšírenej sexuálnej aktivity mladistvých verejnou mienkou vznikol efekt „nepotrebnosti“ verejne deklarová-ného manželského zväzku formou sobáša a masívne narástol počet detí narodených mimo manželstva.¹¹⁹ Mladí ľudia začínajú spolu žiť bez potrebného stupňa zrelosti, hmotného i sociálneho zabezpečenia, ale tiež bez duchovnej podpory. Na založenie rodiny vplýva i profesijná príprava, ktorá sa posúva do vyšších vekových skupín a následné budovanie si kariéry. Dosiahnutie veku dospelosti v súčasnosti nie je kritériom zrelosti, či je človek schopný založiť si rodinu, ako to bolo v minulosti.

Pilotný výskumný projekt

Výskumný projekt o evanjelizácii rodín bol situovaný do najväčšieho urbanistického komplexu na území Slovenska, akým je mestská časť Petržalka v Bratislave. Petržalka je 130-tisícové sídlisko obývané prevažne mladými rodinami, ktoré tu našli finančne výhodnejšie ubytovanie. Societa rodín pozostáva najmä zo strednej až nižšej strednej vrstvy. Sídlisko začalo vznikať koncom sedemdesiatych rokov 20. storočia vo vrcholnom období komunistickej vlády. V tomto období slúžilo skôr ako nocľaháreň mladej pracujúcej vrstvy pre hlavné mesto Slovenska, no v súčasnosti je kultivovaným sídliskom s dobre vybudovanou infraštruktúrou.

V rámci komplexu sídliska sme pre účely výskumného projektu vybrali saleziánske pastoračné stredisko. Po politicko-spoločenských zmenách ho vybudovali na Mama-teyovej ulici v Bratislave v polovici 90-tych rokov Saleziáni don Bosca¹²⁰, čo je rehoľné spoločenstvo kňazov a bratov, ktorí sa venujú predovšetkým výchove mládeže. Pozití-

117 Deklarácia Moskovského demografického summitu.

118 PASTOR, K.: *Inštitúcia manželstva v dnešnej spoločnosti*, s. 25.

119 MATULNÍK, J.: *Čo je rodina a prečo je dnes potrebné venovať rodine na Slovensku mimoriadnu pozornosť?* s. 17.

120 Saleziánska kronika. Prvý zväzok.

vom tohto strediska je rozšírenie evanjelizácie zameranej na deti a mládež do rodinnej roviny. V súčasnosti v ňom môžeme vidieť široké pole pôsobenia bratov saleziánov, sestier saleziánok (FMA), animátorov, rodičov a dobrovoľníkov, ktorí sa podieľajú na evanjelizácii rodín, a to cez malé spoločenstvá, kurzy, obnovy, prednášky, krúžky, duchovné vedenie, sústredenia a tábory. Autentickosť evanjelizácie v saleziánskom stredisku môžeme stručne charakterizovať týmito slovami: dôležitosť spoločenstva, svedectvo, výchovné prostredie, duchovná formácia. Tieto evanjelizačné snaženia majú svoje limity v ľudských zdrojoch, materiálnom a priestorovom zabezpečení, uzavretosti, vytrvalosti i efektívnosti, a vyžadujú si pripravenosť pre flexibilitu, otvorenosť, tvorivosť a vanutie Ducha Svätého.

Zámerom realizovaného výskumného projektu bolo preskúmať nasledovné aspekty: čo môže rodinám ponúknuť zmienené pastoračné stredisko; čo oslovuje rodiny v rámci pastoračných a evanjelizačných prístupov strediska; akým spôsobom ovplyvňuje rodiny súčasná pastorácia a evanjelizácia strediska; získať informácie o potrebách a očakávaníach rodín v rámci zmienených prístupov v stredisku; aký posun v tejto oblasti do súčasnosti stredisko zaznamenalo.

Pre účely výskumného projektu bola aplikovaná kvalitatívna metodológia. Nástrojom na zber dát boli polo-štruktúrované rozhovory následne spracované analytickou metódou otvorených kariet s kategorizáciou kódov. Výskumný súbor tvorilo sedemnást' zástupcov rodín. Výsledky výskumu poukázali na nasledujúce skutočnosti relevantné pre pastoračné a evanjelizačné prístupy, ktoré je možné aplikovať pri práci s rodinami v ich sociálnom a duchovnom pozdvihnutí:

- pôsobenie synergického efektu, ktorý sa vytvára v súčinnosti saleziánskeho spoločenstva a laických aktivistov z rodín zo sídliska – je v pozadí mnohých z ďalších uvedených aspektov evanjelizácie rodín;
- zakotvenie evanjeliových hodnôt v rodinách výrazne prispieva nielen k duchovnému, ale aj k sociálnemu pozdvihnutiu rodiny;
- efektívnosť preventívneho výchovného systému vzhľadom na rodiny – berie ohľad na celistvosť človeka, snaží sa o duchovnú, etickú i sociálnu formáciu mladého človeka, čo sú relevantné faktory v prevencii sociálno-patologických javov;
- možnosť vytvorenia nových sietí s potenciálom primárnej i sekundárnej prevencie sociálno-patologických javov vďaka stúpajúcej tendencii sociálneho kapitálu v spoločenstvách rodín;
- vytváranie veľkého priestoru pre rodiny prostredníctvom pravidelných a príležitostných evanjelizačných aktivít strediska ako aj jeho sociálno-podporných a preventívnych činností. Pravidelné aktivity zahŕňajú predovšetkým: slúženie liturgie a sviatostí, duchovné obnovy pre mládež a rodiny spojené s duchovným sprevádzaním a poradenstvom, stretávanie sa malých spoločenstiev detí, mládeže a rodín pod vedením vyškolených animátorov, kňazov alebo rehoľných sestier. K sociálno-preventívnym činnostiam strediska môžeme zaradiť oratórium pre deti a mládež, tábory pre rôzne vekové kategórie, poskytovanie sociálneho poradenstva, materiálu pomoc a svojpomoc;
- vznik viacgeneračného spoločenstva rodín – v rámci neho sa otvára priestor na vzájomné obohacovanie sa rodín a výmenu skúseností v odovzdávaní a prežívaní evanjelia. Toto spoločenstvo je prirodzeným prostredím aj pre výchovu

k manželskému povolaniu. Mladí ľudia majú vďaka tomuto aspektu možnosť vzájomného stretania sa a spoznávania pri rôznych aktivitách a službách iným. Majú taktiež možnosť pripraviť sa na sviatosť manželstva v procese sprevádzania a pomocou poradenstva;

- evanjelizačný činiteľ rodiny – každá rodina je evanjelizujúcim činiteľom, a to svojím jedinečným prínosom. Najjednoduchšou formou evanjelizácie je samotná prítomnosť rodiny v spoločenstve rodín a jej svedectvo. Rodina v rámci pastoračného strediska prijíma i odovzdáva skúsenosť viery dovnútra i navonok;
- angažovanosť rodín – ide o angažovanosť v službe pre iných a v spolupráci. Mladí manželia napríklad vedú malé spoločenstvá mladých (tzv. stretká), ktorých zámerom je hľadanie povolania, príprava na manželstvo, vydávanie svedectva o živote v rodine; významným činiteľom je aj sociálna služba núdzným alebo sociálne vylúčeným jedincom alebo rodinám s možnosťou sociálnej inklúzie rodín;
- malé spoločenstvá detí a mládeže – stredisko ponúka zdravé prostredie malých rovesníckych skupín, kde sa uskutočňuje sociálna i duchovná formácia detí a mládeže, čo je významným faktorom evanjelizácie samotných rodín. V týchto spoločenstvách sa vytvárajú priateľstvá a mladí ľudia sú v nich vedení k evanjeliovým hodnotám. Stredisko takto poskytuje bezpečné prostredie deťom a mládeži z okolia i zo vzdialenejších mestských častí vzhľadom na gravitačný efekt rovesníckych skupín a snaží sa utvárať atraktívne prostredie pre dnešnú mládež na zmysluplné trávenie voľného času.
- aktivity a akcie strediska sú podľa participantov zúčastnených v nami realizovanom výskumnom projekte prínosom pre rodiny navštevujúce stredisko. Spájajú totiž celé generácie a vytvárajú živnú pôdu pre rast vzťahov v rodinách i mimo nich. Pomáhajú utvárať siete a podieľajú sa na vzraste sociálneho kapitálu rodín s potenciálom sociálnej inklúzie;
- orientácia strediska na duchovnú službu, sprevádzanie rodín a sociálne i duchovné poradenstvo – duchovnú službu vykonávajú v stredisku saleziánski kňazi, k službe sprevádzania rodín a uvedených typov poradenstva sú prizývaní vyšskolení rehoľní bratia či sestry, alebo laickí odborníci vyšskolení v daných oblastiach;

Veľkým pozitívom, ktoré vyplynulo na základe realizovaného výskumu, je posun saleziánskej evanjelizácie úzko zameranej na výchovu detí a mládeže do roviny širšej, zameranej na podporu celej rodiny. Túto skutočnosť taktiež potvrdzujú uvedené činitele evanjelizácie rodín. Výsledky výskumu nemožno zovšeobecňovať pretože sa týkajú spádového priestoru saleziánskeho strediska, čo zároveň predstavuje najzávažnejší limit realizovaného výskumu. Otvárajú však priestor pre dôležitú diskusiu zameranú na evanjelizáciu rodín aj prostredníctvom kresťanských spoločenstiev, ktoré svoje aktivity zameriavajú alebo v súčasnosti majú záujem rozšíriť na *celostné sprevádzanie a podporu rodín*. Toto celostné sprevádzanie zahŕňa vážne zaoberanie sa rôznorodými problémami, krízami sociálneho a aj duchovného charakteru, ktoré rodiny v súčasnosti ohrozujú a sú nútené im čeliť. Hľadanie odpovedí a riešení zmienených problémov či kríz môžu kresťanské spoločenstvá nachádzať napríklad aj v podobe nového špecifického poradenstva orientovaného na sprevádzanie rodín a novovytváraných aktivít zameraných na podporu a sociálno-duchovné pozdvihnutie rodín. Prostredníctvom takéhoto zamerania budú mať

kresťanské spoločenstvá možnosť aktívnej participácie nielen na misijnom charaktere evanjelizácie rodín, ale aj na poskytovaní pomoci a podpory pri sociálnej inklúzii rodín a taktiež pri hľadanií riešení náročných životných situácií, v ktorých sa nachádzajú.

Záver

Realizovaný výskum odhalil základné činitele evanjelizácie rodín v saleziánskom stre-disku v Petržalke so zameraním na jej hodnotový, duchovný a sociálny aspekt. Poukázal na efektivitu preventívneho výchovného systému a na význam spoločenstva rodín s potenciálom jeho sociálnej inklúzie. Výsledky výskumu poukazujú na synergický efekt saleziánskej rodiny a laických aktivistov z rodín zo sídliska. Na základe zistených výsledkov môžeme konštatovať, že saleziánske spoločenstvo môže prostredníctvom aplikácie svojich pastoračných a evanjelizačných prístupov orientovaných na pozdvihnutie rodiny – jej sociálnej i duchovnej dimenzie – poslúžiť ako príklad dobrej praxe (model) aj pre iné strediská podobného charakteru. Výsledky skúmania môžu byť podnetom a inšpiráciou pre všetkých zainteresovaných v oblasti celostného sprevádzania a podpory rodín.

Prof. PhDr. Ing. Ladislav Bučko, PhD. pôsobí ako dekan Inštitútu misijnej práce a tropického zdravotníctva Jána Pavla II. a vedúci Katedry misiológie na VŠZSP sv. Alžbety v Bratislave. Je absolventom kybernetických štúdií na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave a teologických štúdií na Trnavskej univerzite. Je jedným zo zakladateľov misiológie na Slovensku po roku 1989 – autor publikácie *Na ceste k oslobodeniu. Základy misiológie*, (Nitra: Spoločnosť Božieho slova, 2003). Prednáša misiológiu taktiež na Trnavskej univerzite, univerzite Palackého v Olomouci, Husovom inštitúte teologických štúdií v Prahe a Katolíckej univerzite východnej Afriky v Keni. Venuje sa skúmaniu misijných modelov v rozvojových krajinách. Misijne pôsobil v Rusku, Jakutsku, Uzbekistane, Kazachstane, Kambodži a Keni.

Kontakt na autora: e-mail: misia@vssvalzbety.sk

Mgr. Mária Bučková je absolventkou teologických a pedagogických štúdií na Univerzite Komenského v Bratislave, misiologických a sociálnych štúdií na VŠZSP sv. Alžbety v Bratislave. V súčasnosti pôsobí ako externý doktorand na Katedre misiológie Inštitútu misijnej práce a tropického zdravotníctva sv. Jána Pavla II., VŠZSP sv. Alžbety v Bratislave. Výskum svojej dizertačnej práce zameriava na analýzu evanjelizácie rodín a detí z málo podnetného rodinného prostredia. Vede miniškôlku pre deti v saleziánskom misijnom stredisku v Bratislave – Petržalke. Ako misijná dobrovoľníčka pôsobila v Arménsku v spolupráci s Misionárkami lásky (sestry Matky Terezy).

Kontakt na autora: e-mail: buckovinka@gmail.com

Použitá literatúra

Cirkevné dokumenty

1. *Evangelii gaudium*, Apoštolská exhortácia pápeža Františka. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2014.
2. *Familiaris consortio*, Apoštolská exhortácia Jána Pavla II. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 1993.

Knižné publikácie

1. ANDERSON, C. – GRANADOS, J.: *Povolani milovať*, Bratislava: Redemptoristi, 2014.
2. BADGER, E.: *Children with married parents are better off – but marriage isn't the reason why*, [online]. [cit. 04. február 2018]. Dostupné na: https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2014/09/08/children-with-married-parents-are-better-off-but-marriage-isnt-the-reason-why/?utm_term=.e251c1d3e6a9
3. *Deklarácia Moskovského demografického summitu*, In *Quo vadis, slovenská rodina*, Bratislava: Úsmev ako dar, 2011.
4. MATULNÍK, J.: *Čo je rodina a prečo je dnes potrebné venovať rodine na Slovensku mimoriadnu pozornosť?* In *Quo vadis, slovenská rodina*, Bratislava: Úsmev ako dar, 2011.
5. MORAN, S.: *The social dimension of evangelization*, art 1 – 3, [online]. [cit. 04. február 2018]. <http://sites.nd.edu/thecc/2013/12/06/the-social-dimension-of-evangelization-part-1/http://sites.nd.edu/thecc/2013/12/13/the-social-dimension-of-evangelization-part-3/>
6. PASTOR, K.: *Inštitúcia manželstva v dnešnej spoločnosti*, In *Quo vadis, slovenská rodina*, Bratislava: Úsmev ako dar, 2011.
7. *Príhovor pápeža Benedikta XVI. na plenárnom zasadnutí Pápežskej rady pre rodinu v roku 2011*, [online]. [cit. 04. február 2018]. Dostupné na: <http://www.osservatoreromano.va/en/news/new-evangelization-inseparable-from-family>
8. *Saleziánska kronika*. Prvý zväzok. Mamteyova ulica č. 4, Bratislava. Záznamy od roku 1994.
9. *The World's Cities in 2016*, [online]. [cit. 04. február 2018]. Dostupné na: http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/urbanization/the_world_cities_in_2016_data_booklet.pdf
10. VIVALDELLIOVCI, E. – G.: *ABC manželstva*, Bratislava: Lúč, 2013.

CONSOLATA HOSPITAL IKONDA'S PROJECT ON INFECTIOUS DISEASES CONTROL: UNIVERSITÀ CATTOLICA AND CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA IN A SUPPORT OF A TANZANIAN HOSPITAL

PROJEKT NEMOCNICE CONSOLATA HOSPITAL IKONDA V OBLASTI KONTROLY INFEKČNÝCH CHORÔB: UNIVERSITÀ CATTOLICA A CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA NA PODPORU TANZÁNSKEJ NEMOCNICE

Laura Elisabetta Bossini – Silvia Malacarne – Roberto Cauda
Centre for International Solidarity, Università Cattolica del Sacro Cuore, Milan, IT

Odoslané/Submitted: 02. 02. 2018

Prijaté/Accepted: 20. 03. 2018

Prvýkrát publikované/First published: 15. 04. 2018 © 1/2018 Acta Missiologica

Recenzenti/Reviews:

Prof. Andrea Shahum, MD, PhD. University of North Carolina at Chapel Hill School, Department of Medicine, US

Prof. MUDr. Anna Lesňáková, PhD. Katolícka univerzita v Ružomberku, Fakulta zdravotníctva, Ružomberok, SK

Abstract

This paper presents and describes the project promoted by Università Cattolica del Sacro Cuore and Consolata Hospital Ikonda, which has been financed by the Committee for Charitable Interventions in favour of the global South of Conferenza Episcopale Italiana. The project, started in June 2015 and ended in March 2017, was focused on the prevention and reduction of nosocomial infections, its mortality rate and the promotion of a correct treatment of patients affected by tuberculosis. These objectives have been pursued through two different instruments: training of the local staff provided by Italian volunteers physicians and new machineries acquired for the microbiology laboratory. Both levels of intervention improved the local staff's awareness on the importance of prevention and competences in diagnosing infections.

Keywords: Infectious diseases. Infections control. Cooperation. Education. Hand washing.

Abstrakt

Táto práca predstavuje a opisuje projekt podporovaný univerzitou Università Cattolica del Sacro Cuore a nemocnicou Consolata Hospital Ikonda, ktorý bol financovaný Výborom Conferenza Episcopale Italiana pre charitatívne činnosti v prospech globálneho Juhu. Projekt bol spustený v júni 2015 a ukončený v marci 2017 a zameriaval sa na prevenciu a zníženie nemocničných nákaz a súvisiacej úmrtnosti a na podporu správnej liečby pacientov trpiacich tuberkulózou. Pri dosahovaní týchto cieľov boli použité dva nástroje: ško-

lenie lokálneho personálu poskytované talianskymi dobrovoľnými lekármi a nové prístroje získané pre mikrobiologické laboratórium. Obe úrovne zásahu zlepšili povedomie lokálnych zamestnancov o dôležitosti prevencie a kompetencie pri diagnostike infekcií.

Kľúčové slová: Infekčné choroby. Kontrola infekcií. Spolupráca. Vzdelanie. Umývanie rúk.

Description of a medical intervention in the Tanzanian hospital

Due to its specific nature (i.e. a description of a medical intervention in a Tanzanian hospital), the present paper rejects the standard procedure of a scholarly article (introduction, methodology, conclusion) for the sake of a descriptive approach.

Although Tanzania is the largest country in East Africa, occupying an area of about 945 thousand km², there are not many universities with Medicine and Surgery departments on its territory and those present are poorly distributed: Muhimbili University of Health and Allied Sciences in Dar es Salaam (a State university with a good selection of specialist schools); Hubert Kairuki Memorial University and International Medical and Technological University, both private and located in Dar es Saalam; Catholic University of Health and Allied Sciences in Mwaza and Kilimanjaro Christian Medical University College in Mosci.

The healthcare system in Tanzania is based on the classic set-up applicable to most African countries and following the statement of Alma Ata in 1978 has adopted the so-called *Primary Health Care*² approach: a public health system which focuses on satisfying the health requirements of the overall population, taking into consideration the factors which negatively or positively influence the aforementioned. The health areas in question are maternal and infant health, vaccinations against the primary infectious diseases, diagnosis and the treatment of the most common illnesses and surgery emergency services, traumatology, supply of „clean“ water and, more generally, health education and healthcare promotion.¹²¹

The area of Ukinga, in the district of Makete where the Ikonda Hospital is located, is very poor and the territory does not have many hospitals owing to the steep mountains and narrows roads which are dangerous during the rainy season. For this very reason, for decades now, men have emigrated for seasonal work in the tea, rice, agave plantations, a phenomenon which has contributed to the weakening of the family unit and the drastic spread of HIV/AIDS. In the district of Makete, a product of this epidemic, a census of 14,000 orphans was completed, who live alone, with grandparents or other family members. A further issue oversees the significant differences between the city and rural areas, which would necessitate different interventions. By way of example, where the regional average for deaths amongst children under 5 year of age is 165 per thousand, it is 230 per thousand in the villages; the percentage is much lower within the city.¹²²

.....
121 *World Health Organization, The Health System*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: http://www.who.int/profiles_information/index.php/Tanzania:The_Health_System; BOEX. J. – FULLER, L. – MALIK, A.: *Decentralized Local Health Services in Tanzania. Are Health Resources Reaching Primary Health Facilities, or Are They Getting Stuck at the District Level?*, Washington, DC: Urban Institute, April 2015.

122 *Tanzania*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <http://it.peacereporter.net/mappamondo/paese/134>

The city offers multiple services, expatriate personnel, greater access and availability of medicines and, on average, greater economic activity (therefore more possibility of treatment); malnutrition makes the situation worse, which is more common in rural areas and the *humus* of multiple illnesses.

Life expectancy at birth is 44%, and the average life expectancy is 47 years (compared to 52 in 1990). The reason for the recent fall in life expectancy is due to the spread of the HIV/AIDS virus, which particularly affects the population in the age range of 15 and 59 years; 8.8% are affected by HIV and AIDS. The child death rate is high, in line with the average in other countries of Sub-Saharan Africa. The increasing spread of the HIV/AIDS virus has significantly contributed to the increase in the request for healthcare assistance fairly available to the public.¹²³ Epidemiology data for Tanzania has identified 10 main causes of death:

Figure 1 – Main causes of death in Tanzania

HIV	17%
Lower Respiratory Infections	11%
Malaria	7%
Diarrheal Diseases	6%
Tuberculosis	5%
Cancer	5%
Ischemic Heart Disease	3%
Stroke	3%
STDs	3%
Sepsis	2%

Source: Centers for Disease Control and Prevention (CDC), 2013¹²⁴

We can deduce the following situation with regards the project overseeing the implementation of strategies to manage nosocomial diseases and tuberculosis. From recent scientific findings, we have discovered that within hospitals in Tanzania, the level of multi-resistant bacteria is increasing: a 2010 study demonstrated that two-thirds of isolation areas featured coagulase-negative staphylococci, amongst which a high level of resistance to the best and less costly antibiotics. Regular and standardised screening of ESBL produced by bacteria and methicillin-resistance of blood cultures should be provided to check the spread of multiple-resistant strains.¹²⁵ A study completed by the Bugando Medical Center also demonstrated a high predominance of ESBL and MRSA isolations with

123 *Infectious Diseases of Tanzania*, GIDEON e-book, 2018 edition.

124 For detail information please see: *Centers for disease Control and Prevention, Global Health – Tanzania*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <https://www.cdc.gov/globalhealth/countries/tanzania/>

125 MOYO, S. – ABOUD, S. – KASUBI, M. – MASELLE, SY: *Bacteria isolated from bloodstream infections at a tertiary hospital in Dar es Salaam, Tanzania. Antimicrobial resistance of isolates*, In *SAMJ*, 100, 12 (December 2010), pp. 835 – 838.

surgical wounds; however, the authors of the study recommended a programme to manage infections and the use of antibiotics in this hospital environment in order to reduce the spread of multi-resistant organisms.¹²⁶ The tertiary hospital of Mwanza in Tanzania recorded a high level of ESBL producing bacteria within the context of gram-negative bacteria. The same study authors suggest the diffusion of cautious prescription policies governing antibiotics and infection management programmes in developing countries, in order to improve routine diagnosis of resistant strains.¹²⁷ Finally a recent interview identifies limited economic resources as the reason for the prevalence of nosocomial infections, the rate of which is about double the average across Europe (15.5 per 100 patients when compared to 7.1 per 100 patients).¹²⁸

In the present day, tuberculosis along with AIDS and malaria, is one of the main pathological elements present in Tanzania as can be seen with the high morbidity and mortality rate. In actual fact, tuberculosis features amongst one of the 10 main causes of overall morbidity and mortality causing approximately 26% of preventable deaths. Tuberculosis is the third cause of mortality in adults after HIV and malaria (AMMP, 2003). In Tanzania over 63,000 new cases of tuberculosis are identified every year and this number is primarily associated with the HIV epidemic. Additional factors such as the growth of the urban population have contributed to this increase.¹²⁹

In Tanzania, just like other areas with a widespread tuberculosis epidemic, one of the most significant aspects involves the ability to identify and therefore increasingly treat subjects affected by tuberculosis. Moreover, the theme selected by the OMS for TB day 2012 was "Reach 3 millions", hence, identify and treat the three out of nine million individuals infected worldwide and which are not usually identified, do not receive any effective treatment and consequently, represent a source of infection for their family members and those with whom they come into contact.

Treatment is complex as it requires the administration of various medicines for multiple months. The inadequate compliance of the patient during this time period leads to the emergence of strains resistant to treatment (MDR). DOTS (Directly Observed Therapy Short-course) is the treatment strategy recommended by the World Health Organisation, an approach which requires patients to take medication under the direct daily management of medical personnel. Medication to treat tuberculosis is widely available within

126 MOREMI, N. – MUSHI, M. F. – FIDELIS, M. – CHALYA, P. – MIRAMBO, M. – MSHANA, S. E.: *Predominance of multi-resistant gram-negative bacteria colonizing chronic lower limb ulcers (CLLUs) at Bugando Medical Center*, In *BMC Res Notes*, 7(1):211, (2014).

127 MSHANA, S. E. – KAMUGISHA, E. – MIRAMBO, M. – CHAKRABORTY, T. – LYAMUYA, E. F.: *Prevalence of multiresistant gram-negative organisms in a tertiary hospital in Mwanza, Tanzania*, In *BMC Res Notes*, Mar 26;2:49, (2009).

128 PIDDOCK, L. JV: *Antibiotic Action: helping deliver action plans and strategies*, In *The Lancet Infectious Diseases*, Volume 13, No. 12, (December 2013), pp. 1009 –1011.

129 *Infectious Diseases of Tanzania*, GIDEON e-book, 2018 edition; *Centers for disease Control and Prevention, Global Health – Tanzania*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <https://www.cdc.gov/global-health/countries/tanzania/>

Tanzanian health establishments and is generally cheap and distributed by the State, it becomes crucial to provide early diagnosis in order to provide patients with tuberculosis with an effective treatment strategy.¹³⁰

The Consolata Ikonda Hospital is a catholic, private, charitable institution, founded in 1963 by the Consolata Missionary Fathers. The hospital is located in the district of Makete, along the Njombe-Makete road and represents one of the three buildings with Bulongwa Lutheran Hospital (50 km) and the state hospital of Makete (30 km). The hospital's objective is to provide basic healthcare assistance to the area's population and promote access to care for those who require it with a specific focus on children, women, specifically pregnant women, and those suffering with chronic illnesses. The hospital has been registered under the Department of Health (reg.no.115002) since 1997, is recognised by the NHIF (National Health Insurance Fund) and is a member of CSSC (Christian Social Services Commission). It opened in 1963 providing 60 bed spaces, presently the Consolata Hospital has 322 and every day, helps, on average, 250-300 patients who come from all districts and regions within Tanzania. The presence of the hospital has resulted in significant changes, promoting the development of the local economy with more transportation modes, shops and small hotels. The hospital is the largest contributor to the TRA (Tanzania Revenue Authority) and the NSSF (National Social Security Fund) within the District of Makete.

The Consolata Ikonda Hospital includes the following departments (the number of beds within each is provided in brackets): Men's Health (42), Women's Health (42), Paediatrics (33), Maternity (27), Premature baby unit (8), Isolation (12), Prenatal (45), Private Department (14), Surgical Department (42), Orthopaedics Department (33), Annex wards (24). The hospital also features the following departments:

- O.P.D. (Out Patient Department)
- 3 Operating theatres
- 2 Delivery rooms
- 1 Emergency room
- Radiology
- Ultrasound
- Endoscopy
- 3 Pharmacies
- Laboratory
- Treatment room
- Plaster room
- Gym and physiotherapy
- IV production
- Dental clinic
- Optician's clinic
- R.C.H. and PMTCT

130 *World Health Organization, The five elements of DOTS*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <http://www.who.int/tb/dots/whatisdots/en/>

- C.T.C./ V C.T. Unit (HIV clinic)
- Dietary support programme
- Mortuary
- Laundry

The number of persons admitted to hospital has increased from 6,000 to 14,000 per year from 2006 to 2012, and outpatient visits from approximately 23,000 health services in 2005 to approximately 60,000 in 2013. There were 482 cases of bacterial infections in persons admitted in 2013 whilst there were 289 patients who began anti-tuberculosis treatment. In terms of bacterial infections laboratory services, in 2013, 1,408 Gram stainings and 514 culture examinations using antibiotic sensitivity were completed: 20% were isolated with Gram-positives, 35% with Gram-negatives, whilst 27% of cultures were sterile and in 15%, it was not possible to identify the bacteria. Antibiotic sensitivity demonstrates a high level of antibiotic-resistance. In fact, 85% of Gram and 70% of Gram-positive strands are resistant to ampicillin; 66% of Gram-negative and 80% of Gram-positive strands to cefalexin; 56% of Gram-negative and 30% of Gram-positive strands to ciprofloxacin, 46% of Gram-negative strands to entamicin; 38% of Gram-negative and 29% Gram-positive strands to amoxicillin/clavulanic acid; 50% of Gram-negative and 26% Gram-positive strands to ceftriaxone.

A training project for the Consolata Hospital Ikonda

The Università Cattolica has arrived in Tanzania thanks to its students. Since 2009 the University Centre for International Solidarity (CeSI) has been promoting an international volunteering program offering young people the chance to involve themselves in a highly formative experience in a developing country, modelled to provide an important occasion of personal growth. Numerous destinations are open only to students of certain faculties, giving preference to ad hoc pathways based on the disciplines taught in the University. Tanzania was included among the destinations of the Charity Work Program¹³¹ for the first time in 2013, when two students from the Milan campus went to work for a month in the Tosamaganga orphanage, following an initial contact with the Missionaries of the Consolata. Since it turned out to be a very positive experience, as well as the relationship with the Missionaries, the idea of continuing the cooperation with a more structured involvement began to take shape. Among the numerous institutes considered was the Consolata Hospital Ikonda, situated at 2,000 metres above sea level in an area two days' drive away from the capital.

Its first mission, as Director of the CeSI, for an analysis of the needs and the context took place in June 2014 and it was fundamental for the beginning of the project. Starting from the following August, students of the Faculty of Medicine and surgery were sent from for a period of charity work in the hospital alongside local doctors and Italian volunteers. From December 2014 Italian doctors specialising in Tropical Medicine started working at Ikonda hospital for periods of up to six months. Finally the work began of conceiving, planning and drawing up a project of international cooperation as a support to the Consolata Hospital

.....
131 For detail information please see: *UCSC Charity Work Program*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <http://centridiateneo.unicatt.it/solidarieta-internazionale-volontariato-internazionale-ucsc-charity-work-program#content>

Ikonda. All the initiatives took shape on a shared basis; every step was taken after exchanges with Father Sandro Nava, Missionary of the Consolata and director of the hospital, and his closest collaborators. The project described in this book is its fullest expression, the result of a fruitful cooperation built and reinforced over the years.

The project

The analysis of the hospital staff's training needs and the study of the hospital's technical requirements brought to light the necessity to improve the organisational system with a particular focus on the registration of the different types of microbiological specimens, and to improve the monthly reporting system as to the resistance to antibiotics and the definition of the bacterial species. In taking a specimen it should be specified how it has been taken (for example avoiding contamination, always using the means of transport, putting the patient's name directly on the specimen); when it was taken (before starting antibiotic therapy, taking the specimen to Microbiology immediately), setting up a good communication between the ward and the laboratory (specifying diagnosis or suspected diagnosis and any specific tests required on the specimen). At hospital level the prevention of nosocomial infections, which are often MDR, is essential to ensure a proper welfare management for a multi-specific hospital such as the Consolata Hospital Ikonda. In addition to hand washing, whose importance should not however be overstated at the expense of other nosocomial procedures, reporting the frequency of hospital infections makes reducing their number possible. Although these methodologies do not have a direct effect on the clinical outcome, control of antibiotic pressure helps to limit the induction and spread of bacterial resistance. As well as their use for treating patients, the results of the microbiological tests are employed for epidemiological purposes to improve local, regional and national surveillance systems.¹³² To respond to these problems, the project has identified its objectives in the reduction of the incidence of nosocomial infections and its relating mortality rate, and the promotion of an early diagnosis of tuberculosis leading to appropriate treatment of affected patients of the Consolata Hospital Ikonda.

Two fundamental instruments: training and technological innovation

In order to achieve this ambitious goal it was necessary to transmit skills to the hospital's medical-healthcare staff, through courses involving theory lessons, discussions of clinical cases and practical demonstrations, providing the participants with simple-to-consult teaching material in compliance with international directives on health matters. Training however was not enough; the microbiology laboratory needed adequate diagnostic instruments and equipment for which the testers were accessible locally leading to reliable diagnoses.

132 PIDDOCK, L. JV: *Antibiotic Action: helping deliver action plans and strategies*, In *The Lancet Infectious Diseases*, Volume 13, No. 12, (December 2013), pp. 1009–1011.

1. The training

A training course extended over 18 months was formulated, involving both senior and post-graduates physicians of the University. The first group would spend brief periods at Ikonda for intensive lessons, the younger members would stay in Tanzania for few months, in order to better understand the needs of the hospital and establish a true sharing relationship with local personnel.

Five topical areas were identified:

- improvement of hand hygiene control in all units with particular attention to operating rooms: emphasis on the usefulness of hand washing in the prevention of infectious diseases, presentation of new WHO guidelines with simplification of procedures, implementation of the practice of hand washing in the local context; to encourage these good practices, educational material was produced to create awareness about hand washing: an illustrative brochure about washing procedure for medical personnel, posters for the internal areas of the hospital, positioned in points of passage or waiting areas for patients;¹³³
- promotion of the isolation capacity of direct contact or respiratory pathologies: emphasis on the usefulness of environmental isolation in case of contact and respiratory diseases, concept of positive and negative pressure, use of masks and other equipment for isolation, a flow-chart to be drawn up for the movement of isolated patients within the hospital; also in this case posters, brochures and leaflets have been produced in English and Swahili, available to hospital staff, and instruments are being acquired for the treatment of respiratory infections requiring isolation (portable aerosol and various kinds of mask). In addition to “frontal” training, a session has been designed to provide practical illustrations of how to collect specimens for the diagnosis of diseases, particularly tuberculosis;
- better control in the use of antibiotics: emphasis on the usefulness of control policy in the use of antibiotics (antibiotic stewardship), stimulus to the construction of internal guidelines for the use of antibiotics and for prophylaxis in surgery;
- implementation of specific therapy protocols for the treatment of infectious diseases: stimulus to the development of internal guidelines for handling bacterial infections including MDRs, focus on the incidence and prevalence of local infectious diseases of an epidemic nature, drawing up internal guidelines for handling particular epidemics;
- implementation of specific therapy protocols for the treatment of tuberculosis (DOTS). During the project the necessity arose to develop another strategic theme for the Consolata Hospital Ikonda: good practice in the prevention of surgical infections, involving doctors and those responsible for the operating rooms and surgery. The course was organised on the request by the hospital staff in response to a need emerged during the implementation of the project and led to the drafting of internal recommendations for the hospital, starting from WHO guidelines.

.....
133 World Health Organization, *WHO Guidelines on Hand Hygiene in Health Care*, 2009.

The recipient of the training was the personnel of the Consolata Hospital Ikonda, which at the time of start-up of the project envisaged a local medical-healthcare team as illustrated in Table 1.

2. The instrumentation

The laboratory was equipped with instrumentation to obtain the antibiogram of the bacteria isolated from the blood and for the diagnosis of tuberculosis, including the resistance test. In the first case, the BD Bionic was acquired, and it allows the orientation of medical therapies and the limitation of the antibiotic-resistance phenomenon. In the second case the choice fell on the Genexpert, which permits diagnosis of tuberculosis and HIV, enabling recognition and isolation of infected cases.¹³⁴ The introduction of these machines into the hospital has made it possible to introduce new diagnostic practices and to prepare specific disease prevention measures. The Genexpert has considerably improved the diagnosis of TB, which was previously identified by microscope and the specimens were often taken in an inadequate manner. In fact a proper collection of the expectorated sputum requires the implementation of a series of steps. These steps were therefore highlighted in an effort to facilitate their adoption by the medical and nursing staff.

Compared with what originally planned in the initial project, two junior physicians were sent to Tanzania for longer periods than the foreseen month. This choice made it possible to give greater continuity to the training activity, to promote better awareness among the Italian doctors in relation to local needs (support to medical-healthcare personnel in hospital practices, assistance of laboratory technicians, knowledge of the Swahili language, nearness to patients and healthcare personnel in the ward) and to implement more targeted and effective activities.

The activities carried out in the context of the project “Strategies for control of nosocomial infections and tuberculosis in the Consolata Hospital Ikonda in Tanzania: training courses for good clinical practice” reflect to a large degree what was presented in the initial project; the *in itinere* changes are the result of the attempt by Italian volunteer doctors to respond adequately to the needs of local beneficiaries and those expressed by the context of the activity. Already from the first stages of implementation of the project some positive results could be observed, attributable to the training of the local medical personnel. The courses in fact improved the awareness of the medical and health-care staff of the Ikonda hospital as to the importance of implementing good practices aimed at the reduction in nosocomial infections and tuberculosis control. Among these, for example, are the encouragement of more frequent handwashing thanks to the availability of special kits on the hospital premises, the isolation of clinical cases affected by contagious diseases, the administration of the antibiotic only in a stage subsequent to a correct diagnosis of the diseases.

134 THERON, G. – ZIJENAH, L. – CHANDA, D. – CLOWES, P. – RACHOW, A. – LESOSKY, M. et al.: *Feasibility, accuracy and clinical effects of point-of-care Xpert MTB/RIF testing for tuberculosis in primary-care settings in Africa: a multicentre, randomised*, In *The Lancet Infectious Diseases*, 383, 9915, (1February 2014), pp. 424 – 435; *World Health Organization, Implementation and roll-out of Xpert MTB/RIF May 2013. Update from the STOP TB Department*, Vol. 2013 Geneva: World Health Organization; CAUDA, R.: *Gene Xpert MTB/RIF assay confirms its value in the first multicentre, randomised, controlled trial conducted in primary-care settings in Africa*, In *Pathogens and Global Health*, 108, 3, (April 2014), p. 127.

The application of these good practices was possible also thanks to the internal information activity at the Consolata Hospital Ikonda. The production and distribution of informative material has enabled a wider distribution and sharing of the contents illustrated in the courses, involving not only medical and health-care personnel but also patients and their families. Finally the purchase of the two machines, Genexpert and BD Biomic, offered the possibility of applying new practices of disease diagnostics and prevention. In the light of the experience that has just been concluded, the future work hypotheses are many; the project has in fact brought to light new needs to which it is intended to respond by promoting specific interventions, always in close cooperation with the Consolata Hospital Ikonda.

We would like to propose a number of very important suggestions for the practical applications, which arise from our intervention with Consolata Hospital Ikonda:

1. improving the education on infection control among health care workers (ICW);
2. meliorating the diagnosis of bacterial infections and tuberculosis through the acquisition of better and more sophisticated machineries;
3. disseminate the culture of hand washing according to WHO recommendations among ICW, patients and their visitors; during our project this goal has been achieved thanks to training courses and the distribution of brochures and posters hanged at the hospital;
4. educate to a prudent use of antibiotics;
5. early identify and treat tuberculosis in order to reduce the risk of transmission.

Dr. Laura Bossini, PhD. Political and Institutions, Faculty of Political and Social Sciences at Università Cattolica del Sacro Cuore with a thesis on the first Italian law on sexual crimes. She works at the University Centre for International Solidarity of the Università Cattolica del Sacro Cuore in Milan, which aims to coordinate cooperation and solidarity initiatives implemented by the University in a variety of cultural and geographical “outer reach” contexts.

Dr. Silvia Malacarne, MA, Faculty of Political and Social Sciences at Università Cattolica del Sacro Cuore. She works at the University Centre for International Solidarity where she coordinates the UCSC Charity Work Program, an international volunteering program open to the students and neo-graduated students of the University.

Prof. Roberto Cauda, MD, PhD. Director of the Centre of the International Solidarity - Catholic University Milan; Professor of Infectious Diseases – Catholic University Rome; Adjunct Professor of Microbiology and Immunology University Texas Tech University; Adjunct Asst. Professor of Continuing Medical Education University of Alabama at Birmingham; Fellow of ESCMID. Area of Scientific interest: International Cooperation, Tuberculosis and Tropical Diseases, HIV, Antibiotic resistance, Antibiotic Stewardship.

Contact on corresponding author – Dr. Laura Bossini, PhD. e-mail: cesi@unicatt.it

Bibliography

1. BOEX, J. – FULLER, L. – MALIK, A.: *Decentralized Local Health Services in Tanzania. Are Health Resources Reaching Primary Health Facilities, or Are They Getting Stuck at the District Level?* Washington, DC: Urban Institute, April 2015. **2.** CAUDA, R.: *Gene Xpert MTB/RIF assay confirms its value in the first multicentre, randomised, controlled trial conducted in primary-care settings in Africa*, In *Pathogens and Global Health*, 108, 3, (April 2014), p. 127. **3.** Centers for disease Control and Prevention, *Global Health – Tanzania*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <https://www.cdc.gov/globalhealth/countries/tanzania/> **4.** *Infectious Diseases of Tanzania*, GIDEON e-book, 2018 edition. **5.** MOREMI, N. – MUSHI, M. F. – FIDELIS, M. – CHALYA, P. – MIRAMBO, M. – MSHANA, S. E.: *Predominance of multi-resistant gram-negative bacteria colonizing chronic lower limb ulcers (CLLUs) at Bugando Medical Center*, In *BMC Res Notes*, 7(1):211, (2014). **6.** MSHANA, S. E. – KAMUGISHA, E. – MIRAMBO, M. – CHAKRABORTY, T. – LYAMUYA, E. F.: *Prevalence of multiresistant gram-negative organisms in a tertiary hospital in Mwanza, Tanzania*, In *BMC Res Notes*, Mar 26;2:49, (2009). **7.** MOYO, S. – ABOUD, S. – KASUBI, M. – MASELLE, SY: *Bacteria isolated from bloodstream infections at a tertiary hospital in Dar es Salaam, Tanzania. Antimicrobial resistance of isolates*, In *SAMJ*, 100, 12 (December 2010), pp. 835 – 838. **8.** PIDDOCK, L. JV: *Antibiotic Action: helping deliver action plans and strategies*, In *The Lancet Infectious Diseases*, Volume 13, No. 12, (December 2013), pp. 1009 – 1011. **9.** *Tanzania*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <http://it.peacereporter.net/mappamondo/paese/134> **10.** THERON, G. – ZIJENAH, L. – CHANDA, D. – CLOWES, P. – RACHOW, A. – LESOSKY, M. et al.: *Feasibility, accuracy and clinical effects of point-of-care Xpert MTB/RIF testing for tuberculosis in primary-care settings in Africa: a multicentre, randomised*, In *The Lancet Infectious Diseases*, 383, 9915, (1February 2014), pp. 424 – 435. **11.** *UCSC Charity Work Program*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <http://centridiateneo.unicatt.it/solidarieta-internazionale-volontariato-internazionale-ucsc-charity-work-program#content> **12.** *World Health Organization, The Health System* [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: http://www.who.int/profiles_information/index.php/Tanzania:The_Health_System **13.** *World Health Organization, The five elements of DOTS*, [online]. [quotation 28. January 2018.] Available at: <http://www.who.int/tb/dots/whatisdots/en/> **14.** *World Health Organization, Implementation and roll-out of Xpert MTB/RIF May 2013. Update from the STOP TB Department*, Vol. 2013 Geneva: World Health Organization. **15.** *World Health Organization, WHO Guidelines on Hand Hygiene in Health Care*, 2009.

**COUNSELING V POMOCI RODINÁM
NOVÁ METÓDA V SOCIÁLNEJ PRÁCI – COUNSELING V POMOCI RODINÁM
SO ŠPECIFICKÝMI POTREBAMI**

Mária Šmidová – Katarína Slezáková,

Trnava: Dobrá kniha, 2016, 126 strán, ISBN 978-80-8191-021-0

**COUNSELLING IN THE FIELD OF FAMILY ASSISTANCE
A NEW METHOD IN SOCIAL WORK – COUNSELLING IN THE FIELD
OF ASSISTANCE TO FAMILIES WITH SPECIAL NEEDS**

Mária Šmidová – Katarína Slezáková,

Trnava: Dobrá kniha, 2016, 126 pp., ISBN 978-80-8191-021-0

Janka Marková

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava, SK

Odoslané/Submitted: 31. 01. 2018

Prijaté/Accepted: 02. 04. 2018

Prvýkrát publikované / First published: 15. 04. 2018 © Acta Missiologica 1/2018

Recenzenti/ Reviews:

Prof. Ladislav Pyšný, CSc. MPH, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem, CZ
Doc. PhDr. Mária Dávideková, PhD. Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Trnava, SK

Ako z názvu publikácie vyplýva, čitateľovi sa dostáva do rúk kniha, ktorá sa venuje predstaveniu a reflexii „novo formujúcej sa metódy pomoci v oblasti sociálnej práce“ na území Slovenska (s. 9). Autorky predstavujú túto metódu ako špecifickú formu pomoci rodinám, skupinám a jednotlivcom nachádzajúcim sa v rôznych záťažových životných situáciách, ktoré ich zasahujú na osobnostnej, spoločenskej a spirituálnej úrovni (s. 9 – 10).

Jedno zo zaujímavých špecifík knihy môžeme nájsť v jej zameraní. Odborníci pôsobiaci v odbore dlhší čas v nej môžu nájsť inšpiráciu a nové podnety pre svoju prácu. Študentom a absolventom študijných programov v oblasti pomáhajúcich profesií s dôrazom na sociálnu prácu, misijnú prácu a rozvojovú spoluprácu, môže kniha poskytnúť novú perspektívu pre prácu s klientom, ktorú môžu aplikovať na úrovni svojich odborných skúmaní alebo priamo v praxi vo svojej práci. Laikom, ktorí sa vo všeobecnosti zaujímajú o poskytovanie pomoci iným a snažia sa ju aj v nejakej podobe realizovať v praxi na dobrovoľníckej, či profesionálnejšej úrovni, môže kniha napomôcť k lepšiemu pochopeniu potrieb človeka, ktorý potrebuje pomoc a v neposlednom rade aj k dôležitosti uvedomenia si správnej motivácie k poskytovaniu pomoci, čo je najmä u dobrovoľnícky pôsobiacich pracovníkov v oblasti pomáhajúcich profesií častým problémom.

Kniha sa prioritne zameriava na pomoc rodinám so špecifickými potrebami, no poznatky z nej možno aplikovať aj pri práci/poskytovaní pomoci jednotlivcom a rôznym špecifickým, sociálnym skupinám.

Knihu je možné rozdeliť do troch hlavných oblastí, každú oblasť tvoria jednotlivé kapitoly.

Prvú oblasť tvoria prvé 4 kapitoly. Hneď v úvode knihy akcentuje fenomén counselingu (sprevádzania) a je jasne diferencovaný od ostatných foriem poradenstva v sociálnej práci. Kniha v prvých dvoch kapitolách vysvetľuje čím je metóda sprevádzania charakteristická a predkladá jej základné definovania. Ďalšie kapitoly prezentujú podstatu novej metódy, ktorou je orientácia na špecifikácie sebaaktualizácie klienta, ktorému je pomoc poskytovaná: klient prostredníctvom tejto metódy a za podpory counselora – sprevádzajúceho, dokáže zaktivizovať svoje vnútorné sily. S pomocou sprevádzajúceho má možnosť vytvárať riešenia svojej ťažkej situácie a hľadať vlastné sily na jej prekonanie. Toto hľadanie súčasne vyúsťuje do poznania seba samého a poznania svojej vlastnej hodnoty. (s. 7). Na uvedené sebaaktualizačné špecifiká následne nadväzuje zrozumiteľne vysvetlený základný princíp a koncepcia sprevádzania, ktorý musí byť postavený na rovnocennom partnerskom vzťahu medzi pomáhajúcim pracovníkom a klientom. Veľký dôraz je v tejto súvislosti kladený na akceptáciu klienta, ktorý vďaka takejto spolupráci s pomáhajúcim pracovníkom prijíma zodpovednosť za svoje konanie, učí sa zodpovednému rozhodovaniu a vedeniu samostatného života. Autorky v prvej oblasti knihy dávajú taktiež do pozornosti presný popis ako má pri sprevádzaní vyzeráť prvý kontakt s klientom, čo znamená aktívne počúvanie a jeho význam pri sprevádzaní, ako prebieha sprevádzajúci rozhovor, vrátane presne stanovených fáz tohto rozhovoru.

Nakoľko sa sprevádzanie v oblasti sociálnej práce na Slovensku v súčasnosti etabluje do vzdelávania na Katedre náuky o rodine, Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, autorky v tretej kapitole veľmi vhodným a zaujímavým spôsobom predkladajú aj podrobný historický prierez vývoja sprevádzania napríklad v USA, či v Európe. V rámci tejto kapitoly môžeme taktiež nájsť dôležité informácie o vzdelávaní v oblasti sprevádzania.

Sociálna práca predstavuje praktickú profesiu a vedecký odbor, ktorý podporuje sociálnu zmenu, sociálnu súdržnosť, práva a slobodu ľudí. Podobne je orientovaná aj sociálna náuka Cirkvi, ktorá sa snaží neustále reagovať na problémy ľudskej spoločnosti a odpovedá na potreby ľudí v zložitých životných situáciách.¹³⁵ Autorky v štvrtej kapitole preto poukazujú na spoločné východiská sociálnej náuky Cirkvi a sociálnej práce. Sumarizujú zároveň sociálne encykliky pápežov, ktoré sa dotýkajú základných otázok života človeka a môžu ponúknuť riešenia rôznych sociálnych problémov súčasnej doby.

Druhá oblasť knihy počnúc kapitolou 5 podčiarkuje, že sprevádzanie je možné aplikovať pre rôzne sociálne skupiny, pričom každá z nich vyžaduje istý špecifický prístup. Ďalšie kapitoly prezentujú špecifiká pre tri vybrané sociálne skupiny. Ide o sprevádzanie rodiny s dieťaťom so zdravotným postihnutím, o poradenstvo alebo sprevádzanie pre ťažko chorých a ich rodiny a o dobrovoľníctvo a sprevádzanie. Z mnohých foriem sprevádzania sa autorky zamerali práve na skupinové sprevádzanie. Veľmi podrobne predstavujú metódu „counselingového výcviku v praxi“ pre skupinu. Ako uvádzajú: „takýto výcvik je užitočný pre rozvoj komunikačných, sociálnych i emocionálnych zručností“ (s. 80), čo výrazným spôsobom napomáha k zlepšeniu osobnostných postojov a sebauvedomova-

135 ČIEŠKO, P.: *Analýza vybraných sociálnych prvkov relevantných aj pre súčasnú misijnú činnosť z aspektu sociálnej náuky Cirkvi*, s. 38.

niu účastníkov výcviku. Pre rozvoj zručností účastníkov aj podporu skupinovej dynamiky autorky predstavujú tri základné stratégie výcviku v praxi s následným zhodnotením aktivít a ich prínosom pre výcvik counselingu.

Posledná tretia oblasť knihy pojednáva o inšpiratívnom využití sprevádzania v podobe tzv. „efektívnych študentských praxí“. Prostredníctvom týchto aktivít majú študenti možnosť priameho kontaktu s rodinami so špecifickými potrebami, ktorým do života vstúpila nejaká záťažová situácia, ako je napríklad zdravotné postihnutie, či iný sociálny problém a vyskúšať si tak teoretické poznatky zo svojho štúdia pri konkrétnej práci s rodinou, s klientom. Zároveň majú taktiež možnosť vytvárať si „väčšie povedomie o sebe samých, o vlastnom charaktere, silných a slabých stránkach svojej osobnosti.“¹³⁶... „a posilniť si svoje kognitívne, vzťahové a emocionálne zručnosti, ako aj schopnosť sebaaktualizácie osobnostných vnútorných zdrojov.“¹³⁷

Záverom už len stručné konštatovanie, no zásadného významu. Napriek skutočnosti, že counseling ako taký je v zahraničí pomerne známy ako forma *pomoci rodinám so špeciálnymi potrebami* je *pre územie Slovenska novou špecifickou metódou v oblasti sociálnej práce*. Zásluhou autoriek knihy preto na Slovensko prichádza výnimočná metóda poskytovania pomoci iným. Counseling – Sprevádzanie predstavuje zrozumiteľným spôsobom ako nástroj, prostredníctvom ktorého sa v klientovi podnecuje uvedomovanie si vlastných osobných zdrojov a schopností. Verím, že sa nová metóda v oblasti sociálnej práce pri poskytovaní pomoci rodinám, jednotlivcom a skupinám bude na Slovensku aj naďalej rozvíjať.

PhDr. Janka Marková, PhD.

Kontakt na autora: e-mail: vsajmarkova@gmail.com

Použitá literatúra

1. ČIEŠKO, P.: *Analýza vybraných sociálnych prvkov relevantných aj pre súčasnú misijnú činnosť z aspektu sociálnej náuky Cirkvi*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 38. ISSN: 1337-7515 (Print) ISSN: 2453-7160 (On-line).
2. ŠMIDOVÁ, M.: *Príprava dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti pomáhajúcich profesií pre prácu s rodinami v záťažových situáciách*, In *Acta Missiologica*, 10, 2 (2016), s. 89. ISSN: 1337-7515 (Print) ISSN: 2453-7160 (On-line).

136 ŠMIDOVA, M.: *Príprava dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti pomáhajúcich profesií pre prácu s rodinami v záťažových situáciách* s. 39.

137 ŠMIDOVA, M.: *Príprava dobrovoľníkov pôsobiacich v oblasti pomáhajúcich profesií pre prácu s rodinami v záťažových situáciách* s. 89.

14. KONFERENCIA O SVETOVEJ MISII A EVANJELIZÁCIÍ V TANZÁNIJSKEJ ARUSHI: SPRÁVA A MISIOLOGICKÁ REFLEXIA

14th CONFERENCE ON GLOBAL MISSION AND EVANGELISATION IN ARUSHI, TANZANIA: REPORT AND MISSIOLOGICAL REFLECTION

Pavol Bargár

Univerzita Karlova v Prahe, Evanjelická teologická fakulta, Praha, CZ

Odoslané/Submitted: 20. 03. 2018

Prijaté/Accepted: 03. 04. 2018

Prvýkrát publikované/First published: 15. 04. 2018 © Acta Missiologica 1/2018

Recenzenti/ Reviews:

Prof. ThDr. PaedDr. PhDr. Jozef Jurko, PhD. Katolícka univerzita v Ružomberku Teologická fakulta v Košiciach, Košice, SK

Doc. ThDr. Miloš Lichner, PhD. Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, Trnava, SK

V dňoch 8. – 13. marca 2018 sa v tanzánijskom meste Arusha uskutočnila 14. konferencia o svetovej misii a evanjelizácii.¹³⁸ Už tradične ju organizovala Komisia pre svetovú misiu a evanjelizáciu (CWME) Svetovej rady cirkví (SRC). Konferencie sa zúčastnilo viac než tisíc delegátov, poradcov či iných návštevníkov z protestantských, pravoslávnych, anglikánskych, evanjelikálnych, katolíckych a (neo)pentekostálnych/charizmatických cirkví z celého sveta. Ako taká vhodne ilustrovala pestrý profil súčasného svetového kresťanstva.

Konferencia začala vo štvrtok úvodným program s bohoslužbou. Ten sa niesol v znamení spoločnej oslavy i smútenia pri rozpoznávaní znamenia časov, ktoré nám majú pomôcť vernejšie a relevantnejšie sa zapájať do Božej misie premeny stvorenia. Farárka reformovanej cirkvi z Libanonu Najla Kassab vo svojej kázni počas bohoslužieb zdôraznila, že život v Duchu (Ga 5,25 – motto konferencie) znamená využívať nadobudnutú slobodu k službe druhým, niešť Kristov kríž a nestrácať nádej, že Boží plán má budúcnosť. Tón celej konferencie udala úvodná hlavná rečníčka Dr. Mutale Kaunda, mladá letničná kresťanka zo Zambie, keď účastníkom konferencie položila otázku, ako môžeme ako cirkev lepšie prispievať k uskutočňovaniu pozitívnych socio-politických a ekonomických zmien v spoločnosti, odstraňovaniu nerovnosti medzi pohlaviami, zabezpečovaniu zdravotnej starostlivosti aj pre ľudí na okraji a zapájaniu mladých ľudí do plnohodnotného života našich spoločenstiev.

Druhý deň konferencie sa niesol predovšetkým v znamení evanjelizácie a mladosti. Ranný plenárny panel venovaný evanjelizácii bol koncipovaný ako moderovaný rozhovor medzi kresťanmi z rozličných kútov sveta. Panelista z Cookových ostrovov zdôraznil, že pre

138 Tento príspevok vznikol v rámci bádateľského projektu reg. č. 17-009875 „Proměny tradice: důsledky pro současnou ekumenickou teologii“, podporovaného Grantovou agenturou České republiky.

evanjelizáciu v jeho kontexte je dôležité uistenie o Ježišovej neustálej prítomnosti a nádeji Vzkriesenia. Panelistka z Demokratickej republiky Kongo zasa ponúkla inšpiratívny obraz Ježiša spiaceho na lodi, ktorý pre ňu osobne v kontexte zmiatanom konfliktmi a vojnami zase udržiava nádej, že nasledovať Krista má zmysel.

Tento deň začali i workshopy (svahilsky „warsha“ – tento termín odkazuje na tradičné miesta stretania a zdieľania v afrických komunitách a v rámci konferencie mal predstavovať miesta dialógu – prezentácie a skúmania nových myšlienok a nápadov v misii a evanjelizácii), pričom účastníci si mohli zvoliť vždy jednu z niekoľkých desiatok ponúkaných možností. Mnohé z nich sa primárne zameriavali na témy, ktoré sú akútne hlavne pre africké spoločenstvá (HIV/AIDS, chudoba, prístup k vzdelaniu, tradičná kultúra vo vzťahu ku kresťanstvu, ochrana stvorenia, atď.), no tematická pestrosť presahovala tento geografický kontext. Workshop, ktorého som sa zúčastnil sa zamýšľal nad otázkou, akým spôsobom sa kresťanstvo môže vyrovnávať so svojou minulosťou spoluviny za otroctvo a rasizmus tak, aby dnes vôbec mohlo dôveryhodne prinášať dobrú zvesť. Workshop priniesol viac otázok než odpovedí...

Sobotný program konferencie skúmal koncept evanjelizácie z periférií, z okrajov spoločnosti. Táto predstava nevníma misiu a evanjelizáciu ako proces, v ktorom sa tí šťastní, bohatí a civilizovaní (t. j. kresťania) delia o to, čo im patrí (t. j. evanjelium) s tými menej šťastnými, chudobnými a zaostalými „pohanmi“ či „divochmi“. Ide tu o prijatie pozvania byť súčasťou oslavy života, ktorý Boh dáva celému stvoreniu. My ako jeho deti sa môžeme vzájomne obohacovať darmi, ktorými nás obdaroval, a svedčiť tak o Božom diele vyslobodenia a zmierenia.

V nedeľu boli účastníci konferencie pozvaní zúčastniť sa bohoslužieb v cirkevných zboroch v meste Arusha, blízkom okolí a v regióne Kilimandžáro. Medzi týmito zborami boli zastúpené prakticky všetky kresťanské tradície vrátane cirkví, ktoré nie sú členskými cirkvami Svetovej rady cirkví. Ja som bol členom skupiny, ktorú hostila rímskokatolícka farnosť sv. Františka na predmestí Arushe. Bohoslužba začínala o 7:00 ráno, bola vedená výlučne v svahilčine, trvala cez dve hodiny a jej súčasťou bolo pomazanie katechuménov pripravujúcich sa na krst. Po raňajkách vo farnosti sme sa vydali do 11 km misijnej stanice na úpäť hôr, ktorú farnosť sv. Františka vedie. Tam sme sa zúčastnili ďalšej 2-hodinovej bohoslužby v svahilčine, tentokrát však nesúcej sa v spontánnejšom duchu tzv. „low church“. Vrelé prijatie a pohostinnosť miestnych ľudí – dospelých i detí – nie je možné vyjadriť slovami. Celkový zážitok skompletizoval tropický monzúnový lejak a obed s ľuďmi z farnosti.

Ranné plenárne panely v pondelok, predposledný deň konferencie, skúmali tematiku misijnej formácie. Jej cieľom by ideálne mala byť výchova nasledovníkov Ježiša Krista, ktorá zároveň vedie k transformácii sveta podľa ideálov Božieho kráľovstva. Takáto misijná formácia by mala brať zreteľ na duchovné, liturgické, vzťahové a pedagogické aspekty. Naše teologické vzdelanie, ktoré by zároveň malo byť pastorálnou formáciou, má poskytovať príležitosti aj pre tých, ktorým bolo tradične upierané, či už napr. v dôsledku chudoby a marginalizácie, alebo vplyvom fundamentalizmu.

Popoludní som si spomedzi palety 20 ponúkaných workshopov vybral ten, ktorý sa venoval nasledovaniu Krista v sekulárnych kontextoch. Asi neprekvapí, že účastníci workshopu pochádzali takmer výlučne z európskych krajín. Workshop sa zamýšľal nad príležitosťami a výzvami evanjelizácie v sekulárnych kontextoch. Účastníci workshopu sa zhodli na tom, že znovuoobjavenie Ježiša a integrácia viery do každodenného života je úlohou a zároveň realitou našich dní.

Utorok bol záverečným dňom Svetovej misijnej konferencie. Téma ranného plenárneho panelu bola venovaná nasledovaniu Krista v nesení kríža. Posolstvo utrpenia i nádeje z vojnou zmietanej Sýrie priniesol Ignatios Mor Afrem II, patriarcha Sýrskej pravoslávnej cirkvi. Jeho príhovor doplnili koreferáty z rôznych častí sveta.

Popoludní som sa zúčastnil workshopu, ktorý predstavil lokálne misijné projekty z prostredia bývalej NDR. „*Erprobungsräume*“, ako sa im hovorí, nie sú nevyhnutne viazané na cirkevné zbory, ale skúmajú možnosti „bytia cirkvou“ v úplne necirkevnom prostredí (nákupné centrá, parkoviská supermarketov, kaviarne, domácnosti, atď.).

Posledné plenárne zasadnutie usilovalo o prijatie záverečného posolstva konferencie. To sa po dlhšej a živjej diskusii napokon aj skutočne podarilo konsenzuálnym spôsobom prijať. Záverečné posolstvo je koncipované ako výzva k nasledovaniu Krista a je určené spoločným kresťanom po celom svete. Ako vo svojom príhovore na koniec konferencie pripomenula Agnes Abuom, moderátorka Svetovej rady cirkví, ako kresťania sme pozvaní k nasledovaniu Ukrižovaného, a nie tých, ktorí za rozličné ukrižovania, včera i dnes, nesú zodpovednosť. Po záverečnej bohoslužbe boli účastníci konferencie vyslaní k návratu domov a pozvaní k životu Kristových učeníkov vo svojich vlastných kontextoch.

Tento príspevok si nekladie za cieľ len podať reportážnym spôsobom správu o konferencii, ale ide mu taktiež o misiologickú reflexiu tejto významnej udalosti. Táto reflexia je vedená z konkrétnej ideovej pozície – z pozície protestantského misiológa pochádzajúceho z prostredia post-komunistickej Európy.

Hoci až čas ukáže, či táto konferencia bude jednou z tých historických, už teraz je možné povedať, že priniesla určité špecifické akcenty. Ako ukázali nielen prednášky a panelové diskusie, ale aj bohoslužby, biblické hodiny a kultúrne predstavenia, konferencia v Arushi sa zamerala na problematiku afrického kontextu, dala zaznieť hlasom mladých ľudí a za primárnu považovala duchovnú formáciu. Všetky tieto dimenzie v sebe spojila zmieňovaná úvodná prednáška Dr. Mukale Kaunda. Určitý protipól jej príspevku predstavoval záverečný príhovor, ktorým účastníkov konferencie oslovil patriarcha Ignatios. Oba referáty však spájala téma misie a kresťanského života na perifériách spoločnosti – ďalší z kľúčových akcentov celej konferencie.

Positívne hodnotím predovšetkým nasledujúce tri aspekty, ktoré konferencia silne zdôraznila. Po prvé, oceňujem jednoznačný dôraz na koncept učeníctva (*discipleship*) či – v slovenskom jazyku snáď prirodzenejšie znejúceho – nasledovania. Tento koncept býva v kresťanstve doménou spravidla slobodných evanjelikálnych či letničných/charizmatických cirkví; v etablovaných cirkvách sa nasledovanie pestuje skôr len výnimočne. Je preto len dobre, že ekumenická konferencia s účasťou cirkvi zo všetkých kresťanských tradícií a teologických orientácií túto tému nastolila. Zostáva dúfať, že nasledovanie ako téma nevyznie do stratena, ale že zostane v hľadáčku ľudí podieľajúcich sa na kresťanskej reflexii i praxi ešte dlhú dobu. Navyše, ako veľmi sľubné sa javí spojenie nasledovania s transformatívnym, premieňajúcim potenciálom. V tomto ohľade nie je nutné kráčať po nevyšľapaných chodníkoch. S úžitkom je totiž možné nadväzovať napríklad na dielo nemeckého luteránskeho teológa Dietricha Bonhoeffera.

Po druhé, má hlboký teologický význam, že nasledovanie, ba celý život kresťana bol na konferencii vnímaný v úzkej súvislosti s pôsobením Ducha svätého. Tu je jasne vidieť vplyv tendencie silného pneumatologického akcentu, ktorá v SRC panuje de facto už od predchádzajúcej konferencie o svetovej misii a evanjelizácii v Aténach (2005) a ktorá mala svoj jasný rukopis v dokumente *Spoločne k životu* (2012). Táto tendencia, predstavujúca

nepochybné špecifický dôraz predovšetkým pravoslávnych cirkví a cirkví z krajín globálneho Juhu, nemá byť vnímaná ako protiklad predchádzajúcej kristocentrickej orientácie prevládajúcej v 80. rokoch a vyjadrovanej sloganom „misia v Kristovom duchu“ („*mission in Christ's way*“). Napokon, i Arusha bola nespochybniteľne orientovaná na osobu i dielo Ježiša Krista. Ide skôr o komplementárny prístup usilujúci o vskutku trinitárne uchopenie kresťanského života a misie. Bolo by preto vítané, ak by sa témy spojené s pôsobením Ducha svätého stali súčasťou teologickej agendy aj v etablovaných cirkvách.

A po tretie, ako som sa už zmienil, jednou z hlavných tém celej konferencie bola misia z periférií, z okrajov spoločnosti („*mission from the margins*“). Tento koncept sa objavil už v zmieňovanom vyhlásení *Spoločne k životu* a odvtedy sa pomaly, ale isto stal pevnou súčasťou ekumenického diskurzu o misii. Konferencia v Arushi túto skutočnosť len potvrdila. Dôraz na misiu a evanjelizáciu z periférií, keď vydedenci spoločnosti a marginalizovaní sú jej plnoprávnymi subjektmi a aktívnymi nositeľmi Božieho diela uzdravenia a zmierenia, emfaticky zaznieval prakticky vo všetkých častiach programu. Takýto vývoj je nepochybné potrebné uvítať. Je najvyšší čas, aby sme sa ako kresťania – cirkvi z post-komunistického priestoru nevynímajúc – zbavili falošnej predstavy, že misia je pohyb od šťastných k úbohým, že je to niečo, čo môže konať ten, kto má na to adekvátne zdroje – či už finančné, logistické, teologické, liturgické, historické či akékoľvek iné. Je to práve koncept misie z periférií, ktorý nám môže pomôcť vidieť jasnejšie, že misia nie je primárne vecou ľudského/cirkevného aktivizmu, ale že ide o ochotu stať sa súčasťou Božej misie transformácie celého stvorenia. A práve preto je tu taký dôležitý akcent na úlohu Ducha svätého a na formáciu kresťana – „stávanie sa učeníkom“ (*discipleship*) Ježiša Krista.

Na tomto mieste sa dostávam ku kritickej časti tejto reflexie. Túto taktiež zhrniem do troch bodov. Prvým z nich je nebezpečenstvo, ktoré rétorika spojená s používaním výrazu misia z periférií so sebou prináša. Ako bolo počas konferencie možné jasne vidieť, tento výraz sa stal súčasťou určitého diskurzu, ktorý sa používa bez toho, že by sa nad ním kládli ďalšie kritické otázky. Tento diskurz implicitne predpokladá rigidné a statické delenie sveta na „my“ a „oni“, „centrum“ a „periférie“. Takýto prístup vedie nielen k nežiaducemu vymedzovaniu sa voči inému, no taktiež nedokáže postihnúť dynamickú a komplikovanú povahu skutočnosti. Je skutočne možné povedať, že niekto patrí len na „periférie“ a niekto len do „centra“? Jednotlivé kontexty sú predsa formované rozličnými faktormi – nielen socio-ekonomickými, ale aj kultúrnymi, religióznymi, rasovými/etnickými, spirituálnymi, genderovými, atď. Navyše, svoju úlohu zohráva i dynamika silových vzťahov medzi jednotlivými kontextami. Pre ilustráciu toho, čo mám na mysli, je možné uviesť príklad rečníkov na konferencii, ktorí boli pozvaní ako predstavitelia „ľudí z periférií“. Nie je totiž bez irónie, že títo rečníci sa určitým spôsobom vyčlenili „z periférií“ už len z toho titulu, že boli súčasťou prestížnej medzinárodnej konferencie. Tento príklad, okrem iného, kladie otázku nad zmysluplnosťou a realizovateľnosťou prísneho delenia na „centrum“ a „periférie“. Kto patrí kam? A kto je to oprávnený posúdiť?

Tieto poznámky nemajú viesť k relativizácii ľudského utrpenia a k spochybneniu skutočnosti, že niektorí ľudia sú skutočne marginalizovaní viac než iní. Zdá sa mi však, že diskusia o misii z periférií sa dostala do bodu, keď rozličné postoje sú ideologicky fixované, čo bráni posunu vpred k adekvátnym riešeniam. Ako príklad je možné uviesť skutočnosť, že veľká časť referátov, ktoré zazneli na konferencii v Arushi, sa prakticky ničím nelíšila od referátov z Valného zhromaždenia SRC v juhokórejskom Busane 2013 – ide de facto o socio-ekonomické analýzy (či skôr „statementy“, pretože o miere kompetentnej analýzy v nich zahrnutej by bolo možné polemizovať) prísne odsudzujúce v súčasnosti prevládajúci ekonomický

model voľného trhu – avšak bez návrhu konkrétneho riešenia. To sme sa skutočne za posledných päť rokov nikam neposunuli? Ak naozaj túžime po pozitívnej zmene v diskusii i praxi, všetky zúčastnené strany, vrátane ekumenického hnutia sa budú musieť otvoriť úprimným, no kritickým otázkam pri hľadaní vlastnej identity i riešení problémov a opustiť úpred dané a často ideologizujúce stanoviská, ktoré, ako sa zdá vedú do slepej uličky.

Po druhé, v mnohých konferenčných príspevkoch prevládal revolučný tón ostro sa vymedzujúci voči „Impériu“ („*Empire*“). Niektorí rečníci išli dokonca tak ďaleko, že volali po zvrhnutí Impéria. Toto Impérium bolo – zväčša implicitne – stotožnené so súčasným globálnym neoliberalným ekonomickým poriadkom. Podobne ako v prípade konceptu periférií aj termín Impérium sa očividne stal súčasťou etablovaného a nespochybňovaného diskurzu. A taktiež podobne – tento diskurz sa neukázal byť užitočným. Interpretované optikou post-komunistickej skúsenosti je totiž možné vzniesť námietku, že vákuum po zvrhnutí „impériu“ sa až príliš rýchlo zaplní „impériom“ novým. Inak povedané, „svetlé zajtrajšky“ majú tendenciu osvojovať si staré imperiálne tiky a zvyky. Okrem toho, ako taktiež ukázala konferencia, nie všetci účastníci z globálneho Juhu boli presvedčení, že podstatu ich problémov je adekvátne vyjadrovať pomocou postkoloniálneho diskurzu. Inými slovami, nestotožňovali sa s názorom, že jadrom a koreňom problémov, ktoré trápia globálny Juh, je práve „Impérium“ a jeho neokoloniálna politika. Samozrejme, je nutné pripustiť, že sa mýlia a že pravdu majú zástancovia postkoloniálnej kritiky. Avšak overiť túto tézu a – hlavne – posunúť sa vpred pri hľadaní vhodných riešení je možné len prostredníctvom kriticky otvoreného a seba-spytujúceho dialógu a nie prostredníctvom upevňovania sa v stereotypných pozíciách a opakovania zaužívaných mantier.

A napokon, po tretie, do určitej miery bola prekvapením skutočnosť, že na tejto konferencii o svetovej misii a evanjelizácii prakticky úplne absentoval medzináboženský rozmer. Problematika medzináboženských vzťahov či teológie náboženstiev nebola vôbec tematizovaná, nevystúpili tu žiadni rečníci ani panelisti, ktorí by sa nehlásili ku kresťanstvu, ba dokonca ani medzi hosťami alebo pozorovateľmi neboli príslušníci iných náboženstiev. Takáto koncepcia programu sa javí až ako zarážajúca nielen s ohľadom na multireligióznu realitu, v ktorej žije väčšina kresťanov súčasnosti, ale aj v perspektíve tanzánijskeho kontextu, ktorý sa vyznačuje výraznou náboženskou pluralitou. Je preto možné povedať, že 14. konferencia o svetovej misii a evanjelizácii sa zamerala na intra-kresťanskú spirituálnu formáciu nasledovníkov Ježiša Krista, ktorí sú následne volaní k účasti na pozitívnej transformácii sveta. To samo o sebe samozrejme nie je na škodu; práve naopak, ukazuje to, že organizátorom sa podarilo vhodne využiť potenciál konferencie. Zostáva však otázkou, či je dnes možné na akejkolvek konferencii venovanej misii a evanjelizácii uvažovať nad identitou kresťana bez vzťahu k ne-kresťanskému inému.

O 14. konferencii o svetovej misii a evanjelizácii v Arushi sa v nadchádzajúcich mesiacoch a rokoch bude nepochybne mnoho hovoriť a písať. To je nesporne len dobre. Rovnako je však dôležité, aby diskurz neskízol k neustálemu opakovaniu zaužívaných fráz, ktoré sa postupom času stanú „pravdou“. Namiesto toho by zámerom mal byť konštruktívny a kritický dialóg vedený s ohľadom na konkrétny kontext a spájajúci teologickú/misiologickú reflexiu a prax každodenného života učeníkov Ježiša Krista.

Mgr. Pavol Bargár, M.St., Th.D

Kontakt na autora: e-mail: bargarp@yahoo.com

ZA POSLEDNÍCH 30 LET JSME PROŠLI DLOUHOU CESTU V ÚSPĚCHU ZA LÉČBOU, ALE VELMI KRÁTKOU Z HLEDISKA ZAČLENENÍ HIV POZITIVNÍCH OSOB DO SPOLEČNOSTI – ROZHOVOR

DURING THE PAST 30 YEARS WE HAVE COME A LONG WAY TOWARDS
SUCCESSFUL TREATMENT, ALBEIT A VERY SHORT TERM ONE WITH RESPECT
TO INTEGRATING PEOPLE LIVING WITH HIV INTO OUR SOCIETY – AN INTERVIEW

Odoslané/Submitted: 25. 11. 2017

Prijaté/Accepted: 03. 02. 2018

Prvýkrát publikované / First published: 15. 04. 2018 © Acta Missiologica 1/2018

Recenzenti/Reviews:

PhDr. Zuzana Fialová PhD. Partners for Democratic Change Slovakia, Bratislava, SK

PhDr. Juraj Jančovič PhD. Habitat for Humanity International, Bratislava, SK

V dňoch **13. – 15. 11. 2017** sa v Kapskom meste uskutočnila medzinárodná psychosociálna vedecká konferencia *AIDSImpact* zaoberajúca sa problematikou prevencie, liečby a starostlivosti v oblasti HIV/AIDS, ktorá sa už niekoľko rokov každoročne sústreďuje ako na globálnej úrovni, tak na konkrétne komunity a krajiny, ktoré sú najviac postihnuté epidemií HIV/AIDS. Taktiež sa zameriava na aktérov pomoci a aktuálne dianie. Akademické periodikum *Acta Missiologica* prináša o tejto pozoruhodnej konferencii rozhovor s **PhDr. Monikou Novou, PhD.** pôsobiacou na **Univerzite Karlovej Husitskej teologickej fakulty v Prahe**, ktorá na konferencii prezentovala výsledky vlastného terénneho výskumu a zaujímavý resocializačný projekt, ktorý je čiastočne podporovaný VŠZSP sv. Alžbety.

Problematika HIV/AIDS predovšetkým v rozvojových krajinách je medzi bádateľmi, akademikmi a praktikmi pôsobiacimi v danej oblasti veľmi diskutovanou témou, čo podčiarkuje význam medzinárodnej psychosociálnej vedeckej konferencie *AIDSImpact*. Pani doktorka Nová, mohli by ste nám prosím predmetnú konferenciu podrobnejšie predstaviť?

Mezinárodní psychosociální vědecká konference *AIDSImpact* se poprvé konala v Amsterdamu v roce 1991. Vyvinula se jako jedna z předních platform pro porozumění, aktualizaci a diskusi o behaviorálních, psychosociálních a komunitních aspektech HIV v dimenzi měnících se sociálních podmínek a zdravotního pokroku. Každé zasedání konference *AIDSImpact* má nejen nových delegátů, ale i stále jádro skupiny psychosociálních a behaviorálních výzkumníků, preventivních pracovníků, členů komunity a tvůrců politik z univerzit a institutů všech pěti kontinentů, kteří se dvakrát ročně setkávají za účelem prezentace svých studií, intervencí a prevence. Za povšimnutí v této souvislosti stojí také například průzkum vědeckých příspěvků, které byly prezentovány na předchozích konferencích *AIDSImpact*, odhaluje a potvrzuje vývoj psychosociální a behaviorální

reakce na epidemii HIV za posledních 25 let. Loňská mezinárodní konference *AIDS Impact* byla však odlišná, její hlavní důraz byl kladen na zvážení nových možností pro HIV – prevenci, léčbu, péči a strategické plánování. Vzhledem k tomu měla konference podtitul: *AIDS Impact 13. mezinárodní konference: Dojde skutečně k ukončení epidemie?*

Aké zajímavé závěry konferencí přinesla?

Vědecká mezinárodní konference *AIDS Impact* byla opravdu velice přínosná. Její závěry je možné zhrnout do následujících klíčových tezí.

HIV pozitivní osoby budou v izraelské armádě vykonávat úřednické práce. Izraelská armáda chce v budoucnu odvádět i brance, kteří jsou HIV pozitivní. Současná medicína totiž umožňuje lepší péči o lidi s tímto virem v těle, a diagnóza tak již nemůže představovat překážku pro službu v armádě, uvedl vrchní armádní zdravotník. Lidé nakažení virem HIV však podle něj nebudou moci ani nadále působit v bojových jednotkách kvůli zvýšenému riziku vzniku krvácivého zranění. Službu budou moci ale vykonat na úřednických postech. Dosud v Izraeli mladé lidi nakažené virem HIV při odvodu v 17 letech automaticky od branné povinnosti osvobozovali. Zhruba desítky HIV pozitivních ale i v současnosti v armádě slouží jako dobrovolníci. Služba v armádě dle vyjádření vrchního armádního zdravotníka zlepšit také způsob, jakým se na lidi nakažené virem způsobujícím syndrom získaného selhání imunity (AIDS) dívá běžná společnost – „pomůže to při boji proti sociálnímu stigma“ uvedl. V Izraeli je branná povinnost pro muže i ženy. Zatímco muži jsou v aktivní službě povinné tři léta, ženy jen 21 měsíců;

Zaměstnávání HIV pozitivních osob s důrazem na eliminaci diskriminace těchto osob na trhu práce;

Nedostatek finančních prostředků na financování léčby v chudých zemích, kde je počet lidí s HIV nejvyšší nakažou. Nutnost realizace projektů na prevenci;

Zájem dosáhnout cíle, kterým je generace bez AIDS. Je to boj, který můžeme vyhrát. Bylo by nyní velkým selháním finančně omezovat projekty, výzkumy a schopnosti vědců zrovna ve chvíli, kdy věda dokazuje, že tento cíl je dosažitelný – je možné nemoc vyléčit“. Je nutné podporovat především v této souvislosti výzkumy a prevence nemoci (především prevence na školách);

Prevence a vedení besed na školách a široké veřejnosti – příklad dobré praxe. Jako příklad dobré praxe byl na konferenci uveden model, který může být určený mládeži tak i široké veřejnosti od 14 let věku podle následujícího navrhovaného modelu: beseda je interaktivním způsobem vedena HIV pozitivním lektorem, jenž otevřeně hovoří o svých pocitech a zkušenostech ze svého života. Tím HIV infekce přestává být něčím velmi vzdáleným, osobně a citově se dotkne každého posluchače. *Tento způsob je z hlediska prevence nejúčinnější.* Beseda sestává ze čtyř tematických bloků. Po prvním, informačním, během něhož lektor posluchačům ozřejmí základní pojmy, způsoby přenosu a ochrany před nakažou a pohovoří o životě s HIV, následuje práce s dokumentárními fotografiemi. Po zpracování dokumentárního materiálu, což představuje třetí blok, jsou žáci, studenti či veřejnost lektorem podněcováni k otevřené diskuzi o obsahu besedy

a o problematice HIV/AIDS. Za povšimnutí stojí fakt, že na dané konferenci bylo z praxe konstatováno, že takovýto model může být i nabídnut církevním představitelům a jejich komunitám a všem, kteří se významným způsobem podílejí na informovanosti lidí;

*Jakým způsobem se mění životná situace HIV pozitivních osob ve srovnání před 30-ti či 20-ti lety? Léčba HIV je kvalitnější. Když se dnes někdo nakazí HIV, znamená to pro něj stále řadu omezení po celý život, bude muset celý život brát léky. Lékaři se v současnosti už ale nezdráhají říct, že HIV pozitivní mohou díky úspěšné léčbě jednak být neinfekční, budou mít tzv. nedetekovatelnou virovou nálož, a jednak se klidně mohou dožít 70 – 80 a více roků a zemřít na nějakou úplně jinou nemoc. To je na jednu stranu velký úspěch, na stranu druhou bylo na konferenci *AIDS Impact* v diskuzi mezi odborníky konstatováno, že za 30 let jsme urazili velmi krátkou cestu z hlediska začlenění HIV pozitivních lidí do společnosti. Pořád se setkáváme s tím, že HIV pozitivní jsou stigmatizováni. Je do určité míry pochopitelné, že mají horší pozici při navazování osobních a partnerských vztahů. V diskuzi konference se dále uvádělo (jak od účastníků z USA či Evropy), že smutným faktem je, že k stigmatizaci a diskriminaci dochází i tam, kde proti nim stojí profesionál, to znamená ve zdravotnictví, v sociálních službách nebo v pracovněprávních vztazích;*

*Jaké jsou důvody, proč jsou HIV pozitivní lidé stigmatizováni? Stále převládají ve společnosti pocity lidí – lze to do velké míry zjednodušit na konstatování: *Můžou si za to sami*. Mnoho lidí je stále ještě přesvědčeno o tom, že HIV je nemocí promiskuitních, nezodpovědných lidí – nejčastěji homosexuálů a prostitutek, drogově závislých, a že pro tyto lidi HIV představuje jakousi formu *zaslouženého trestu*. V praxi se tedy na stigmatizaci doporučuje prevence. *Působit na veřejnost, od dětí v základní škole až po skupiny ve větším ohrožení jako jsou homosexuálové, aby znali pravidla prevence přenosu a řídili se jimi*;*

Účastníci konference z Německa uváděli výsledek ankety realizované mezi HIV pozitivními v Německu. Vyplynulo z ní například to, že 20 % respondentů se setkala s diskriminací v podobě odmítnutí u lékaře a dalších 20 % respondentů uvedlo, že k lékaři minimálně v jednom případě raději nešli, protože měli obavu z odmítnutí;

*Z jakých lidí se skládá HIV komunita? Jaké sociální vrstvy v ní najdeme? Mylná představa současnosti: Dnes jsou v HIV komunitě již zastoupeny všechny společenské vrstvy. Někdo si může jako typické HIV pozitivní lidi představovat prostitutky, uživatele drog nebo bezdomovce. HIV pozitivní jsou dnes manažeři v obleku, mediálně známé osobnosti atd., ale i lidé ze starší generace – *téma zvyšující se početnost HIV seniorů* (souvislost – stárnutí HIV pozitivních osob až do seniorského věku);*

*V souvislosti s HIV/AIDS je v současnosti *kritická situace ve Spojených státech, ve východní Evropě, v Rusku a také Asii*, kde v poslední dekádě eskaluje nárůst nových případů;*

Pacient, který začne užívat léky, je do 6 měsíců nedetekovatelný, a tudíž nemůže přenášet nemoc dále. Může se tak dožít stejně vysokého věku jako kterýkoli jiný HIV negativní člověk. Problém je, že v současné době o své nákaze ví pouze 72% – 78 % nakažených;

Dále konference pracovala se *Strategií rychlé reakce UNAIDS*, která byla zahájena v roce 2014, načrtla plány na zintenzivnění reakce na HIV v zemích s nízkým a středním příjmem s cílem splnit cíl *udržitelného rozvoje (SDG) 3*, který má ukončit AIDS do roku 2030. Tato strategie bere na vědomí, že bude nadále reagovat i bez rychlého zvětšení epidemie HIV. Aby tomu zabránila, poukazuje na potřebu snížit do roku 2030 nové infekce HIV a úmrtí související s AIDS o 90% ve srovnání s úrovní roku 2010. K dosažení tohoto cíle *Strategie pro rychlou strategii* stanovuje cíle prevence a léčby, známé jako cíle 90-90-90. V praxi by se podle zmíněného konceptu považoval za uspokojivý stav, kdy by 90% HIV pozitivních osob o své nákaze vědělo, z toho by se 90% léčilo a z těchto lidí by bylo 90% nedetekovatelných. To zahrnuje snížení počtu nových ročních infekcí HIV na méně než 500 000 do roku 2020 a na méně než 200 000 do roku 2030 – ukončení AIDS jako ohrožení veřejného zdraví. Současný úspěch v této souvislosti je zaznamenán od roku 2010: dosáhlo se splnění prvního cíle Strategie, kterým je méně než 500 000 lidí nově infikovaných HIV ročně, až 75% snížení oproti roku 2010. Dalším cílem je dosáhnout, aby méně než 500 000 lidí umíralo na nemoci spojené s AIDS a odstranění diskriminace související s HIV. Dosažení tohoto cíle podle mého názoru krásně vyjadřuje myšlenka Michela Sidibého, výkonného ředitele UNAIDS: *každých pět let jsme více než zdvojnásobili počet lidí na záchranu života. Musíme to udělat ještě jednou, abychom překonali epidemii AIDS a nechali ji odrazit. Za povšimnutí také stojí pozoruhodná myšlenka, že Strategii rychlé reakce UNAIDS k dosažení svých cílů v této oblasti podporuje přístup orientovaný na lidi, založený na zásadách lidských zdrojů, práva a spravedlnosti v oblasti zdraví.*

Áké aspekty, části konference pokladali účastníci konference za najviac zaujímavé v oblasti tejto problematiky?

Velmi diskutabilní bylo mezi účastníky téma: začlenění HIV pozitivních lidí do pracovního procesu a celkově do společnosti. Otázka zaměstnatelnosti těchto lidí a na druhé straně, určitý strach zaměstnavatelů a jejich předsudky vůči této cílové skupině, tyto lidi zaměstnat. Z tohoto i vzešel požadavek vytvořit přímo pro personalisty, vedoucí manažery atd. workshop, odborný seminář na toto téma, který by byl koncipovaný o něco odlišněji od seminářů pro studenty do škol a zaměřoval by se především na témata zaměstnatelnosti těchto lidí. Jak účastníci z USA tak i ze západní Evropy konstatovali, absenci či nedostatek těchto tematicky vytvořených seminářů pro zaměstnavatele.

Další z velmi zajímavých témat bylo téma Migrace a HIV / AIDS v souvislosti se zvýšenou migrací v posledních letech do Evropy. Toto téma bylo dále diskutováno i v souvislosti s tématem: migrace a poptávka po sex businessse, či vstoupení žen, mužů, dětí do sex business průmyslu jako jedna z možností příjvídělků či výtědku po příchodu do Evropy. Argumentačně potvrzují z praxe i toto téma za velmi diskutabilní a otázku k zamyšlení či řešení. A to z důvodu, že jsem měla možnost prostřednictvím VŠZSP sv. Alžběty poznat i prostředí HOTSPTU¹³⁹ v Dobové na slovinsko-chorvatské hranici a také zmíněně

139 Ide o registračné stredisko pre migrantov. V prípade potreby zabezpečuje nevyhnutnú lekársku starostlivosť predovšetkým však zabezpečuje registráciu. Zámerom týchto stredísk je výrazným spôsobom napomôcť pri urýchlení azylového procesu. V strediskách prebieha registrácia utečencov, snímanie odtlačkov prstov. V súčasnosti sú zriaďované v Grécku a Taliansku. V období veľkej migrantskej krízy, zohrali tieto strediská kľúčovú úlohu napríklad na balkánskej ceste. – Pozn. red.

skutečnosti i otázky, které vyvstávají z témat migrace a sex businessu, či migrace a HIV. Následně jsme je měli možnost společně s mnohými kolegy prodiskutovat z různých aspektů, například z aspektu společensko-ekonomického a globálního.

Čo bolo najviac oslovujúce pre Vás osobne?

Konstatování, že chybějí prostředky na financování léčby v chudých zemích, kde je stále počet lidí s HIV nejvyšší nákazou a také tvrzení, že je nutné nepřestávat realizovat projekty, semináře, besedy na prevenci HIV / AIDS. Na základě své letité praxe argumentačně konstatuji, že tato skutečnost v realizaci prevence je stále nutná i když některé mimovládni organizace od ní opouštějí s cílem prevenci nahrazovat vzdělávacími kurzy, které taktéž mají jistě svůj význam např. kurzy psychologie vztahu, finanční, počítačová gramotnost atd. Prevenci je však důležité uskutečňovat prostřednictvím komunitních či skupinových setkání s dětmi, dospívajícími, či dospělými. Mnohdy je prevenci nutné realizovat pro muže a ženy zvláště. Co je však velmi podstatné prevenci je nanejvýš potřebné realizovat kulturně-senzitivním přístupem, tzn. s ohledem na kulturu, náboženství a hodnoty regionu či státu, ve kterém máme zájem prevenci realizovat. Na základě svých zkušeností, které jsem měla možnost v diskuzích prezentovat i na konferenci *AIDSImpact* a kde byla podpořena i moje zkušenost jinými účastníky konference, kteří prevenci HIV / AIDS vykonávají, je vhodné a efektivní preventivní aktivity vykonávat za podpory a v místě místní školy, tzn. za podpory místního ředitele, či místního kněze např. i v prostorách fary. Jelikož je církevní společenství k tématu prevence HIV / AIDS otevřenější než v letech minulých, tak tyto preventivní aktivity lze na mnohých místech vykonávat i za podpory církve.

Také mně velice zaujalo, že na konferenci *AIDSImpact* byl zmíněn (přednášejícím profesorem ze Stellenbosch University) i nedávno zesnulý *rodák z bývalého Československa Antonín Holý*. A to v souvislosti se skutečností, že díky novým farmaceutickým objevům, na nichž se podílel už se daří zabránit tomu, aby nemocní virus HIV dále šířili. Týká se to například těhotných žen, které díky lékům mohou porodit zdravé děti.

Na konferencii ste prezentovali resocializačný program, ktorý je čiastočne podporovaný VŠZSP sv. Alžbety a taktiež Váš odborný príspevok. Mohli by ste nám ich oba podrobnejšie priblížiť?

Resocializační program je realizovaný v organizaci GWAPA ve městě Gweru v Zimbabwe. Tento program má za cíl jednak depistáž tzn. vyhledávat ženy, které pracují v sex businessu jako prostitutky, či jako společnice v Night clubech (v Zimbabwe především v příhraničních oblastech s Jihoafrickou republikou je v posledních letech zaznamenán jejich velký nárůst) a které se chtějí vymanit z tohoto způsobu výdělků peněz. Často jsou donucené k tomuto chudobou, která vychází z vysoké nezaměstnanosti, kterou tento stát má, tzn. 95 – 98%. Skutečností je, že i v mnohých případech žena poskytuje prostituci i na přání manžela či širší rodiny, jelikož je tíží chudoba. Konstatuji, že rok od roku prostituci začínají vykonávat v Zimbabwe, čím dál tím mladší dívky. Tento resocializační program je zahájen již od roku 2009 a taktéž tomuto tématu se od tohoto roku v Zimbabwe věnuji, tzn. toto tvrzení můžeme konstatovat z dat a výzkumů.

Resocializační program prostřednictvím organizace GWAPA umožňuje bydlení na farmě a také možnost výdělků na místní farmě a následný prodej vyprodukované zeleniny a ovoce na trhu. Dalším projektem bylo vytvoření a podpora podnikání, prostřednictvím kterého jsou ženy podpořené nepřímo finančními prostředky a je jim zakoupena a vyba-vena malá domácí pekárenská dílna. Nyní pravidelně pečou chleba i sladké pečivo, které následně prodávají na trhu, či dodávají místním dodavatelům.

Důležité a primární je však zabezpečení bydlení, které ženy uvádějí, jako ten nejtíživější problém, kam jít bydlet s dítětem, či s celou rodinou, když zanechají prostituce. Tento program tedy nabízí i již zmíněné ubytování.

Na konferenci jsem prezentovala odborní příspěvek s názvem *Prostituce v Zimbabwe a možnosti pomoci ze zahraničí*. Kromě představení zmíněného resocializačního programu v Zimbabwe pro ženy pracující v sex business jsem prezentovala i vybrané výsledky vlastního terénního výzkumu, který kvantifikuje a dokumentuje důsledky nedostatku financí v africkém státě Zimbabwe zemích během posledních dvou let. Tzn. výsledky, jak je možné zapojit bývalé prostitutky do podnikání v oblasti pekárenských dílen. Tuto prezentaci jsme měla jako příklad dobré praxe. Celkově považuji, v kontextu pomáhajících profesí, že příklady dobré a chybné praxe jsou zavedeným nástrojem zvyšování kvality služeb. Z praxe uvádím, že v kontextu kvality života osob s HIV / AIDS je efektivní provádět již sociální práci v souladu s přístupem zaměřeným na osobu.

Akým způsobem můžu být podle Vašho názoru přínosné poznatky a závěry mezinárodní vědecké konference *AIDS Impact* pre oblast pomáhajících profesí s důrazem na humanitárno-rozvojovú oblasť a taktiež misijnú, či sociálnu prácu?

Pro oblast pomáhající profese byl na konferenci mnohokrát citovaný *kulturně-senzitivní přístup, znalost kulturní a sociální antropologie*. Tuto znalost je nutné především zvyšovat edukačně i prostřednictvím předmětů na VŠ ve studijních oborech sociální práce, misijní a charitativní práce, či v dalších příbuzných oborech. Ne všechny VŠ tyto předměty např. Kulturní či Sociální antropologie, Religiózní předměty v těchto studijních programech nabízejí, tedy vyučují. *Tuto nutnost jsme konzultovala, po návratu z konference, i s panem prof. Matouškem, často citovaným autorem knih o Sociální práci jak v ČR tak i v SR, který můj požadavek zhodnotil za nutný a to pro zařazení těchto předmětů do výuky pro studijní obory pomáhajících profesí.*

V rámci humanitární pomoci: je nutné diskutovat téma a případně již řešit vzniklou skutečnost, Migrace a HIV / AIDS a uchylování se k výdělků peněz v sex business jelikož je sekundárně velmi časté, že v chudobě v nezaměstnanosti (což migrace sebou často přináší) je mnohdy člověk schopen morálně se snížit k těmto aktivitám.

V oblasti rozvojové spolupráce: stále realizovat programy prevence HIV/AIDS. Tyto programy prevence realizovat odborníky, tzn. lékaři a zdravotníky, tak i vyškolenými laiky z řad dobrovolníků. Soustředit svoji pozornost v rámci prevence nejenom na Afriku a jihovýchodní Asii, ale i na Ukrajinu a Rusko, kde se počty HIV/AIDS zvyšují a preventivní, resocializační programy na mnohých místech tam absentují.

V oblasti misijní práce: několikrát bylo na konferenci citovaná nutnost spolupráce s kněží s církevními představiteli (jak křesťanskými, muslimskými, židovskými) v kontextu jejich vlivu na společnost i mladší generace. Zmiňovaná byla účastníky konference nutnost umět spolupracovat s těmito představiteli z různých církví, protože nám realizátorům projektů mohou být velmi nápomocní v naší činnosti, ať již sociální, charitativní, misijní.

V rámci teologické religiozní dimenze bych ráda uvedla i další zajímavý a podle mého názoru důležitý poznatek. Z citovaných příspěvků na konferenci uvádím, že pohled Katolické církve na otázku ochrany před onemocněním HIV/AIDS, obzvláště na používání kondomů byl v dřívějších letech velmi odmítavý. V průběhu let nepomáhaly různé argumenty a výsledky výzkumů, které představitelům Katolické církve předkládali odborníci z celého světa. Určitý zlom však zaznamenáváme až v posledních letech. I když bylo na konferenci v diskuzích mnohými účastníky, jak z křesťanského, muslimského, židovského prostředí uváděno, že v mnohých regionech, státech světa se stále striktně proti používání kondomů staví i některé náboženské skupiny (křesťanské i muslimské) a to z důvodu především, že kondomy považují za propagaci promiskuity a jedinou správnou cestu jak se vyhnout HIV/AIDS, vidí v přísné monogamii v manželství a sexuální abstinenci mezi svobodnými.

Různé intervence byly zahájeny od roku 2000, kdy katolické organizace apelovaly na setkání biskupů Luteránské církve ke změně postoje používání kondomů. K částečnému pokroku dochází v roce 2006, kdy předseda papežské rady připustil případné používání kondomů, ale rozhodně neschvaluje, aby církevní autority takový prostředek propagovaly. Svůj negativní názor vyjádřil papež Benedikt XVI. v roce 2009 při návštěvě Afriky, kde prohlásil, že používání kondomů problém AIDS jen zvyšuje. V roce 2010 tolerují italsí církevní představitelé kondomy, ale zásadně nesouhlasí s jejich reklamou na veřejných místech. Jeden však z největších úspěchů se považuje prohlášení Benedikta XVI. v roce 2010, kde konstatuje, že záměrem používání kondomů bude snížit riziko infekce HIV/AIDS. Tímto konstatováním získal ohlas a podporu široké laické i odborné společnosti.

Ako môže podľa Vášho názoru uplynulá konferencia *AIDSImpact* ovplyvniť prevenciu, liečbu a starostlivosť v oblasti HIV / AIDS v praxi? Myslíte si, že je naozaj možné dosiahnuť ukončenie epidémie?

Prevenciu jako takovou může ovlivňovat zmiňovaná vědecká konference na úrovni své odborné platformy, mediální podpory jako takové. Tato konference se pořádá pravidelně 2 roky. Je zaštitěna mnohými představiteli z řad profesorů, politiků, mediálně známých osobností a sportovců. Využívá i bohatou síť médií. Taktéž i na konferenci bylo zmiňováno, že v současném globalizovaném světě a dostupnosti sociálních sítí i v místech, kde před pěti až desáti roky nebylo možné ani představitelné, že by tam facebook, instagram, twitter byl jako sociální médium, tak je dnes velmi častou a běžnou záležitostí a to i v chudých odlehlých vesnických regionech v rozvojových zemích světa. Významně se přispělo k celkové digitalizaci i ve velmi odlehlých místech například subsaharské Afriky, latinské Ameriky, jihovýchodní Asie. Tato skutečnost následně může nápomoci i prevenci HIV/AIDS.

Poznatky z této vědecké konference jsme měla možnost prezentovat na Tropic Tea-
mu vedeného panem prof. Krčmářem. I toto tvrzení, zda dojde k ukončení epidemii jsme
na tomto setkání a to společně s kolegy, kteří vyjíždí na projekty z řad lékařů, projek-
tových pracovníků, diskutovali. Společně jsme se shodli a argumentačně z naší práce
a zkušeností z rozvojových zemí zároveň potvrdili, že tvrzení, že může dojít k ukončení
epidemie HIV/AIDS je reálné. Je však ještě nutné projít cestou prevence, informa-
nosti, léčby i v nejchudších státech světa. Statistiky nám jasně ukazují číselné poklesy
a koncept 90-90-90 následně koncept 95-95-95 jako reálný, který může k ukončení
epidemie významně přispět.

Za poskytnutý rozhovor, ochotu a venovaný čas velmi pekne děkuje

Mgr. Mariana Hamarová

Pokyny pre autorov článkov

Akademické periodikum *Acta Missiologica* vychádza dvakrát ročne v tlačenej i elektronickej verzii. Obsahuje články v slovenskom, českom a anglickom jazyku. Publikuje čo najširšie spektrum článkov relevantných pre vzdelávanie určené pomáhajúcim profesiami v oblasti kresťanskej misie a misiológie, charitatívnej, sociálnej a humanitárno-rozvojovej práce.

Štruktúra časopisu

1. Editorial
2. Odborné články (zahŕňajúce štúdie, výskumy a analýzy s aplikačnou dimenziou)
3. Zaujímavé a aktuálne pripravované aktivity/projekty v misijnej, sociálnej, charitatívnej a humanitárno-rozvojovej oblasti.
4. Recenzie nových zaujímavých kníh a odborných publikácií zahŕňajúce zmienené oblasti.

Náležitosti rukopisu

Redakcia časopisu prijíma články zodpovedajúce profilovému zameraniu časopisu, ktoré musia spĺňať nasledovné náležitosti obsahového a formálneho charakteru.

Obsahový charakter

Text článku z hľadiska obsahového zamerania musí zahŕňať systematickú prácu s relevantnými prameňmi, aplikačnú dimenziu, v ktorej autor objasňuje relevanciu svojho výskumného bádania v kontexte misiológie, misijnej práce, teológie, charitatívnej, sociálnej a humanitárno-rozvojovej práce. V prípade, že text obsahuje metodologický výskum je taktiež potrebné objasnenie výskumnej metodológie, cieľa a prezentácia výskumných zistení. Všetky zmienené aspekty sú posudzované redakčnou radou časopisu. Za predpokladu splnenia daných odborných kritérií je text autora postúpený na recenzné konanie.

Formálny charakter

Text článku musí byť napísaný v súlade s platnými jazykovými normami, vo formáte Word, písmo Times New Roman, veľkosť písma 12, riadkovanie 1.

Titulná strana: musí obsahovať výstižný a stručný názov článku napísaný v slovenskom a anglickom jazyku, meno autora a abstrakt v slovenskom a anglickom jazyku.

Abstrakt: musí byť napísaný v slovenskom a anglickom jazyku v rozsahu maximálne 1490 znakov.

Kľúčové slová: v slovenskom a anglickom jazyku v rozsahu maximálne 5. Používať max. dvojjazykové slovné spojenia.

Vlastný text: v rozsahu maximálne 50000 znakov, štruktúra vlastného textu obsahuje úvod, podnázvy (relevantné vzhľadom na profilovanie témy článku) a záver s odporúčaniami pre prax.

Informácia o autorovi článku: prosíme uviesť po vlastnom texte článku, v rozsahu maximálne 807 znakov. Táto informácia musí obsahovať všetky akademické hodnosti autora, informáciu o jeho odbornej orientácii a výskumnom zameraní jeho aktivít, súčasnú afiliáciu autora a aktivity v rámci nej, taktiež kontakt na autora v podobe aktuálne dostupnej e-mailovej adresy.

Zoznam citovanej literatúry: pre citáciu literatúry žiadame používať citačný odkaz pod čiarou a kompletný zoznam použitej literatúry v závere rukopisu podľa normy ISO 690.

Vaše rukopisy prosím posielajte na e-mailovú adresu:

amredakcia@gmail.com

Instructions for authors

Acta Missiologica is an academic periodical published twice a year in printed and electronic form. It consists of articles written in Slovak, Czech and English. The journal publishes a wide spectrum of articles relevant for education focusing on helping professions in the area of Christian mission and missiology, charity, social, humanitarian and development work.

Journal structure:

1. Editorial
2. Expert articles (including studies, research and analyses with an application dimension)
3. Interesting and topical activities/projects in the area of mission, social, charity, humanitarian and development work.
4. Reviews of new, interesting books and professional publications on relevant topics.

Criteria for articles

The editorial staff accept articles relevant to the journal's profile which must comply with the following criteria related to content and format.

Content

From the perspective of content, the article must include systematic work with relevant sources, the application dimension in which the author explains the relevance of their research within the context of missiology, mission work, theology, charity, social, humanitarian and development work. If an article contains methodological research, it is necessary to include an explanation of the research methodology and its aim, and to present research findings. All these aspects are reviewed by the journal's editorial board. If all criteria are met, the text goes through the review process.

Format

The text of the article must be written in accordance with valid linguistic standards in Word format, Times New Roman font, size 12 with single spacing.

Title page: The title page must include a clear and concise title of the article written in Slovak and English, the name of the author and the abstract in Slovak and English.

Abstract: Abstracts must be written in Slovak and English with a maximum length of 1490 characters.

Keywords: A maximum of 5 keywords written in Slovak and English. A maximum of two-word phrases are admissible.

Text of the article: A maximum length of 50000 characters. The structure must contain an introduction, subtitles (relevant for the profiled topic of the article) and a conclusion with recommendations for practice.

Author's information: Authors are kindly asked to include information about themselves at the end of the text with a maximum length of 807 characters. This information must include all of the author's academic titles, information on their professional expertise and the research focus of their activities, their current affiliation and related activities, as well as contact information, namely the author's e-mail address.

Bibliography: Authors are kindly asked to place bibliographical references in footnotes and include the full list of bibliographical references at the end of the article in accordance with the ISO 690 standard.

You are invited to send your articles to the following e-mail address:

amredakcia@gmail.com

Publikačné posudzovanie článku a podmienky recenzného konania

Rukopisy autorov sú posudzované na dvoch úrovniach. Na úrovni hodnotenia odbornej primeranosti článku vzhľadom na profilové zmeranie časopisu. Toto hodnotenie je vykonávané členmi redakčnej rady. Za predpokladu splnenia daných odborných kritérií je text autora postúpený na recenzné konanie. Druhá úroveň posudzovania je realizovaná prostredníctvom recenzného konania. Predpokladom zaradenia príspevku do recenzného konania je splnenie odborných kritérií obsahového charakteru článku, ako aj všetkých jeho formálnych náležitostí zmiených v pokynoch určených autorom článkov.

Recenzné konanie je obojstranne anonymné a je realizované dvoma na sebe nezávislými recenzentmi. Trvá 30 až 70 dní.

Práce autorov sú posudzované po formálnej i obsahovej stránke. V prípade potreby bude práca autorovi vrátená na doplnenie, či prepracovanie.

Na základe recenzných posudkov bude rozhodnuté o prijatí, či odmietnutí článku. V sporných prípadoch rozhoduje garant vydania zodpovedný za príslušnú odbornú oblasť.

Redakcia časopisu si vyhradzuje právo vykonávať drobnú štylistickú úpravu textu článku.

Redakcia časopisu pozýva erudovaných odborníkov, aby sa prihlásili do recenzného procesu. Podrobnosti o recenznom procese a zozname externých recenzentov sú uverejnené na webovej stránke časopisu www.actamissiologica.com

Rozhodnutie o publikovaní rukopisu

O výsledku recenzného konania je autor vyzoomený písomne redakciou časopisu, najneskôr do šiestich mesiacov od obdržania rukopisu.

Publikačná etika

Redakcia prijíma rukopisy v originálnom znení, ktoré predtým neboli publikované v inej publikácii alebo na inom mieste. Autor zaslaním príspevku udeľuje súhlas k jeho použitiu v elektronických databázach, v ktorých je akademické periodikum *Acta Missiologica* indexované. Svojím súhlasom zároveň potvrdzuje prítomnosť jeho článku taktiež v elektronickej podobe uvedeného periodika, ktoré je k dispozícii na webových stránkach časopisu.

Akkoľvek časť uverejneného textu v akademickom periodiku *Acta Missiologica* alebo jeho použitie v inej publikácii (v tlačenej, či elektronickej podobe) je možné len so súhlasom periodika *Acta Missiologica*.

Autor, u ktorého bude preukázané predchádzajúce publikovanie rukopisu, stráca možnosť v predmetnom akademickom periodiku publikovať. Táto skutočnosť sa taktiež vzťahuje na autora, u ktorého bol preukázaný plagiát alebo falšovanie dát. Rukopisy sú posudzované obojstranne anonymne redakčnou radou a následne v recenznom konaní dvoma odborníkmi z verejného zoznamu recenzentov uverejneného na webových stránkach časopisu.

Hodnotenie rukopisov sa vzťahuje výhradne na ich intelektuálny prínos a odbornosť. V recenznom konaní sú rukopisy posudzované objektívne a nestranné bez ohľadu na myšlienkové postoje a názory recenzentov vzhľadom ku konkrétnemu článku. Posudzovanie rukopisov prebieha taktiež bez akýchkoľvek otvorených, či skrytých diskriminačných tendencií týkajúcich sa autora. Redakcia časopisu sa zároveň zaväzuje k zachovaniu anonymity všetkých účastníkov recenzného konania.

Publication assessment and the review process criteria

Articles are assessed at two levels. The first level is professional adequacy corresponding to the journal's specialization. This assessment is carried out by the editorial staff. Provided that the professional criteria are met, the text is sent for the review process. The second level of assessment is carried out through the review process. Contributions are assessed in the review process if all professional criteria related to content and format mentioned in the authors' instructions are met.

The review process is anonymous and carried out by two independent reviewers. The process lasts 30 to 70 days.

Articles are assessed from the perspective of their content and format. If necessary, the author might be asked to complete or re-write their article.

Based on review assessments, the article is either accepted or refused. In debatable cases, the issue's guarantor is responsible for the relevant area. The editorial staff reserve the right to carry out minor stylistic changes in the text of the article.

The editorial staff invite erudite experts to take part in the review process.

Details on the review process and the list of external reviewers are published on the journal's website www.actamissiologica.com

Acceptance or refusal of the article

The author will be informed of the review process' result in writing by the editorial staff no later than 6 months after receipt of the article.

Publishing ethics

The editorial staff accept articles in their original version which have never been published in any other publication or in any other place. By sending their contribution, the author agrees that the article will be used in electronic databases where *Acta Missiologica* is indexed. The author also agrees to publish their article in the electronic form of the periodical available on the journal's web site.

Use of any part of the text published in the academic journal *Acta Missiologica* in another publication (in printed or electronic form) must be subject to the approval of *Acta Missiologica*.

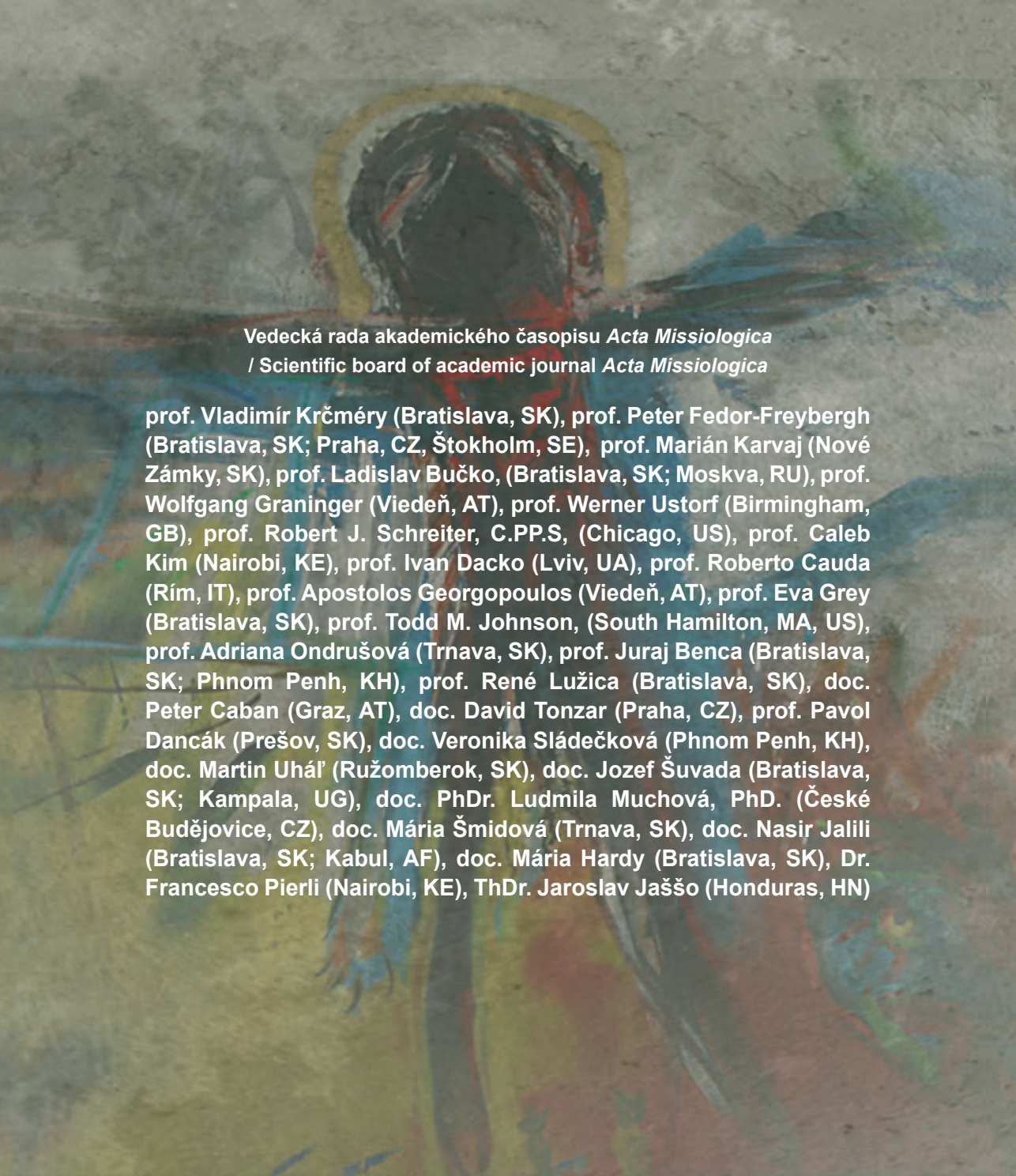
If it is established that the author has previously published their article, the author loses the right to publish in this academic periodical. This also applies for cases when plagiarism or data falsification is found.

Articles are reviewed anonymously by the editorial board and by two experts from a public list of reviewers published on the journal's web site.

The assessment of the articles focuses exclusively on their intellectual value and professionalism.

In the review process, articles are assessed objectively and impartially regardless of the attitudes and opinion of reviewers in relation to the article.

The assessment of articles is carried out without any open or hidden discrimination tendencies related to the author. The editorial staff of the journal has also agreed to uphold the anonymity of all of the participants of the review proceeding.

Vedecká rada akademického časopisu *Acta Missiologica*
/ Scientific board of academic journal *Acta Missiologica*

prof. Vladimír Krčméry (Bratislava, SK), prof. Peter Fedor-Freybergh (Bratislava, SK; Praha, CZ, Štokholm, SE), prof. Marián Karvaj (Nové Zámky, SK), prof. Ladislav Bučko, (Bratislava, SK; Moskva, RU), prof. Wolfgang Graninger (Viedeň, AT), prof. Werner Ustorf (Birmingham, GB), prof. Robert J. Schreiter, C.P.P.S. (Chicago, US), prof. Caleb Kim (Nairobi, KE), prof. Ivan Dacko (Lviv, UA), prof. Roberto Cauda (Rím, IT), prof. Apostolos Georgopoulos (Viedeň, AT), prof. Eva Grey (Bratislava, SK), prof. Todd M. Johnson, (South Hamilton, MA, US), prof. Adriana Ondrušová (Trnava, SK), prof. Juraj Benca (Bratislava, SK; Phnom Penh, KH), prof. René Lužica (Bratislava, SK), doc. Peter Caban (Graz, AT), doc. David Tonzar (Praha, CZ), prof. Pavol Dancák (Prešov, SK), doc. Veronika Sládečková (Phnom Penh, KH), doc. Martin Uhál' (Ružomberok, SK), doc. Jozef Šuvada (Bratislava, SK; Kampala, UG), doc. PhDr. Ludmila Muchová, PhD. (České Budějovice, CZ), doc. Mária Šmidová (Trnava, SK), doc. Nasir Jalili (Bratislava, SK; Kabul, AF), doc. Mária Hardy (Bratislava, SK), Dr. Francesco Pierli (Nairobi, KE), ThDr. Jaroslav Jaššo (Honduras, HN)

VYSOKÁ ŠKOLA ZDRAVOTNÍCTVA A SOCIÁLNEJ PRÁCE SV. ALŽBETY V BRATISLAVE
INŠTITÚT MISIJNEJ PRÁCE A TROPICKÉHO ZDRAVOTNÍCTVA JÁNA PAVLA II.
KATEDRA MISIOLÓGIE
PALACKÉHO 1, 811 02 BRATISLAVA